

56416

75645

LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY

AMICVM RESPONSVM

STEPHANI KATONA

PRESBYTERI STRIGONIENSIS

A D

HYPERCRITICON

GEORGII SZKLENÁR,

AA. LL. et PHILOS. NEC NON IN REGIO
POSONIENSI ARCHI-GYMNASIO HUMANIORVM
LITTERARVM DOCTORIS SENIORIS.

B V D A E,

Typis Regiae Vniuersitatis, 1788.

— — Ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Ouid. de Pont. Libr. II. Ep. IX.

GEORGIO SZKLENÁR
S. P. D.
STEPHANVS KATONA.

I. **P**ostquam crebris ad me nunciis allatum fuisset, te, quod Morauiam arctioribus, quam tu volueris, limitibus circumscripserim, in me grauius exarsisse, responsumque tam asperum et illiberale typis vulgasse, vt non politissimi, quod viuimus, sed barbari cuiusdam seculi foetus esse videatur; persuadere mihi non potui, hominem eruditum, studia humanitatis plures annos professum, humanitatis limites tanta cum iactura boni nominis transfussisse. Confirmatus in optima hac opinione mea fui, quod nec Posonio quicquam amicus, per litteras rogatus, mihi submiserit; nec amicorum alter, Strigonio Budam profectus, partum illum in officinis librariis reperire potuerit; reduxque, mihi persuaserit, rumorem illum ab aemulis quibusdam perperam sparsum fuisse; nec vllum, vel certe non tam inhumanum, vt circumferebatur, responsum aduersus manifestam veritatem a te redditum esse.

II. Quum igitur omnem iam curam ac sollicitudinem de vindiciis adornandis posuisssem; ecce tibi! binas eodem cursore litteras Posonio pridie Kal. Novemb, accipio. His de *Hypercritico*, re-

ipſa typis iam vulgato, certior redditus, quid conſilii caperem, anceps aliquamdiu haefi. Dum enim alter vindicias ſuaſit; diſſuaſit alter. Ille quidem idiomate patrio, *Tele vagyon*, inquit, *az egész könyv olly motſkosító's más hírét gyalázó ſzavakkal, hogy ſzéggyenlettük tsak olvasni-is.* Sok kiſſebbitő ſzavai-között azt-is okádja motſkosan, hogy Béla királyunk író deákjának könyve merő költemény. — Már a' kik T. Úrnak azon könyvét, mellyet Szklenár-ellen írt, az előtt nem olvasták, 's-azt a' dögleteſet pedig olvasni fogják; a' Ma yarok történetéről írt könyveit el-útálják 's-másokkal el-útáltatják. Meg-kell tehát az ilyen ártalmas párát fojtani, 's az ilyen rókáknak fogait ki-kell verni, hogy mások is tanuljanak emberül beſzélteni. Ita hic vindicias ſuadet.

III. Sed enim alter, ne mutuae caritati, quam omnis fere pagina ſacri codicis commendat, vulnus nouum inferatur, a vindiciis me magnopere dehortatur. Quid agam? Vtrius ſeu conſilio, ſeu precibus acquieſcam? Neutrius et vtriusque. Dum enim alter eiſmodi vindicias, quibus par pari reddatur, ſuadet, reiiciendus: dum alter id genus vltionem diſſuadet, audiendus mihi videtur. At, dum hic ſilentium, ille veritatis patrocinium ſuadet; prae ſilentio veritatis patrocinium mihi probatur. Quare, quod poſterior orat, vt eloquentiae *vetulari* cedam, ſeu ne conuiciis, *vetularum* armis, te viciffim laceſſam; lubens acquieſcam. Dum vero prior obſecrat, vt pro defenſione veritatis aſſurgam; id quoque facturum, ſcomatibus tamen abſtinebo. Ita fiet, vt tam huius, quam illius precibus aliquid ſim delaturus. Quia tamen defendi

veritas non potest, quin veritatis impugnator oblique carpatur; non tam odio tui, quem sincere diligo, quam veritatis amori tribuendum erit, si quando laesus tibi videbere. Dum Gordium nodum, quem mihi saepius obiicis, dissecuero; dum argumentorum tuorum infirmitatem ad oculum exhibuero; non tam tibi, quam argumentis tuis aduersabor. Neque propterea desinam amicus tuus esse; sed amicus ad aras vsque veritatis: pro qua propugnanda, non inanis gloriae vel vindictae, sed boni publici studio, stilum acuam; nec vllis conuiciis, ab eius partibus tuendis, abstrahi me sinam.

IV. Cum hoc proposito VII. Idus Novemb. Budam descendi; princepsque mihi cura fuit, vt *Hypercriticon* tuum tandem inuenirem. Inueni, pacata mente legi, non semel suauissime risi; nulli quidem iratus, saepe tamen miratus, in meum examen te sine causa tam grauiter exarsisse. Hoc vnum vehementer dolui; me iam constitutum iter ad conscribenda quaedam monumenta, Ferdinandi rebus illustrandis, quibus nunc intentus sum, feruitura, habuisse, nec posse vel illud, saepe iam dilatum, vltra differre, vel omnibus accusationis tuae capitibus nunc respondere. Ne tamen nihil facerem, iter meum in tres dies suspendi, festinantique calamo hoc interim ad praefationem tuam amicam responsum extrusi, donec per alia negocia licuerit reliquis quoque Hypercritici tui partibus satisfacere.

V. Quia vero nec lemma meum, examinis fronti praefixum, intactum relinquis, ex quo consequtiones, non multo post attingendas ac refel-

lendas, deducis; parces, amice, si nonnihil et ego lemma tuum excussero. Mirabar enim Ciceronem, hominem quidem gentilem, grauem tamen morum praeceptorem, vindictam hac sententia sualisse: (a) *Illud Hesiodium laudatur a doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis.* Quare locum, in quo haec scribit, consului, diuersum tamen inde sensum erui, quo non maleficio maleficio, sed beneficio beneficium eadem aut etiam cumulatiore mensura reddendum innuit. Haec enim illic praemittit. *Ipsa mihi tractatio litterarum salutaris fuit, admonuitque, Pomponi, ut a te ipso sumerem aliquid ad me reficiendum teque remunerandum, si non pari, at grauo tamen munere: quamquam illud Hesiodium* — iam, amice, si hunc tu sensum, quem Cicero habet, exprimere voluisti; vide, quantum ab hoc eius vel exemplo vel praecepto deflexeris. Si vero contrarium ex illo sensum elicere voluisti; praeterquam quod sententia Ciceronis abusus videaris; etiamsi tamen reipsa homo gentilis vindictam, et quidem cumulatam, sualisset; homini tamen Christiano non illud praeceptum, sed istud apostolicum: *Nulli malum pro malo reddentes.* (b) obseruandum erat. Quare, licet reipsa tibi mali quid intulissem; malum pro malo reddendum ex regulis Christianae religionis non erat.

VI. Initio praefationis recte mones, *ira-cundiam consilio inimicam esse*: quod utinam exemplo quoque tuo non confirmares. Sed quando dicis, *priore partu tuo me in rabiem actum esse*;

DE-

(a) De Clar. Orator. N. IV. (b) Rom. XII. 17.

DEUM testor, aberras. Nam, si secundum hoc opus tuum, ita concinnatum, ut nullum in me honestum pilum relinquere voluisse videaris, animo prorsus tranquillo percurrere potui, primum illud, in quo me *fertilissimum omnium doctrinarum virum*, (a) *virum eruditione multiplici clarissimum* vocas, (b) ac etiam, dum mihi nonnumquam aduersaris, mitius tractas; *in rabiem agere* me non potuit. De scomatibus lectores arbitrentur, an, si quid mihi horum excidisset; tu mihi *mensura cumulatior* non reddideris. Ceterum pluribus exemplis ostendam, haec, etiam ubi non erant, te commentum fuisse, multaue tibi, de quibus ego nec eminus cogitaueram, appegisse: non alia, credo, de causa, quam ut me non tantum de scomatibus accusare, sed eadem etiam, quae confinxeras, *cumulatiore mensura*, secundum Ciceronis praeceptum, perperam acceptum, reddere possis. Exemplum paulo post occurret in prima criminatione, quasi tibi, quod *non nisi rhetor sis*, obiecisssem: quod mihi nec in mentem umquam venit; tu tamen plures paginas, ut hoc praetextu me *cumulatiore mensura* conuiciis onerare possis, imples.

VII. Subinde quereris, (c) me, dum nondum scopum operis tui bene fixeras, — iam *ueterusta et promissa monumenta* mox in principio a te exegisse. Quia mox in principio Lucium, qui *ueterustus* non est, tuae causae vadem constituisti; merito de promissis *ueterustis* monumentis admonendus videbaris. Postquam autem longius prouectus, nullo *ueterusto* monumento, quod rem conficeret, pro-

A 4

ducto.

(a) Sit. M. Morav. p. 126. (b) Ibid. p. 143. (c) Hypercritic p. II.

ducto, his verbis conclusisses: (a) *Haec praemittenda duxi, quo ortus et ab illa parte limites M. Moraviae utcumque defingerem; subieci: (b) Quum aperte fatuaris, te limites illius utcumque tantum defixisse; simul etiam tacite fateris, indubitatis scriptorum monumentis, ut praemiferas, ad hos limites statuendos adductum te non esse.* Quum subinde de Rhodo, Busiri, Borno, cet. quaedam adiicio; quum promissa veterum scriptorum *indubitata* monumenta rursus vrgeo; tu quidem ista ioco vis eludere; sed, an eruditis lectoribus facietis his episodis satisfactorius sis, vehementer dubito. Hos, ne mea tuaque hic repetere cogar, obsecro; velint utraque contendere; velint acri suo iudicio decernere, num recte promissa veterum *indubitata* monumenta toties vrserim.

VIII. Ad aequissimum eruditorum lectorum iudicium itidem defero, num argumentum a Nitriensibus recte depromserim; an illud tu iusta de causa derideas; an recte mihi primum obiicias: (c) *Geberam hanc similitudinem vocat ratiocinium.* Olim, a pari ratiocinium posse duci, didici, docui; non sciui, iam non posse. *Secundo, pergis obiicere, Nitriam fluvium in Danubium praecipitavit. Captus fuerit, oportet, altero historiarum oculo, nempe geographia.* Putabam, oculo me captum tunc non fuisse, quum ostia Nitriae supra Comaromium innumeris vicibus inspexeram ac illum in *Vaganum Danubium* praecipitari videram, sic dictum, quod in se Vagum iam receperit; prius enim *parvus Danubius* dicebatur, siue tamen parvus, seu Vaganus,

ganus, semper *Danubius*. Quantos tu clamores in me hic excitares; si te tam male correxissem? Et ego possem; sed parco. *Tertio, peccauit in Logicam*, obiicis, dum *Nitrienses a Nitria, seu ciuitate, seu fluuio deriuauit*. Non fuisse hic *superuacanam Nitriae ciuitatis mentionem*, vt ponis, illi norunt, qui dubitant, an a ciuitate fluuius, an a fluuio ciuitas appellationem fortiatur. Vtrumuis dicatur, certe dici non potest, *Nitrienses ad Danubium* confidere propterea, quod *Nitria fluuius*, ad quem illi confident, in *Danubium* influat: quod vnum hic in quaestione fuit. Et ne difficultas ex nomine *Nitriensium* obmoueatur, in quo vis non ponitur, sufficiantur illis *Solienses*. Nonne male de his argueretur: *Solienses ad Danubium confident; quia Granus fluuius, ad quem Solium utrumque reperitur, in Danubium influit? An non igitur peraeque perperam inferetur; Guduscanos ad Morauam propterea confedisse, quod Mlauna fluuius, ad quem Gudusca reperitur, in amnem Morauam influat!* Quid hic contra logicam peccatum est? sed nempe prius me malum rhetorem; nunc malum logicum; deinde, quum de monstro differis, malum physicum; quum de restrictione mentali, malum theologum; vbique malum historicum esse conaris ostendere. Non igitur dehinc *vir eruditione multiplici clarissimus*, vt me prius, licet immeritum, appellaueras, ero. Iam dedidici, quod sciui. Iam nec rhetoricam, nec philosophicam, nec theologiam, nec historicam, quam praecipue profitebar, nec vllam mihi scientiam relinquis. Inutile terrae pondus me facis. Nec ego quidem mihi multam tribuo; si tamen aliis aliquid esse videar; non

id mihi, quaeso, vitio vertas, nec inuideas. *Caritas non aemulatur.*

IX. Frustra sum: non audior: fidem quoque meam laceffis: idque saepe saepius facis. *Lucium*, ais, *sublesta fide corrumpit; dum ei in hoc quasi ratiocinio verba; ex orientali parte, demit.* Haec ego verba, dum Lucii sententiam excitaueram, integra fide retuli. Si, quum argumentarer; ea non esse necessaria, censui; *sublesta fide* non egi, *Lucium* non corrumpti. Nec enim, quum argumentum ex alicuius auctoris verbis informatur; eisdem omnia verba semper assumuntur; sed ea dumtaxat, quae necessaria videntur. Si proinde potes ostendere, verba, quae prius integra fide retuli, deinde tamen in argumentatione, veluti non necessaria, praetermissi, fuisse necessaria; non mihi *sublestam fidem*, sed malam argumentationem, obiectare potes. Mihi vero nec videbantur, nec videntur ea verba necessaria, quibus additis, nihilo firmitus argumentum redditur. An enim hinc: *Granus fluvius, quem Solienses accolunt, ex occidentali vel septentrionali parte in Danubium influit; bene sequitur: ergo Solienses ad Danubium confedent!* Applica haec Guduscanis, et videbis, aliquid me quoque vidisse; te vero *sublestam fidem* mihi non ex regulis aequitatis et caritatis obiecisse.

X. Tu tamen pergis: *Eadem fide corrumpit verba mea, dum Gebhardum, quem l. c. nominavi, alio inuoluit silentio.* Nec hic intelligo, quomodo sublestae fidei possim accusari. Loco citato, seu pag. 4 haec habes: *Similia habet Gebhardus his. Hung. T. I. p. 333.* Hic ex Gebhardo nihil referatur. Si nihil et ego retuli; quomodo dici possum

sublesta fide verba tua corrupisse? Vide, ne, quod mihi crimen obiicis, eodem te lectores aequi condemnent. Cur vero Caroli M. biographum inclamas, quem alioqui dixeram nec leuiter innuere, Guduscianos, de quibus sermo fuit, ad Morauam confedisse? Cur Eginhardi testimonium, in margine seu calce dumtaxat p. 5. notatum, tantopere desideras; postquam me sic accusas: (a) *Perpende iam, lector, verba, quae ex subducto margine decerpta et censum meorum argumentorum minime subeuntia, impugnanda affuisti?* Non inuenio modum vllum tibi satisfaciendi; postquam peraeque, siue sententias ex margine decerpam et conuellam, siue, quod nihil ponderis habeant, non referam, accusor. Vbi vero tandem *ingentes hallucinationes*, quarum me postulas, *in exigua hac argumentatione* sunt? Vbi sublesta fides? vbi scomata, quae toties obiicis? Haec vero tu mox in me plura congeris, quae non tam mihi, quam tibi ruborem excutere possint.

XI. Venio nunc ad praecipua capita criminationum. *Obiicit*, inquis, *mihi primo, quod ego nonnisi rhetor sim.* Quod supra dixi, te fingere scomata, de quibus ego numquam cogitaueram, id exemplo hoc satis superque doces. Vbi hoc ego tibi, quod *nonnisi rhetor sis*, obieci? Nonne tibi titulum etiam *AA. LL. et phil. doctoris* adscripsi? Non igitur te *nonnisi rhetorem* esse censui. Nec video, vnde hoc scoma possis elicere, nisi fortassis ex praefixa hac anonymi, cuius, mihi penitus ignoti, nomen a me frustra petis, sententia: *Rhetoricae et grammaticae abusu quam multa falsa venduntur*

(a) Ibid. p. v.

*duntur pro veris? Estne hoc obiicere, quod non nisi rhetor sis? Abusus rhetoricae, non rhetorica hic carpitur; nec vlli, quod non nisi rhetor sit, obiicitur. Cur igitur me, tamquam omnis rhetoricae vel rhetorum contemptorem, in invidiam vocas? cur tantas pro rhetorica vindicias adornas? verbo, cur aerem verberas? Hoc igitur accusationis caput silentio transmittersse possem; nisi quaedam immisceres, quae responsum exposcant. Ille, scribis, (a) in titulo tomii primi historiam criticam promissit; et p. 34. ab historia pragmatica filium orsus est. Responsum inter sphalmata habes; vbi haec, si nondum legisti, legere potes: p. 34. lin. I. Pragmatica, lege Critica. Satin? Quae subinde derides, an risu digna sint; an in historia fusiore de rebus etiam minutioribus institui quaestio non possit; an, quae biographus S. Guntheri narrat, referre non liceat; an, quae vetustissimi scriptores, Hungari Polonique, de sacra Hungariae corona referunt, omitti debeant; an etiam *scientia media* tam violente traducenda; benevoli lectores arbitrentur.*

XII. In Luitprando negas esse (b) *vel verbulum seu de Arpado, ab Arnulfo euocato, seu de pugna, ad Nitriam confecta*. Quid tum postea? Narro, quae de his anonymus, quae chronistae plures ad annum 892 et 893. narrant. Subiungo, quae Luitprandus sine nota temporis de profligato Zuentibaldo commemorat. An illa, quorum iste meminit, quia nec ducis, nec anni meminit, ex historia penitus expungenda sunt? Si

re-

(a) Ibid. p. VII. (b) Ibid. p. IX.

reicienda non censes ; vbi demum inferenda, quum neque dux, neque tempus consignetur? Opinor, ex aliis haec esse supplenda : quod et ego feceram. Arpadum ex anonymo, tempus ex chronistis consignavi ; nec Luitprandi testimonium, vt haec inde docerem, excitaui ; sed locum dumtaxat, ad quem haec eius de victo Zuentibaldo narratio referri possit, ostendi. Quid aliud agendum ; quando historici non omnes omnia de rebus iisdem narrant ? Alii scilicet ex aliis supplendi sunt. Idem ad id, quod mox obiicis, responsum habe. Graeci scriptores, Hungaros aduersus Bulgaros euocatos esse, tradunt. Anonymus, Salanum a Bulgarorum rege defensum fuisse, scribit. Quare, quum hunc *Salani defensorem* appello ; non id Graecorum, sed anonymi testimonio, cuius auctoritatem non esse reiciendam deinde videbimus, assero.

XIII. Cur arma S. Stephanus in Transsiluanos mouerit ; non ex me, sed ex veteribus, docui, Graecos a praedicando verbo DEI non repuli ; sed illos in Hungaria non praedicasse, testimonio veterum ostendi. Nec illud tam meum, quam vetustissimorum patriae scriptorum, ipsi libro precum ecclesiae Hungaricae sacerdotum insertum, est, quod, sarcasmo non satis castigato, hunc in modum refers : (a) *Ad Saroltiam, feminam seorsum cubantem, noctu pulcherrimum inuenem delegauit.* Nec hoc satis caute scripsisti ; nec illud satis vere : *Vni nocturno colloquio totius gentis conuersionem attribuit.* Qua veritate hoc asserere potes, qui plurimum apostolicos labores in conuersione Hungarorum apud me legisti? Dum visiones cum Schwar-

zio

(a) Ibid. p. X.

zio traducis; vereor, ne quibusdam auctoritatem ecclesiae nonnihil contemnere videaris.

XIV. Ad S. Augustinum venio, cuius ego voculam *dormientes* contra te produxi; quum anonymum Belae notarium ita perstrinxisti: (a) *Sinamus eius auctoritatem valere in constituendis rebus Slavicis, quam in rebus Hungaricis magno rerum et verborum apparatu reiecinus.* Quia tu hunc auctorem alias *somniatorem* faciebas; (b) his ista praemisi: (c) *His tu Slavis ita studes, ut etiam anonymum illum somniatorem, testem scilicet dormientem, audiendum esse censeas; ubi Slavis, quorum patrociniū suscepisti, fauet.* Quid ad haec tu reponis? Postquam, ais, (d) *oracula eius historica anonymus et Turotzius nihil decori responsi in me illi suppeditassent, ut lacinias suas honestiore aliquo mantelo obtegeret; D. Augustinum e breuiario Romano, tamquam aliquem Vlyssē ex equo Troiano, contra me educit, quod nimirum, quomodo illi Iudaei testes dormientes; ita ego anonymum, a me somniatorem vocatum, pro Slavis testem dormientem appellauerim.* His in calce haec subiicis: *Gaudebam quidem primum, quum Cl. Katona breuiarium contra me adduceret. Quum enim illis diebus ecclesia pro Iudaeis oret, et ille me Iudaeis comparet; sperabam, hunc presbyterum partem aliquam breuiarii pro me DEO oblaturum. Verum enimvero, si eius preces argumentationi, ex breuiario desunitae, sunt similes; non ego illas cassa nuce commutauerim.* Nolis, velis; amicus sis, vel inimicus; meas preces

con-

(a) Sit. M. Mær. p. 225.

(b) Ibid. p. 185.

(c) Exam. p. 161.

(d) Hypercrit. p. XI.

contemnas, vt vis; eas tamen ego pro te DEO non tantum iam obtuli, sed deinceps etiam offeram. Ceterum responsioni tuae, quam hic das, effugium claudetur; si testimonium, ex anonymo pro Slaus petum, alibi legatur (a).

XV. Ad argutationem, quam mihi ludicram appingis, (b) ipsi lectores, si mea legerint, respondebunt, postquam non ideo particulam *fortasse* praemissam legerint, vt id, quod tu fingis, inferatur; vereorque, ne tuam fidem desiderent. Quum de Cuturguris loquor; non argumentum, sed coniecturam, a Belio quoque nonnihil aliter propositam, ob iter insinuo. Dum meam eruditionem fugillas, non est, cur respondeam. Tuam ipse sententiam condemnas. Nec in historia mihi dictaturam arrogauit; nec vnuquam aliis criticum ingenium adesse negauit: quibus me calumniis iterum oneras. (c) Nam, quo tandem argumento hoc vtrumque probas? Quicquid adduxeris; caue, ne possit idem in te regeri. Quod mihi per calumniam obicias, me *plenam historiam Hungariae orbi erudito minari*; parum moror. Alii has *minas* libenter exceperunt, meque pluribus litteris, quarum partem infra dabo, saepius vrserunt, vt promissis meis, quae tu *minas* humanissime vocas, stare.

XVI. Ad aliud iam argumentum, quod tu nodosum vocas, transis, illudque his verbis proponis: (d) *Obicit mihi non tantum rhetoricam, sed etiam ignorantiam rhetoricae*. Primum me non obiecisse, iam ostendi. Num alterum obiecerim; vel

---

(a) Sit. M. Mor. p. 108. (b) Hypercrit. p. XII. (c) Ibid. p. XIII. (d) Ibid.

vel ista, quae de tuorum argumentorum infirmitate scribo, satis ostendunt: (a) *Absit, ut imperitiam artis, quam tot annos summa cum laude profiteris, ego tibi velim obiectare. Omnis defectus se tenet ex parte materiae. Hoc igitur unum exponi tibi potest, quod causam desperatam confidentius, quam par erat assumeris. Non igitur ego; sed tu scomatis utriusque debes auctor haberi. Tua de catenis amplificatio ludicra mihi nunc quoque videtur, quantumvis asperas eius vindicias adornes. Propterea tamen ignorantiam rhetoricæ tibi non obiicio. Quandoque bonus dormitat Homerus. Nec est, cur in me tot malleis saeuias, quod risu rem ridiculam exceperim, ac vetusti scriptoris ex leui causa derisorem deriserim. Flammatae, quas vocas, (b) meae quaestiones eo pertinebant, ut videres, leui difficultati pluribus modis satisfieri potuisse. Ut leuitas quaestionum, quas iterum obmoues, magis pateat; audiamus illam anonymi sententiam, quae tantos motus excitauit: Arpad, inquit, (c) castrum Borsoa obsedit, et tertio die pugnando apprehendit, muros eius destruxit, et milites Salani ducis, quos ibi inuenit, catenis ligatos, in castrum Hung duci praecepit. Hae sunt illae catenae, tantarum amplificationum, tot litium et quaestionum materia. Num, vrages, illi vici Slau, qui aliquas catenas prius ad usum suum habebant, confecto praelio, domum pro illis catenis iuerint, ut vinciri possent ab Arpadi militibus, vel eas domo ad praelium prius attulerint? vel ex loco praelii Arpadianos milites*

lites ad uxores suas miserint pro catenis, et ipsi in loco praelii expectauerint tandem, dum Arpadi militibus reducibus vinciantur denique? Facile quiuis obseruat, haec leuiter quaeri de militibus, in castro Borsoa captis, in quo paucae catenae pro paucis militibus facilius inueniri, quam tot quaestiones moueri, poterant; etiamsi non obsides, sed omnes ibi capti milites, vinciri debuissent.

XVII. At, dum ego tantam de catenis amplificationem et difficultatem risu dignam censi; tu risum risu vindicaturus, imitationem amplificationis, ludicram ludicrae, per modum exercitii rhetorici lectoribus exhibuisti: (a) quos quidem risum non tenuisse, facile mihi persuadeo; quum nec ego tenuerim. Ad humanissimam crism, quam subiicis, nihil est, quod respondeam. Ad errores vero crassissimos, dum exercitium corrigis, paucis haec habe. *Fugere ante fugam, inquis, (b) oratio est hominis, iudicio carentis: prior transeundi, quam naues instruendi cura, inordinatum cogitandi ordinem arguit.* Optime. Sed hoc totum ad imitationem amplificationis tuae, his verbis expressae, constructum est. *Quos prior vincendi, quam catenandi hostis cura rangebat, ne ante victoriam triumphum cavere viderentur.* Si tu melius ordinem cogitandi seruasti, qui tuo iudicio seriam amplificationem adornasti; mihi, qui ludicram dumtaxat imitationem instituere volebam, id vitio vertendum

---

(a) Hypercrit. p. XVII. (b) Ibid. p. XVIII.

tendum non est. Mox inter *crassissimos* errores et haec numeras: *Per Danubium traicere, portus pro naualibus aperire*. Hic aliquid humanitus passus, quidpiam omittis, quod *crassissimum* hunc errorem effinxit. Scripseram ego: *Hungaris per Danubium traiciendis*; et paullo supra: *Hungaris Danubius est traiciendus*. Vides diuersum construendi modum a me non ignoratum et eadem pagina simul expressum fuisse. Quare non debebas tantopere forti meorum discipulorum indolere, nec mihi *seruilem imitationem*, qualem ioci gratia hic esse volui, tam leuiter obiicere. Nam, quando serio res agenda fuit, nisi quid vltra seruilem imitationem nouissem; eam, quam tenui, stationem tamdiu non retinuissem. Id vnum igitur te rogo: si iam mihi nusquam parcendum esse censuisti; parce saltem piis communium quondam praesidium manibus, quos oblique petis, quod me tam ineptum, vt pingis, illud munus obire, quod ego numquam ambiui, tamdiu passi fuerint. Quicquid autem hic de meis discipulis ad conciliandum mihi contemptum scribis; ipsa subsellia, quae diuersis in tribunalibus obtinent, satis superque refellunt. Nec ad Soarium, mihi toties obiectum, habeo, quod reponam; nisi quod praescriptum auctorem praelegisse; non crimen, quod obiici mihi debeat, sed virtutem esse censuerim. Quam tamen praeclaros oratores auctor ille patriae dederit, experti iam sumus; experturi, quid porro —

XVIII. Hinc ad Lipsiensium eruditorum iudicium me traducis (a) quod a meo non discrepare, si stilum spectes, palam professus sum. (b) Non tamen omnibus omnia, quae Lipsienses censuerunt, placent. Minutas illi disputationes dissuadent; suadet magnus Garampius, non minus eruditione profunda, quam purpura Romana iam conspicuus. Quae alii, scribit iste, (c) disputandi cupidine carpere voluerunt; ea quidem, meo iudicio, peculiare operis pretium facere videntur. Nisi enim historia habeat, qui in omnes, minimas etiam, disquisitiones chronologicas, vel genealogicas vel geographicas ingrediatur, easque diligentissima critices arte pertractet; ea perpetuo anceps et incerta erit. Enimvero nisi Petauium, Tillemontium Pagium aliosque huius generis eruditos viros habuissimus; quam imperfecta adhuc esset historia ecclesiastica? At, si historiae essent omnes breuiter conscribendae; quanta rerum notitia priuaremur? Itaque D. V. negligat contemnatque hominum voces, qui ita ad historiam conferunt animum, ut diei horas fallant. — Opus, ut adhuc fecit, D. V. prosequatur, illudque et doctis, et eruditis viris elucubretur. cet. Haec contentum cum Lipsiensium iudicio, quod quidem, quamuis tu mihi minime honorificum esse scribas; tale tamen istud esse mihi videtur: Ceterum, inquit, quum liber hic in criticorum gratiam praecipue scriptus sit; ex auctoris conatu magna profecto fiet ad rem litterariam accessio. His adde Helm-
stadensium

(a) Ibid. p. XIX. (b) V. Praef. Tom. III. (c) V. Praef. Tom. IV.

stadiensium eruditorum iudicium, quod ita habet: (a) *Auctorem, Historiæ professorem in academia Budensi, non imparē conatū huic perficiendo feliciter, et ab amplissima rerum scientia, et a praesidiis locupletissimis instructum esse, e prioribus tomis iam satis erat luculentum. Quamquam enim habet ille, in popularibus maxime suis, non paucos, eosque viros eruditissimos, qui ab illius interdum sententiis recedant; diligentiae tamen, iudicii grauis et subacti laudem ipsi nemo non libens concedet.* — Possem plura plurium eruditorum iudicia, mihi fauentissima, hic accumulare; si vellem laudes meas cum taedio tuo buccinare. Neque haec alia de caussa hic adduxi, quam quia tu prior ad Lipsiensium iudicium prouocasti. Iam, amice, horumne iudicium tuo postponendum censes? Si tantum tibi non arrogas; noli, quaeso, historiam meam ex omnium manibus excutere; noli promissa mea de continuanda hac historia minas vocare.

XIX. Tertium genus argumentorum arripis, mihi que satisfacere vis, obiicienti, quod promissis tuis illa monumenta non respondeant: quum nusquam compareant. — Monumenta mea sunt, respondes, (b) Nestor — — — Quomodo igitur promissa monumenta nusquam comparuisse dicat, nisi forte, ut infra videbimus, aliqua restrictione mentali utatur; equidem non assequor. Sine restrictione mentali prius dixi rursusque dico, promissa monumenta nusquam comparuisse. Haec enim monumenta,
quae

(a) V. Praef. Tom. V.

(b) Hypercriti, p. XX. VI. not

quae producis, nusquam id; quod *indubitatis scriptorum monumentis* te probaturum promissisti, probarunt. Quia vero tu de his monumentis generatim hic loqueris; nonnisi generatim censui hoc loco respondendum: vbi speciatim adducta sunt; speciatim refelluntur. Sultzeri testimonium de Hungaris, in Bessarabia colentibus, *indubitatum testimonium* non esse, quo doceas, Hungaros illac transiisse, haec ipsa verba tua satis ostendunt: (a) *Videntur reliquiae esse eorum, qui Valachiam Moldauiamque et Bessarabiam vincendo peragrantes.* — Haec duo: *videntur et indubitatum testimonium*, non cohaerent. Neque te Gelasius Dobnerus a me non semel laudatus, iuuat; quia monumenta vetera, quibus is vtitur, tuam causam nec illustant, nec confirmant. Quare, licet illum in adhibendis his monumentis sequutus fueris; ea tamen tuum systema nouitium non iuuant. Quod vtique *nouitium* non dixissem; si voluissem innuere: Dobnerum eius auctorem esse. Quanti sit faciendum Auentini testimonium; e Schüzio iam ostendi. (b) Qua cautione sim eodem vsus; mea haec verba docent: (c) *An praelium V. id. Aug. sit commissum, vt Auentinus vult; eius ludicra fides suspectum redderet; nisi caesorum ab Hungaris indicem ita referret, vt narrationem hanc non e suo cerebro procudisset, sed e sinceris fontibus hausisset videatur.* Non eandem tu cautionem adhibuisti; dum eius testimonio Marahaniam

---

(a) Sit. M. Mor. p. 158. (b) Exam. p. 57. (c) Hist. Duc. p. 274.

in Daciam intulisti. Et quum ipse quoque confessus fueris, (a) illum *multa praepostere scribere*; illam ad lectores apostrophem, quam ibi de me subiicis, tibi quoque conuenire patet.

XX. Ranzani dehinc auctoritatem ita propugnans, quasi maiorem exteri, quam domestici, fidem mereri viderentur. Anonymum Belae notarium ita defendendum ego suscepi, vt non quidem, vt alias professus sum, (b) *quicquid ille scripserat, probem, nec in eius verba iurauerim*; causam tamen eius destituere numquam velim; *ne scriptor antiquissimus, telis tuis obrutus, e manibus Hungarorum excutiatur*. Quum igitur de Spiritu S. vel donis Spiritus S. minus theologice loquitur, quamquam aliquatenus excusari possit; eius tamen verba facere mea nolim. Ranzanum illi praefereudum esse tu statuis; (c) quod fontem habuerit Elinium et celeberrimam Mathiae Coruini bibliothecam; quam tamen sincera rerum Hungaricarum monumenta pauca complexam fuisse, Bonfinius, iisdem fontibus vsus, ostendit. Neque Ranzanus huius bibliothecae libris vsum se fuisse perhibet; et tamen illi creditur; calculus illius, male subductus, in scribarum oscitantiam reiicitur. (d) Anonymus nullam excusationem, nullam fidem meretur, licet affirmet, *secundum diuersorum historiographorum traditiones se scripisse*. Quid causae subest? Cur tuum triarium dixerim Ranzanum, ex hac phrasi veterum scire poteras:

Ad

(a) Sit, M. Mor. p. 103. (b) Exam. p. 77. (c) Hypercrit. p. XXIV. (d) Ibid. p. XXV.

Ad triarios ventum est; postquam nempe ceteri milites tui profligati sunt. Cur autem impudentis fraudis me hic accuses; (a) non video. Nec enim ego has voces: Tantum ea, Ranzano, sed mihi, Ranzanum explicanti, tribuo: quod ipsa typi diuersitas ostendit. Minus intelligo, cur me nouae fraudis accuses, quod ita statum quaestionis exposuerim: An Morauia vetus per Maesias fusa fuerit; postquam in operis tui conspectu capiti primo hunc ipse titulum praeiicis. Morauia vetus per Maesias Pannonias fusa fuit. Quae hic noua fraus? Quomodo scopum tuum truncaui; quod mihi paullo post obiicis? (b) Amice, non est leue, toties alterum fraudis, et quidem impudentis accusare. Cogita, te non tantum hominem, sed et sacerdotem esse.

XXI. Ad conuicia, quibus me, tot annorum historiarum professorem, iterum iterumque traducis, nihil respondeo. Dum tamen fidem meam iterum iterumque prostituis; aliorum causa tacere non possum. Quum, ais de me, (c) maxime fidem suam obligat; quam qui maxime eam violat. Videamus grande hoc scelus, scripseras in anonymum: (d) Almuu ducem, dum suos ad fortiter pugnandum inflammat, lacrimantem inducit. His ego lectis, quaesui: (e) Vbi tandem has tu lacrimas Almi ducis in anonymo reperisti? Nam idem tidem orationem Almi ducis ante pugnam percurri; nullum tamen indicium lacrimarum ibi reperi. Quum-

---

(a) Ibid. p. XXVI. (b) Ibid. p. XXVII. (c) Ibid. p. XXIX.
 (d) Sit. M. Mor. p. 29. (e) Exam. p. 38.

igitur tua hic fides carpenda fuit; cur meam velli-
cas? Nunc Arpadum Almo substituis, et quae-
ris. *Et audet nihilominus quaerere Katona, lacri-
misne suos milites confortavit?* Amice, si verbo
dixisses, Almu cum Arpado te permutasse; nul-
lum honoris detrimentum passus fuisses. At pro-
pter leuem hanc oscitantiam tuam, ego culpam
et ignominiam ferre debeo; ego *fidem quam qui
maxime violo.*

XXII. Non iterum video, cur mihi pro tua
humanitate paullo post obiicias *calidissimum menda-
cium, ex liuido ortum cerebro et crassa quadam si-
mulatione.* Nempe scriperas, (a) *Atilae tempesta-
te nec a Romanis Pannonias auulsas; nec proinde
Hunorum imperio obnoxias unquam fuisse. Rem
hanc, subiicis, maxima ex parte validissimis ratio-
nibus confecit Cl. Seuerini.* His ego credidi, nec
inspecto Cl. Seuerinio, scripsi (b) *Armis te,
potissimum e Cl. Seuerini depromtis, usum fuisse.* Hoc
illud est *calidissimum mendacium*, quod ego non
dixerim, Cl. Seuerini me legisse. Geminum huic
peccatum inde per vim elicis, quod, quia, dum
de Lodomeriae ducibus differis, ad opus Gebhar-
di Germanicum lectores remittis; (c) ego scri-
perim, (d) *eruditam ex Gebhardo de Russia differ-
tationem te adornasse.* Credidi fontem indicanti:
hoc meum scelus maximum est, quo vehementer
commotus, ita demum me lacessis; (e) *Nimirum,
posteaquam in suis expeditionibus theologicis cladem,
vel*

(a) Sit. M. Mor. p. 127. (b) Exam. p. 20. (c) Sit. M. Mor
p. 153. (d) Exam. p. 106. (e) Hypercrit. p. XXX.

vel hosti miserandam, passus et castris probabilistarum exurus fuisset; simulationem tamen, et suavis-
simam eius filiolum, restrictionem mentalem, tam-
quam cladis solamen, secum etulit. Hungarus ille
Posonienſis, cuius initio memini, his ista subiicit:
*Már ezek igen Tótosan vannak írva; mivel N. T.
Uramat a' rosz keresztyének közé számlálják.* Ego
certe non assequor, quid haec calumnia sibi ve-
lit. Aemulus ille; qui meam de mansuetudine
dissertationem non tam argumentis, quam conui-
ciis, ejusdem etiam factioni pudendis, impugna-
uit, id sibi propositum habuit, ut ostenderet,
in castris probabilistarum me militare. Nec ullum
alium scio, qui me his castris exuerit; in quibus
ego semper esse, quam ea sequi, malim, in qui-
bus aliorum famam proscindere, sollemne iam est.
Ego sane nullam me causam dedisse scio, cur in
propositiones, ab Innocentio XI. de restrictione
mentali damnatas, incidisse dicar, ac aeternam hanc
infamiae notam apud omnes posteros ferre cogar.
Vide potius, amice, ne tibi probabile videatur,
quod mihi nunquam probabile visum est, quod
idem Innocentius XI. anathemate perstrinxit, ne
te reum huius ab eodem damnatae propositionis
facias; (a) Probabile est, non peccare mortaliter,
qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam
et honorem defendat. Si ne iustitiam quidem ita
defendere licet, ut alteri falsum crimen impona-
tur; provide, quid in diuino tribunali responsu-
rus sis, quod sine iusta causa me toties impu-

dentis fraudis, malae fidei, mendacii, restrictionis mentalis accuses. Ego quidem tibi parco, sine reque precor, ut et DEVS parcat. An tamen parsurus sit, nescio. Littera scripta manet.

XXIII. Multa iam minutiora hic attingere nolo; quod tamen, odium nationis oggerendo, me rursus in plurium invidiam voces, dissimulare non possum. Numquam ego commentitiam Suatoplugi potentiam arctioribus limitibus restringendam ex odio nationis, sed ex amore veritatis, assumsi. Nec ipsi Moravi se laesos hac Moraviae restrictione, litteris ad eruditos Hungariae datis, professi sunt, ac testati, sibi novitium systema tuum, quo Suatoplugi potentiam supra fidem historicam dilatas, semper displicuisse, meumque contra hoc institutum examen vehementer placuisse. Legerat mihi fauentia haec eorum iudicia Cl. Cornidesius, vir ille multiplici doctrina clarissimus, quem extinctum anno superiore resp. litteraria luxit. Hic omnem illius meae lucubrationis edendae curam in se iam antea recepit: hic eiusdem editionem vrsit et bibliopolae persuasit: hic ipsos errores typi, quos tamen non paucos reliquerat, corrigendos assumsit. An illum haec facturum fuisse putas; si hoc opus ex odio suae nationis, et non potius ex amore veritatis prosum esse vidisset? Nec ille, nec ullus alius vel amicus, vel inimicus me hortatus est, ut *hoc Moraviae examen in stirpe suffocarem*, quod tu scribis: (a) plures immo hortati sunt, ut illud vulgarem

---

(a) Hypercrit. p. XXXIII.

garem, etiam eiusdem nationis, quam tu veritatis defensione laesam esse criminaris. Quicquid igitur vel de Timone, quem nusquam ego iure civitatis Hungaricae priuatum ibam, vel de nostris regibus, diuersas nationes in Hungariam euocantibus, congeris; id non ad rem, sed ad inuidiam dumtaxat, sine causa mihi constandam, pertinet. Nullus autem lectorum, credo, risum tenebit, quum innuis, (a) *te terminos modestiae transgressum non esse*; quibus certe non minus modestiae, quam Suatoplugi potentiae terminos nimium extendisse videberis. Atque haec interim; cetera deinde; nisi plures amici, quibus multum deferre soleo, censuerint, ab vltterioribus vindictis abstinendum esse; quum vel ex his, quae iam dicta sunt, artes tuae, quibus veritatem inuoluis et abscondis, vtcumque patefiant. Certe, siqui mecum tuis contenderint, ipsi calumnias in me sine causa iactas esse facile detegent. Quia tamen cauto verborum inuolucro veritatem nonnumquam ita tegis, vt non statim appareat; amici fortassis indulgebunt, vt reliquam etiam *Hypercritici* tui partem in examen vocem. Id si factum fuerit; suauissimum illum gustum, quo tibi triumphum toties occinis, nonnihil temperabo.

XXIV. Interim, quum in anonymum Belae notarium efferatus, eo iam delabaris, vt scribas: (b) *Qui forte sub nullo Bela vixit; sed ab aliquo ignobili somniatore subtrusus delituit*; pauca de hoc addenda censui. In prolegomenis hist. crit. ducum

---

(a) Ibid. p. XXIV.

(b) Ibid. p. 106.

cum quaestionem institui, cuius Belae notarius hic anonymus fuerit. Produxi coniecturas aliquas, quibus Belae seu I. seu II. seu III. notarius dici, nec ad Belam IV. retrudi possit. (a) Subieci quaestionem aliam, an hic notarius recte dicatur anonymus? (b) Quum Ms. codex anonymi historiae sic incipiat: *Predictus magister ac quondam bonae memoriae gloriosissimi Belae, regis Hungariae notarius*; — ac initialis littera P. reliquis ita cohaereat, ut nullam vel interpunctionis, vel syncopationis notam habeat; editor, ut litteram illam significantem redderet, syncopationis potius, quam interpunctionis notam omissam ratus, *Praedictus* effinxit. Quia tamen illis temporibus nomina saepius initialibus dumtaxat litteris exprimebantur; inquirendum potius videbatur in nomen, quod sub elemento P. lateat. Kollarius hac littera *Petrum* Orodensem; (c) Praius *Paullum*, Posoniensem praepositum, designari censebat. (d) Quid si potius *Paullus*, Transsilvanienſis episcopus, sub ea latet? cuius ita Bela III. meminit? (e) „ Ego „ B. illustrissimus rex hungarie, considerans et in „ futurum mee regie in testati precauens, ne aliqua „ causa, in mei praesentia ventilata et definita, in irritum redigatur, necessarium duxi, „ ut negotium quodlibet, in audientia celsitudinis „ mee discussum, scripti testimonio confirmetur. Quedam vero domina, nomine Froa, „ vxor Marcelli praepositi, ad me regem B. venit

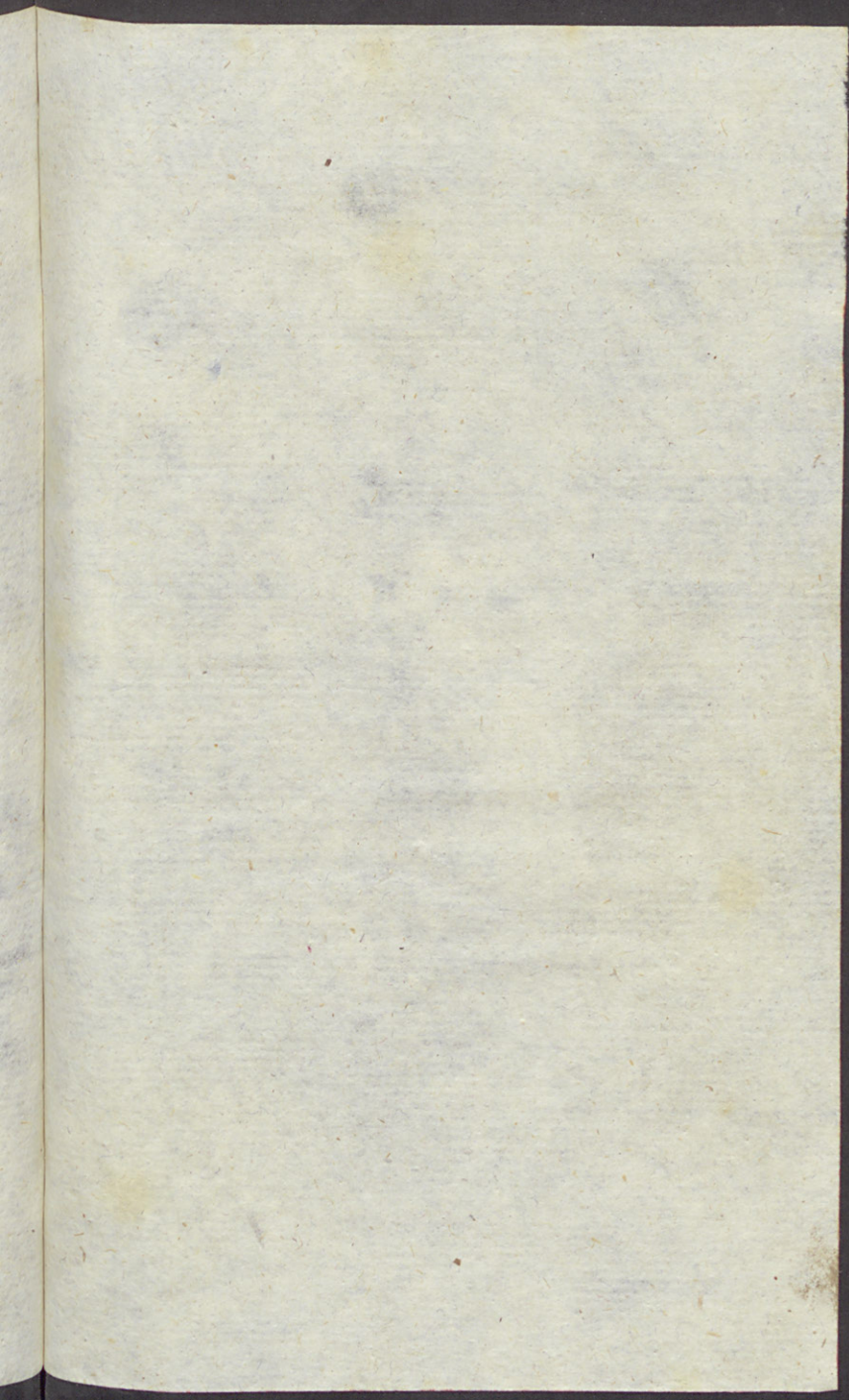

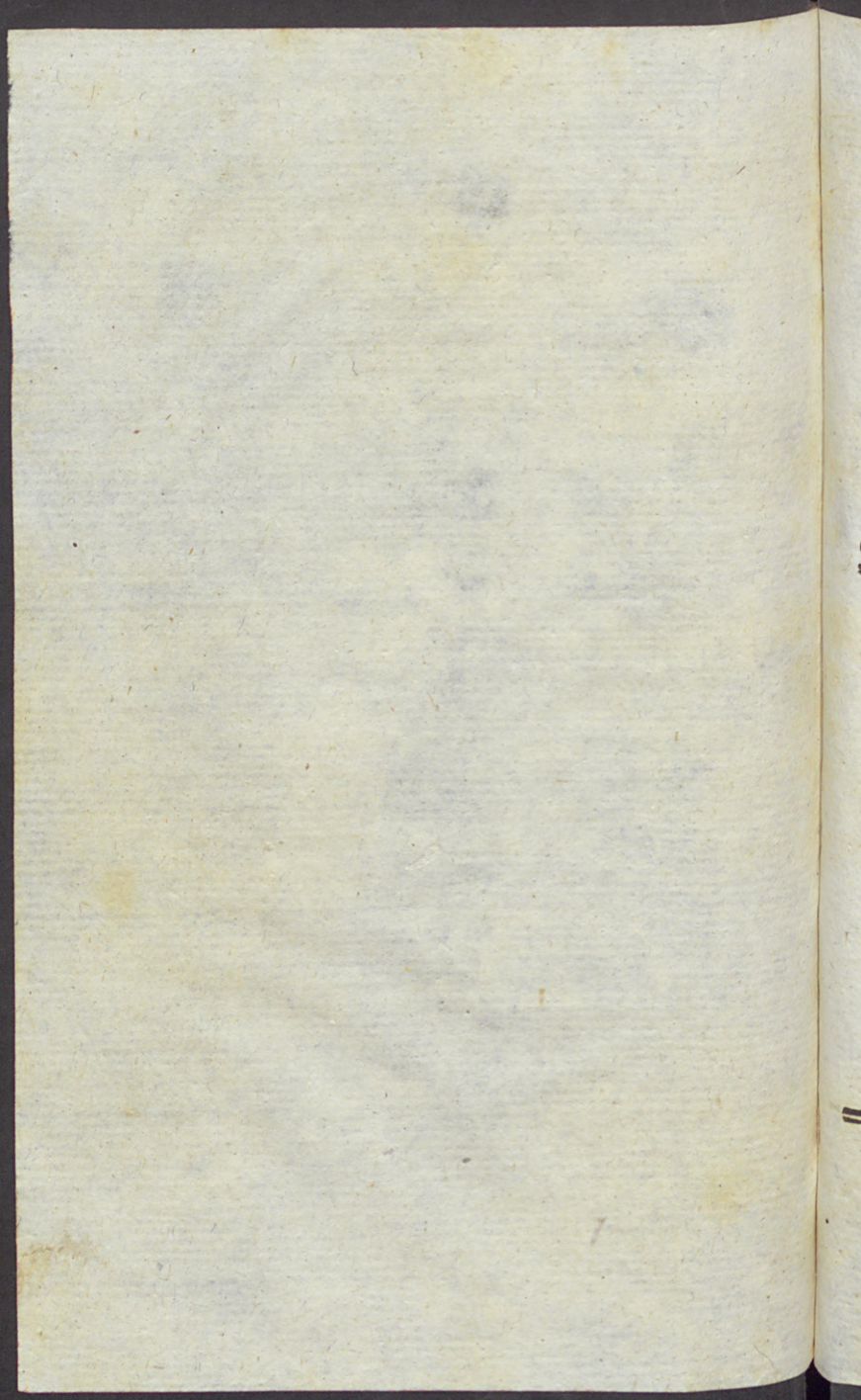
(a) Hist. Crit. Duc. p. 8. 9. 10. (b) Ibid. p. 15. (c) Suppl. Lamb. p. 687. (d) Dissert. IV. p. 73. (e) Ap. Spies Archivische Nebenarbeiten. p. 140.

„ nit, dicens, quia proposuerat dare domui ho-
 „ spitali quoddam predium, vocatum Zeles; pro-
 „ cedente autem tempore, illud suum propositum
 „ mutare illi placuit; habito itaque super hoc
 „ consilio nostri et episcoporum S. Macharii, Pe-
 „ tri et *Pauli*, mei notarii, nunc autem episcopi
 „ *Ultrasilvani*, domina prefata predium, superius
 „ nominatum, vendidit CXX. marcis meo comiti
 „ palatino F. quem constat esse iusticie filium,
 „ veritatis alumpnum, — — — Anno ab incar-
 „ natione domini M. C. octogesimo I. hoc cyro-
 „ graphum factum est a P. *Ultrasilvano* episcopo,
 „ et eiusdem veritatis testimonio corroboratum“. —
 Noui, quae hic difficultas obmoueri possit; sed,
 quum iter Agriense me iam vrgeat, ne lites non
 necessarias nunc seram, alias eidem, si necesse
 fuerit, satisfaciam. Vale, amice, mihiq; tan-
 dem faue. Dabam Budae, IV. Idus Nou.
 MDCCLXXXVIII.

V E T V S
M O R A V I A,

R V R S V S

A D

SVOS LIMITES REDVCTA,

A

STEPHANO KATONA

PRESBYTERO STRIGONIENSI.

B V D A E,

Typis Regiae Vniuersitatis, 1789.

Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis.

S. Aug. Libr. 2. de Trin.

Si de veritate scandalum sumitur; vtilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur.

Id. de Lib. Arbitr.

C A P V T I.

I. **Q**uam meum ad Hypercritici Szklenariani praeorationem responsum nonnulli legissent; meam ad tanta conuicia moderationem demirati, cur eum, qui prior laeserit, acerbius non habuissim, interrogarunt. Respondi, furentes, ac praecipue sine causa furentes, risu potius vel commiseratione, quam indignatione dignos esse. Quam item non pauci fuissent, qui reliquam Hypercritici partem silentio transmittendam, tempusque pretiosum vtilioribus lucubrationibus dicandum esse, censerent; plures tamen, ne difficultate respondendi territus viderer, cetera quoque, quae testimoniis et argumentis meis obiiciuntur, conuclenda, patrociniumque veritatis suscipiendum suaserunt. Horum itaque votis morem gesturus, iter quidem, Agriam destinatum, iniui, quo quaedam ex epistolis Verantzianis, vastis quatuor voluminibus comprehensis, indulgente magno loci praesule, pro Ferdinandi I. rebus illustrandis, exciperem, reditum tamen maturavi. Quare, licet Illustrissimus D. Franciscus Miklóffy, Bidunensis episcopus, Agriensis ecclesiae praepositus maior et canonicus, qui rara me hospitalitate, numquam antea visum, excepit, ad longius mihi

tempus eximia beneuolentia hospitium obtulerit; inchoatum tamen excerpenti laborem interrumpendum esse duxi, salutatisque circa Fülekinum meis cognatis, ad fratrem meum, Zeliziensem parochum, me recepi, vt, ferias illic natalicias exacturus, velut per ocium, aduersarii difficultatibus, quae mihi nodis in scirpo consimiles videntur, satisfacerem.

II. Nolim quidem ego suspicari, cur aduersarius eundem, quem in opere priore sibi praestituerat, ordinem in *Hypercritico* suo non obserauerit: si tamen idem hic praestare voluisset; multo facilius erat futurum lectoribus animaduertere, quot argumenta mea penitus intacta manserint. Quicquid de hoc sit; statuit ille capite I. a) *Hungaros, Morauiam veterem ingressos, ad Saxum fundamenta regni Hungariae iecisse.* Multa quidem ille mox in limine promittit; videbunt tamen beneuoli lectores, aliquod regnum *Bulgaricum, Danubio, Tibisco et Grano circumscriptum, omnibus, vt asserit, b) summis, mediis et infimis geographis ignotum non fuisse; nec id me commentum esse; nec ingentes propterea historiae Hungaricae tenebras offudisse; nec a me scommata, nisi his momenta rationum intelligat, illum abstulisse; haec contra mihi plenis modiis ipsum admensum fuisse.*

III. Subinde me, iam in praefatione bene lotum, lautum, lauatum, in amicitiam suam recipit; sed nouae huius amicitiae fructus non minus acerbos, quam antea, deinceps quoque vide-

---

a) *Hypercrit. p. I.* b) *Ibid. p. 2.*

debimus, quos Morauia yetus, ad suos limites reducta, produxit. Quum ego Pannoniam, proprie dictam, iisdem omnino, quibus ille, limitibus circumscripsissem; eandem tamen, latius sumtam, asserui, *nonnumquam extra limites, a Jordane descriptos, egredi*; ad eum fere modum, quo Noricum, itidem latius sumtum, etiam in Pannonias extenditur. Dubium ille quidem lectoribus relinquit, *a) an bene a similitudine historica facta probentur*; sui tamen oblitus, mox, versa pagina, hanc similitudinem adhibet: *b) Certe nulla prouincia Romana non extra Italiam fuit; ita nullae prouinciae Norici non extra Noricum erant.* Ita quod mihi vitio dat, sibi licere putat. Quod quidem cum in aliis rebus, tum in aucupio verborum, quod mihi saepius obiecat, saepius obseruabimus. *Prouincia, scribit, est regio, quam populus quispiam prouicit, seu procul vicit.* Non tamen euicit, Agapitum stricto hoc sensu prouinciam accepisse, quam vocem pro *dioecesi metropolitana*, vel etiam *episcopi* nonnumquam sumi, du Fresne docet. *c) Latine, puto, loquebamur; quum dicebamus, prouinciam Austriae S. I. Hungariam quoque complexam fuisse; neque tamen tunc prouinciam sensu Festi vel Isidori sumimus.* Quia vero similitudines aduersarius damnat, et quoties magis premunt et vrgent, *gibberas* vocat; nullum sit, pace mea, hoc argumentum, a simili ductum, in quo nec ego magnam vim repono. Superfunt alia firmiora.

IV. Agnoscit aduersarius, a) *Hungariae reges in dipl matibus suis appellationem Pannoniae latius extendisse*; subiicit tamen, *hanc ipsam Pannonici nominis ad terras, Danubio separatas, extensionem ante seculum Christi XI. non inchoasse.* Tunc vero, quod hic plenius explicat, b) *nomen Pannoniarum, quippe quod reges indidere, a quibus ius istud stabat, non sensu aliquo latiore, sed proprie accipi debuit.* Quis hic vanum et violentum effugium non videt? Quis vumquam regibus hanc potestatem dedit, vt in lingua Latina leges etiam exteris sibi-que nullo modo subiectis ferre possent, et quod antea proprie dici non poterat, proprie dici posse decernerent. An, siquis regum vellet Hungariam dici Bauariam; Hungariae proprie Bauaria dici posset? An ius hoc regum Hungariae Graecis innotuit ac ab iis, licet non subditis, agnitum receptumque fuit? Cur vero deinceps quoque Hungariam saepe Turciam, quin Hungariae reges id decreuerint, appellarunt? An non ille non nisi voces captat, qui Pannoniam, vltra Danubium porrectam, non improprie, sed proprie dicendam tam violentum in modum affirmat? Mihi tamen obiicit, c) *per totum examen meum non nisi voces me captasse.* Vtique voces etiam, quibus res, solidis argumentis materiem suppeditantes, exprimuntur.

V. Pannoniam interdum latius sumtam fuisse, his ego Cedreni verbis ostendi: *Incolunt (Patzinacitae) trans Istrum planities, a Borystbene fluuio ad Pannoniam vsque porrectas.* Quum enim certum sit, Patzinacitas numquam ad Danubium

VS-

a) Morau. praef. b) Hypercrit. p. 4. b) Ibid. p. 5.

vsque, qui Pannoniae, proprie dictae, limes erat, porrectos fuisse; arguebam, Pannoniam, ad quam illae planities porrigebantur, latiore sensu, non proprio, sumi. Hoc ille ratiocinium *inane rerum* ostendere conatur ex his Cedreni verbis, quae mihi nihil probare videbantur, additis: a) *Incertis errantes sedibus semperque in tabernaculis degentes.* Ex quibus infert, *Cedrenum planities, non Patzinacitas, quos incertis errare sedibus dicit, ad Danubium usque porrectos esse, narrare.* Parum id refert. Nam, si dicam ego, Pannonos incolere cis Istrum planities, a Danubio fluio ad montem usque Cetium porrectas; non tantum planities, sed etiam Pannonos ad montem usque Cetium porrectos esse dicar innuere. Quare, licet planities et Patzinacitae, vel in exemplo meo planities et Pannonos, idem mihi non sint; si tamen Patzinacitae vel Pannonos easdem planities, ad Danubium vel montem Cetium porrectas, incolant; siue iam iidem in eadem planitie *sedibus incertis errent*, ambulatoriasque suas domos seu tentoria secum circumferant ac in tabernaculis degant, siue domos fixas in eadem planitie habeant; idem Patzinacitarum vel Pannonum, qui planitiei, limes erit. Quos vero Patzinacitas *saepius Istrum traiecisse ac in paludes Istro vicinas se subduxisse*, Cedrenus dicit; iidem *incolere trans Istrum planities* dici non possunt; *si cis Istrum et trans Istrum* idem non sunt. Videtne iam, beneuolentor, argumentationi meae *praeter voces* aliquid inesse, contra quam aduersarius velit.

---

a) *Ibid.* p. 6.

VI. At ille Cedreni testimonium, quo tamen hic usus est, non recipit, *neque systematis sui fundamenta, quae impugnanda suscepi, non intellexisse, arguit.* a) *Quid?* inquit, *non ego te docui in praefatione, reges Hungariae in diplomatibus suis appellationem Pannoniae latius extendisse?* — Vidisti, lector, an solide docuerit, an persuaserit. Sicut arbitrarium est, asserere, Hungariae reges hanc legem scriptoribus imposuisse, *ut Pannoniam pro tota Hungaria accipere non tantum potuerint, sed etiam debuerint;* ita ridiculum est, asserere, b) *ante seculum XI. neminem unum regum, neminem ducum, (nostrorum scilicet) neminem domesticorum scriptorum Pannoniam pro circumfuis Tibiscum Vagumque oris accepisse;* quum neminis horum ad nos scripta peruenerint. De scriptoribus exteris paullo post viderimus. Criminatur ille quidem, hoc suum *fundamentum a me nusquam memoratum;* calumniatur, *etiam ignoratum;* gloriatur *numquam subrutum;* quia *ne tactum quidem.* Quorsum igitur pertinet testimonium Reginonis, a me productum; quod paullo post videbimus? Sed nempe hoc audacter peraeque dictum est; ac illud: c) *Anonymus Pannoniam pro tota Hungaria numquam accepit.* Si vel cursim anonymum lector inspexerit; plura huiusmodi loca reperiet. An non enim inter cetera Pannoniam cum Tibiscana Hungaria confundit, quum Cap. XI. scribit: *Sic Annum ducem et suos nobiles rogare coeperunt, ut ultra Houos versus occidentem in terram Pannoniae*
de-

---

a) *Ibid.* p. 7. b) *Ibid.* p. 8. c) *Ibid.* p. 9.

descenderent? An post Houos mox Pannonia sequitur?

VII. Quum idem quærat ac vrgeat, *an aliquis seu patriorum, seu exterorum scriptorum, qui ante seculum XI. vixerunt, Pannoniam pro tota Hungaria acceperint, idque dicat suum esse fundamentum, a me seu non intellectuan, seu dissimulatum; obsecro lectores æquos, inspiciant laudatum Reginonis, ante seculum XI. scribentis, testimonium, et iudicent, an recte dicar, hoc eius fundamentum nusquam memorasse, non tetigisse, vel non intellexisse, vel dissimulasse.* Si testimonium Reginonis ad rem non erat; dici poteram, hoc fundamentum *non subruisse; sed non memorasse, non tetigisse, non intellexisse, dissimulasse, qua veritate dici poteram?* Ita vero laudatus Regino scribit ad annum 889. *Gens Hunzarorum ferocissima, -- a Scythicis regnis -- egressa, -- Primo quidem Pannoniorum et Auarum solitudines pererrauit, Deinde Carantanorum, Marahensium ac Bulgarorum fines irrupit.* Hic aduersarius asserit, a) *se voculam non inuenire, ex qua latiores aliquas, quam in præfatione descripsit, extendere possit Pannonias.* Ego vero voculam Primo tanti ponderis esse censeo, vt ad Pannonias latius extenderdas illum inprimis cogat, qui Morauiam veterem non tantum per Maesias et Pannonias fundit, sed etiam in Daciam et terras Iazigum Metanastarum extendit. Nam, quomodo Hungari, Scythicis regnis egressi, Primo Pannoniorum, Deinde

---

a) *Ibid. p. 10.*

inde Marahensium regionem attingere potuerunt; si Pannonia, hic strictius accepta, non ultra Danubium excurrit; si Marahania regionem Jazigum, Daciam et Maesias reipsa comprehendit? Qua via poterant Primo Pannoniam cis Danubium, Deinde Marahaniam trans Danubium pererrare? *Tortuosum* hoc ille ratiocinium non immerito vocat, quum illum non leuiter torqueat.

VIII. Nec illum Maesia iuuat, in quam Pannonias extendit *a)* et nomina regionum pro lubitu confundit. Nam etsi non diffitear, alibi Pannoniam ultra Sauum extendi; nondum tamen ille docuit, eandem longius in Maesiam immitti. Sed dato hoc; quomodo vel illam Pannoniam, quae trans Sauum constituitur, prius Hungari, quam Marahaniam, seu penetrare, seu pererrare poterant? si hanc illi Pannoniam prius pererrarunt; quam fines Marahensium irrupissent; non eodem loco Pannonia, quo Marahania fuit. Atqui, *Pannoniorum solitudines*, vt aduersarius vult, *cum Reginone ultra Sauum in Maesias extendebantur*, eodem loco tam Pannonia, quam Marahania, quam itidem in Maesiam ille fundit, erat. Vel igitur Hungari non Primo Pannoniorum solitudines, Deinde Marahensium fines percurserunt, secus ac Regino, testis synchronus, peribeat; vel aduersarius male Marahaniam in Maesiam immisit, ad quam hic etiam Pannoniam extendit. Vtrumuis dicat; grauiter errat: ac in Scyllam incidit; dum Charybdim vitare voluit. Quam bene

---

a) *Ibid.* p. 11.

ne Seneca magnam esse vim veritatis, dixit, quae contra omnium ingenia, calliditatem, sollertiam et contra fictas hominum insidias, facile se per seipsam defendit. Sed, etsi Cicero quoque censeat, interdum ita perspicuam esse veritatem, ut eam infirmare nulla res possit; interdum tamen, ait, esse adhibendam vim veritati, ut eruatur. Quod hoc loco factum esse, nemo non videt. Quare non sine causa scripsi, a) hanc Reginonis sententiam crucem aduersario, qui Marahensium fines in Maesiam usque porrigit, eoque prius, quam in Pannoniam, Hungaros inducit, figere; nisi Pannoniorum solitudinem ab hoc ineuntis seculi X. scriptore latius acceptam fuisse concesserit. Haec ille legit, in suum Hypercriticon intulit; b) praecipuum tamen suum de Pannonia latius ante seculum XI. non accepta fundamentum, a me nusquam memoratum, -- etiam ignoratum; proin nunquam subriutum, quia ne tactum quidem, audacter asserit. c) Quam vere hoc dictum sit; aequus lector videt. Quod Auarum solitudines non attigerim, obiicit. d) At, quid opus erat attingere, quando hae tam eis, quam trans Danubium erant? Et nonne de Pannoniorum dumtaxat, non Auarum solitudinibus quaestio fuit? Et tamen ille, videfne, iactat, e) primum meum fundamentum firmissimum esse? Video certe, tam infirmum, ut huic innixum aedificium necessario corruere debeat.

IX.

---

a) Exam. p. 4. b) Hyp. p. 10. c) Ibid. p. 8. d) Ib. p. 11. e) Ibid. p. 12.

IX. Primus ille *humanitatis* professor obgan-
nere me quaedam ex annalista Metensi, qui cum
Reginone conspirat, dicit, mihiq̄ *taedium* ob-
iicit, a) quod mihi saepius obrep̄sisse fateor, non
tam argumenta soluendi, quam scribendi difficul-
tate victo. Quum enim plures de Morauia, Bul-
gariae vicina, difficultates obmouere potuissem;
cur id facere noluerim, paucis hisce verbis insi-
nuauī: b) *Minutiora, quibus contenditur, Mora-
rauos Bulgaris vicinos fuisse, quia nec ego dixi vel
dico, longius eosdem ab inuicem disunctos habi-
tasse; subruto praecipuo contrariae sententiae funda-
mento, silentio transmitto.* Quomodo praecipuum
illud contrariae sententiae fundamentum, ex Por-
phyrogenito peti- tum, subruerim; eodem scriben-
di taedio victus, lectores ad ea, quae iam alias
scripseram, c) remitto. Videbunt, subruto hoc
fundamento, parum ponderis inesse his Constan-
tini verbis: *Quaeque supererat multitudo (Mora-
uorum) dissipata, confugit ad finitimas gentes,
nimirum ad Bulgaros, Turcos, Chrobatos et ad
reliquas nationes.* Quae qui conciliare cum aliis
eiusdem Constantini sententiis, ibidem excitatis,
voluerit; vocem *finitimas* latius sumere debet,
dicereque, quod et ego dixi, Morauos a Bulga-
ris non longe disiunctos, licet non prorsus con-
terminos, fuisse. Certe, si haec Constantini ver-
ba stricto sensu sumantur; sequetur, Morauos a
Turcis ad Turcos confugisse. Non est igitur, cur
me hic aduersarius tot quaestionibus vrgeat, post-
quam

---

a) *Ibid.* p. 3. b) *Exam.* p. 33. c) *Ibid.* f. 26. . 33.

quam ad argumenta, quibus praecipuum eius systematis fundamentum subruui, tacet.

X. At in annalista Metensi maiores mihi pedicas neçtit, quibus in hunc modum irretire me conatur: a) *Hic teipsum, Katona, confodis. Si auctor hic omnia vna serie confundit; cur ex eius ordine verborum, Hungaros primum Pannoniorum, solitudines, deinde Marahensium fines incurfasse, contra me argutaris?* Facilis est responsio. Annalista Metensis, dum, quae Hungari pluribus annis gesserant, ad annum 889. vna serie narrat, annos certe confundit; ordinem tamen rerum, ab iisdem gestarum, accurate seruat, argumentumque firmissimum contra commentitiam Suatoplugi potentiam suppeditat. Neque caecutiui, quum ex ordine verborum, vt oggeritur, b) *inter Caranthanorum et Bulgarorum regiones mediam interiacere Marahensium regionem non vidi.* Non enim annalista particulas primo, deinde hic adhibet, vt prius adhibuit. Et licet adhiberet ac diceret: Primo Caranthanorum; Deinde Marahensium; Demum Bulgarorum fines crebris impulsio- num infestationibus incurfant; hinc tamen non sequeretur, inter Caranthanorum & Bulgarorum regiones mediam interiacere Marahensium regionem; sed tantum medio loco fuisse vexatam incurfione. Nec enim incurfio, seruato regionum ordine, suscipi debebat, vt nouimus, Hungaros in Italiae, Germaniae, Galliae prouinciis incurfandis hunc regionum ordinem non seruasse. Quid autem in his omnibus
suos

---

a) Hypercr. p. 14. b) Ibid. p. 15.

suos in annos digerendis in historia ducum praestiterim; an eundem vbique, quem Cl. Praius, ordinem sequutus fuerim; an hunc, an alios fontes, vbi necesse fuit, non coronauerim; an anonymi Belae notarii narrationem cum aliis auctoribus rite conciliauerim; an aerem tantum, haec faciendo, verberauerim, vt aduersarius criminatur, aequi lectores arbitrentur.

XI. Quum annalista Metensis auctoritate magis pressus fuisset, quam vt obiectis difficultatibus explicare se potuisset; ad vsitatum sibi remedium confugit: argumentum illud firmissimum *ex aucupio verborum contextum* esse dixit: a) *quaedam annalistsae verba, quaedam ipsi me demississe*, scripsit. Quam vana haec sint effugia, videamus. Quoties ex verbis verborumque sensu firmum ducitur argumentum; id nudum verborum aucupium dici non potest, nisi velimus omnes ratiocinationes, e verbis sensuque verborum erutas, aucupia verborum appellare. Iam vero, quale hoc meum est argumentum, ex verbis annalistsae laudati, depromptum? *Annalistsae Metensis fide, Hungari primum Pannoniorum solitudines pererrauerunt. Non igitur in Maesiam, vbi tu Marahensium fines constituis; sed in Pannoniam, secus ac tu velis, Hungari primum incurrissent.* Dicit ille quidem hoc argumentum esse *furile*; sed quam firmum sit, ex his ipsius verbis elici certo potest: *Vnum verbum tandem meum cepisti: Hungari Prius in Pannoniorum, quam Auarum solitudines venerunt.* Hun-

ga-

---

a) Ibid. p. 16.

garos prius in Pannoniorum solitudines, quam in Marahensium fines venisse dixi. Solitudinis Auarum, de quibus quaestio nulla fuit, non memini. Vocolam igitur illam prius non hic, sed ibi cepi, quae tantam vim habet ad primum novitii systematis fundamentum euertendum, vt, etiamsi non in Maesia, sed in parte Maesiae et parte Pannoniae Marahensium fines constituantur; Hungari tamen, si hanc Maesiae partem, vbi simul Pannonia, simul Marahania fuit, incurfarunt; non prius Pannoniorum solitudines, deinde Marahensium fines, vt annalista Metensis cum Reginone tradit, incurfare potuerint. En, quantum aedificium contemptae huius vocolae prius aucupium euertit! Quid, inquit, hoc ad rem facit? Hoc facit, vt, nisi quis in difficultates ineluctabiles induere se velit, Reginonem et annalistas Metensem de Pannonia latius sumpta debeat interpretari, proinde primum aduersarii fundamentum necesse sit collabi.

XII. Alterum systematis sui fundamentum aduersarius in hac quaestione reponit: a) An Hungari, post ultimam a Patzinacitis acceptam cladem, deserta regione Aetelcusu, ad nouas sedes progressi, Danubium traiecerunt? Nemo negat, illos Danubium traiecisse. Id tamen non illico post cladem, a Patzinacitis acceptam, factum esse, patet ex Porphyrogenito, qui cladis huius tempus ita consignauit: b) Venientes autem (Patzinacitae) in terram, quam nunc incolunt, inuentisque illic Turcis incolis, parato bello, hos deuicerunt; eiectos
per-

---

a) *Ibid.* p. 17. b) *De adm. imp.* c. 38.

persequuti sunt, laremque in ea regione posuerunt, quam et obnoxiam tenent annis iam hodie, ut diximus, 55. Scripsit haec Constantinus anno 950. a quo si subducamus annos 55. deducimur ad annum 895. ad quem etiam annales Fuldenses et Metenses cladem Hungarorum narrant. Hoc tamen eodem anno Hungaros magnam Morauiam nondum ingressos fuisse, haec eiusdem Constantini verba docent: a) *Post huius Sphendoploci mortem, anno vno in pace exacto, orto deinde dissidio et bello ciuili, inuadentes Turcae funditus eos exstirparunt, regionemque eorum occuparunt, quam in hodiernam usque diem incolunt.* Mortuum esse Suatoplugum anno 894. Metenses ac Fuldenses annales cum Reginone testantur. Annus igitur sequens 895. in pace transactus est. Anno vero 896. ciuile bellum, inter Suatoplugi filios exortum, opportunitatem Hungaris obtulit, ut eorum regionem occuparent, quam, inquit Porphyrogenitus, *ad hodiernam usque diem incolunt.* Atqui Maesiam, dum haec Constantinus scriberet, Hungari non incoluerunt; a Patzinacitis igitur pulsi hanc regionem non occuparunt; nec Auarum solitudines, de quibus aduersarius tantopere sollicitus est, illic esse potuerunt.

XIII. Atque hinc apparet, quam ille vane iactet, b) *Auarum solitudines ad Maesas pertinuisse; Pannonias, pro oris seu Vagans, seu Tibiscanis acceptas, ignotas orbi fuisse; -- hoc primum suum fundamentum a me nunquam refutatum esse;*

---

a) Ibid. Cap. 41. b) Hypercr. p. 18.

esse; tenebras meas a se dissipatas &c. Nec ex verbis annaliftae Metensis rite hoc argumentum informat: a) In illis solitudinibus profligatos a Pacinacitis Hungaros oberrasse oportuit, ex quibus subinde Carantanorum, Marahensium et Bulgarum fines hostilem in modum vexare poterant. Si Metensis assereret, Hungaros eas solitudines deinceps quoque semper retinuisse; hoc tandem admitti posset, non tamen deberet. IncurSIONES enim in eorum populorum fines non tantum ex Pannoniae Savae Maesiaeque locis, sed etiam ex ipsa Pannonia, iam ante has incurSIONES occupata, tam facile suscipi poterant, quam postea non tantum in has vicinioreS, sed etiam in remotioreS Italiae, Galliae, Germaniae regiones susceptae fuerunt. An autem in Vngensem arcem, quod mihi saepe leuiter oggerit, ita Hungaros incluserim, vt inde sedes suas ad alias regni plagas non protulerint, qui mea legerint, luce clarius videbunt.

XIV. Vt vero Pannoniorum et Auarum solitudines, quae primum eius fundamentum subruunt, in Pannonia Maesiaeque tueri certius possit; negat, b) intra 7. annorum spatium Pannoniam, postquam a Suatoplugo vastata fuit, hominibus impletam fuisse. Si hoc nec Iudaeus Apella credere possit, vt innuit; Pannoniorum solitudines extra Pannoniam, proprie sunt, erunt collocandae, contra quam ille velit. Quum enim Hungari, post vltimam cladem, a Patzinacitis acceptam, nouas sedes quaesierunt, teste Constantino, magnam

B

Mo-

---

a) *Ibid.* p. 19. b) *Ibid.* p. 20.

Morauiam ingressi, incolas eius expulerunt. Vel igitur Pannoniorum solitudines, quas Hungari post eam cladem petierunt, extra Pannoniam propriam sumtam erant; vel Pannonia, postquam a Suatoplugo vastata fuit, *ad aduentum usque Hungarorum in tristi solitudine non iacuit.* Nec Auarum solitudines, quas iterum obiicit, aduersarii causam iuant, sed potius infirmant, ut iam supra vidimus. Quare hae quidem solitudines facilius ad Vagum vel Munkatsinum fuisse finguntur, quam in Maesia; faciliusque cum annalista Metensi Belae notarius, quam hic aduersarius, conciliabitur. Nec enim annalista hic *Maesiae Danubiique traiectione meminit.* Solitudines vero, quarum ille meminit, ad venatus et piscationes, quibus primum Hungari vitam sustentabant, aptiores erant, quam loca frequentata. Postquam autem ex aliis locis ampla Hungari spolia retulerunt, splendida quoque conuiuia celebrari poterant. Ceterum, dum annalista Metensis solitudines, ubicumque collocentur, commemorat; eas penitus vacuas fuisse, non affirmat.

XV. Argumentum, quod ex Aquileiensi chronico de Fridérico patriarcha produxit aduersarius, non est, cur obiiciat, a) *me non infregisse.* Quum enim Cl. Praius duplicem epocham FridERICI patriarchae constituat; ex eius quidem sententia firmum argumentum erui non potest. Si tamen posterior sequenda videatur; ea, quae N. XCVII. produxi, non *bubulcinantis*, ut primus ille

---

a) *Ibid.* p. 21.

ille *humanitatis* professor ait, a) sed *ratiocinantis* animadversiones erunt. Quum autem Assemani tam in historia critica, quam in examine meminerim; nescio, qua fide dicatur: *Assemanum -- ne ausus es quidem commemorare*. Certe, licet eiusdem sententiam admitteremus; quomodo tamen haec epocha cum anonymo Belae notario conciliari possit; adeoque quam infirmum sit argumentum, ex eodem sumtum, in examine meo N. XCVII. docui.

XVI. Paulo post idem primus *humanitatis* professor impostorem me facit; quum ita de me scribit: *Inferius, nempe pag. 156. lectoribus egregie imponis, quum dicis „ Brazlauonem Arnulfi mandatum accepisse, bello iam cum Suatoplugo confecto. „ Vellem, si cui lectorum vacat, ut meos testes, quos annalistsae Fuldensi praemisi, conferant cum his dictis*. Id et ego volo, quin etiam rogo lectores aequos, ut illa testimonia cum his dictis conferant. Et, si legerint, bellum Arnulfi contra Zuentibaldum *ad annum .892.* mandatum autem Arnulfi, de tuenda cum vrbe Paludarum Pannonia, Brazlauoni datum, *ad annum 895.* defigi; iudicent, an lectoribus imposuerim, quum dixi, *Brazlauonem Arnulfi mandatum accepisse, bello iam cum Suatoplugo confecto*. An Suatoplugus, iam *anno 894.* mortuus, bellum cum Arnulfo gerere potuit *anno 895.* quo Brazlauo mandatum illud accepit? An non igitur prius bellum illud confici, quam mandatum dari debuit? Et tamen ego

a) *Ibid.* p. 22.

lectoribus egregie impono, quum id assero. Palpabunt sane, ita porro humanissimus aduersarius calumniatur, a) manifestas tuas a veritate discessiones; nec desinent mirari, te, veritatem professum, falsidicis his falsimoniis examen tuum commaculasse. Huic tam acerbae crisi causam dedi, quod non dixerim, Suatoplugum post mortem suam cum Arnulfo bellum gessisse. Pari humanitate postea me docet fundamentum sui systematis, vt ostendat, Hungaris, in Pannoniam transituris, Danubium insuperabili necessitate superandum fuisse, quod numquam in dubium vocari. De tempore dumtaxat, quo Pannoniam ingressi fuerint, quaestio moueri potuit. Id vero non illico post cladem vltimam, a Patzinacitis acceptam, factum fuisse, claris Constantini testimoniis supra iam ostendi. Quicquid igitur aduersarius ad me docendum in fine §. IV. in pugnum contrahit, ad rem omnino non facit, et alterum hoc sui systematis fundamentum, non secus ac primum, non in firmo solo, sed in arena dumtaxat exstruxit.

XVII. De transitu Danubii plures ego difficultates aduersario, veluti per iocum, obieci, quas ille qua fide retulerit, videamus. Dicebas, inquit, b) Hungaros post cladem, a Pacinacitis acceptam, Danubium transire non potuisse. Quare? Quia primo non commemorant hoc historici, qui Hungaros post hanc cladem Morauiam magnam ingressos scribunt. Secundo; quia Hungari post hanc cladem nec ligna, nec naues, nec etiam alas, e plu-

---

a) Ibid. p. 23. b) Ibid. p. 24.

plumis et cera compactas et manibus aptatas, ad transuolandum habebant. Terzio; quia Danubius, qui victis traiciendus erat, nonnihil maior fluuius est, quam Tirnaua, Tsermel, Gyöngyös; fugientibus autem Hungaris hostes instirissent; et ad ripam huius magni fluminis volentes transire Hungaros Suatoplugus numquam admisisset. Quarto; quia, se Hungari, eluso hoste, Danubium nihilominus superassent; sedes suas necessario in Maesia ponere, et has ad aetatem hanc constanter retinere debuissent. Ut fides huius auctoris lectoribus pateat; cogor iterum cum taedio mea huc transcribere, quae sic habent: a) Tum vero contendis, Hungaros „ desertis septemtrionalibus Danubii ripis terrisque „ in meridionalem eiusdem fluminis partem, „ inque regiones, Daciae oppositas, superato Da- „ nubio, transcendisse, terrasque, Pannoniae fi- „ nitimas, quas nunc forte Seruia occupat, inun- „ dasse. „ Lentius, his ego subieci, lentius, obse- „ cro, festina: breuem Hungaris moram ad tam peri- „ culosum iter indulge: noli caece tantum populum et exercitum in Danubium impellere! Mihi quidem, ne tantam multitudinem, inclitae nationis Hungaricae conditricem, manifesto discrimini committamus, necessarium esse videtur, vt prius iter et transfretum exploremus. Danubius enim nonnihil maior est, quam fluuii Tirnaua, Tsermel, Gyöngyös: et nondum Hungari habent alas, e plumis et cera compactas, ad transuolandum suis humeris vel manibus affixas et aptatas. Tantisper igitur expectemus,

ut ad tantum flumen traiciendum necessarias sibi vel alas, vel naues instruant. Quidse Suatoplugus in Seruia, ceu diuione sua, quam Hungari petunt, cum armatis copiis paratus excubat, ut suam Morauiam, in Maesia positam, contra novos hostes defendat? - Scitum est, quantae sit artis et discriminis, fluiuium etiam mediocrem in conspectu hostium traicere. Nihil hoc officit, inquis; scitum enim itidem est, hostes eludi posse, transitum alibi simulando. Sed, ubi simulabunt? Maesiam inferiorem obtinent Bulgari, a quibus pelluntur. An ad illos fugient, quos fugiunt? Viraque Maesia diligenter ab hostibus custoditur. Sed, quicquid sit; Hungaris Danubius est traiciendus. Induciae nullae dantur. -- Post haec eiusdem auctoris ludicram de catenis amplificationem imitatione ludicra sic exprimo: a) Unde tot Arpado naues? Quando tantum et ubi locorum exstruxit nauium numerum, ut omnibus Hungaris, ex Scythia secum eductis, per Danubium traiciendis suffecerit? - Denique subiicio: b) Verum, neque his tu difficultatibus moueris. Nulla cura tantae nationis conseruandae tangeris. Viderint Hungari, seu natent, seu volent; transire debent. „ Istud, inquis, extra dubitationem ponit „ Constantinus Porphyrogenitus, ab his rebus „ tam exiguo temporum spatio remotus, ut in „ gentem fumum, e fatali regni Marahanici incendio surgentem, prope oculis spectaret. „ Quanta motiua credibilitatis? Ergo denique Hungari Danubium transmiserunt: victis Bulgari non
in-

---

a) Ibid. p. 152. b) Ibid. p. 153.

institerunt: Marahanenses rebus suis indormiuerunt: tantae multitudinis ad se transfutum ocioſis oculis aſpexerunt. -- Hic vides, lector, aliqua ioco, non-
 nulla ſerio dici. Sed neque ioco, neque ſerio di-
 citur, quod a me primum aduerſarius ſibi fingit
 obiiici: *Quia primo non commemorant hoc hiſtorici.*
 Quare bene quidem ille dicit; a) *primum argu-
 mentum nullum eſſe*, quod illud nuſquam oppoſue-
 rim; immo nec opponere potuerim, quum Por-
 phyrogenitum, licet male, pro ſe laudauerit; male tamen eruditionis cauſſa de argumento *nega-
 tiuo* diſputat ac aerem dumtaxat verberat.

XVIII. Quum ad alterum argumentum, iti-
 dem eruditionis oſtentandae gratia, b) *modos, qui-
 bus populi Scytharum in tranandis ingentibus flu-
 minibus utebantur*, ad me iuuandum enumerat;
 gratias quidem illi pro hac opera, tam prönte
 mihi praeſtita, dico; hac tamen opus non habui,
 qui hos omnes modos prius, quam doctor iſte,
 legi; nouique, milites quidem pellibus, quae pa-
 leis implebantur, flumina traicere potuiſſe; quo-
 modo tamen id pueri, feminae, ſenes decrepiti
 facere potuerint, non noui. An etiam hi, more
 Scytharum, equinas caudas prehenderunt *Iſtrique
 vaſtum pelagus tranarunt?* Deinde me reprehendit,
 c) quod *Dandulum peſſime correxerim.* Quem ta-
 men ego non tam correxi, quam per coniectu-
 ram explicui, ſic eius ſententiam in hiſtoria du-
 cum p. 240. referendo: *Venetias introgreſſi cum
 equis et pelliceis nauibus (fortaſſis vtribus)* -- Quum
 B 4 quis

---

a) *Hyperer.* p. 25. b) *Ibid.* p. 26. c) *Ibid.* p. 27.

quis in hunc modum obscuram alterius vocem notiore vocabulo per coniecturam explicat, quod cuius scriptori liberum adhuc erat; an illum corrigit? Et tamen ita per calumniam aduersarius quaerit: *Estne fas tibi, si quidpiam non assequaris, illicet scriptorum verba corrigere? Utinam,* subiicit, a) *in hoc monitum RR. Koller sequerere!* Utinam, qui hoc optat, exemplum eruditissimi huius viri sequeretur et candorem imitaretur, qui quod minus caute contra me scripsit, palam retractare non erubuit.

XIX. Postquam aduersarius alios quoque modos Danubium traiciendi, non tamen sine lignis, recensuisset; ita mihi demum insultat: *I iam, amice Katona, quaere, quomodo Hungari Danubium traiecerint, quum ligna nauibus conficiendis non habuerint.* Nusquam ego ligna nauibus conficiendis defuisse negaui. Hoc dumtaxat in imitatione ludicra quaesiui: *An, durante demum pugna, -- sectores in siluas dimisere pro deiiciendis et in naues compaginandis arboribus?* Quae rursus ista fides? Et tamen rironibus *historiarum parentissimo ore videndus* exponor. b) Quis hunc agendi modum cum Christianis legibus conciliet? Non minus contra has peccatum est, quum indigne traducor propter vocis *tulbou* hanc explicationem, in hist. duc. p. 60. propositam: *Nisi per anonymi tulbou nostrum talphajó, seu rates intelligantur; quid ea vox sibi velit, mihi prorsus incertum est.* Poteramne cautius meam mentem aperire? Certi nihil affirmo: solam
con-

---

a) *Ibid.* p. 28. b) *Ibid.* p. 29.

coniecturam insinuo: nec eam aliis obtrudo: contentus anonymum explicare, qui licet *per deserta loca* Hungaros traducat; nusquam tamen affirmat, nullas ibi silvas fuisse. Quare sine ratione dicuntur Hungari a) rates secum baiulasse per vias, ut fluvium Eryl transnatare potuerint: sine ratione dicor enixe quaesuisse, ubinam Hungari ligna, nauibus seruitura, et quam in silua ceciderint. Haec quaestio non in meo, sed in aduersarii cerebro nata fuit, qui nihil pensi habet, verum, an falsum sit, quo me sibilis lectorum exponere possit. Unde, licet ego non affirmauerim, per anonymi *tulbou* reipsa rates intelligi; conuiciatur tamen, me Hungarorum humeros ratibus, per multorum dierum *deserta baiulandis*, subiecisse. Et quia quaerebam: *Vnde tot Arpado naues? Facete*, subiicit, et plane ad haec ligna, de quibus hic agebas, apto ingenio. Ita primus hic *humanitatis* professor ingenium mihi *lignum* tribuit: ac ex anonymi *tulbou* Nestoris *Kibitki*, b) quod a verbo *Slauico bimam* deriuat, c) effingit: et rursus ad affectam mihi quaestionem, *ubinam Hungari ligna ceciderint*, calumnias ca'umniis accumulando, redit: meque magis in *historia vetere Hungarorum peregrinum esse*, quam *ipse Hungari ad fluxum Eryl fuerint*, concludit. Ista quidem apud imperitos risum fortasse ciebut, at apud eruditos, qui non in cortice haerent, sed nucleum quaerunt, iustam in tantum *Sycophantam*, qui vim argumentorum malignis hisc'e iocis eludere conatur, indignationem mouebunt, eius-
que

---

a) *Ibid.* p. 30. b) *Ibid.* p. 31. c) *Ibid.* p. 26. - 32.

que non minus fidem, quam humanitatem desiderabunt.

XX. Pari humanitate, dum tertium et quartum argumentum refellere conatur, ingenio meo ligneo iam fumum admouet, quem dissipaturus, quaerit, a) quomodo ex verbis coaeuorum scriptorum elicere potuerim illud: *instantibus a tergo hostibus?* Quidni potuerim; postquam Constantinus de Hungaris, hoc bello profligatis, ita scribit: b) *Fugientes, terram ad sedes collocandas quaesierunt?* An non enim ob *instantes a tergo hostes* fugerunt? Id certe fateri debet, quisquis eos suam umbram timuisse fugisseque non censet. An igitur aliquid hic affui, quod ex ipsa coaeui scriptoris narratione suapte non fuit? Quum ex aliis hinc Constantini verbis. *Turcae itaque profligati, fugientes, -- magnam Morauiam ingressi, incolae eius expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque in hodiernum usque diem, hunc in modum argui lem:* c) *Si magna Moravia fuit etiam in Maesia; hanc ingressi Hungari, pulsae eius incolae, sedes suas etiam ibi posuerunt, ac ad aetatem usque Constantini retinuerunt; quaerebam: Age iam, dic, an Hungari Maesiam tamdiu retinuerunt?* Agnouit ille vim argumenti huius, eamque declinaturus ac elusurus, ait, d) *Hungaros post ultimam cladem, a Pacinacitis acceptam, veterem Morauiam petere ac tenere potuisse, tametsi supra Sauum Danubium traiecerunt.* Atqui, si supra Sauum Danubium traiecerunt; non terras Pannoniae finitimas, fed

---

a) Ibid. p. 33. b) De adm. c. 38. c) Exam. p. 154.
d) Hypercrit. p. 34.

sed ipsam Pannoniam inundarunt, secus ac aduersarius verbis supra laudatis velit: *Desertis septentrionalibus Danubii ripis terrisque, in meridionalem eiusdem fluminis partem, ubi secundiorem semper adhuc experti sunt fortunam, inque regiones, Daciae oppositas, superato Danubio, transscenderunt, terrasque Pannoniae finitimas, quas nunc forte Seruia occupat, inundant.* Ita rursus incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Praeterea, si per meridionalem illam Danubii partem, ubi secundiorem semper adhuc experti sunt fortunam, intelligitur illa Pannonia, quae supra Sauum est; sequitur, Hungaros iam alias in Pannonia fuisse: in qua scilicet *secundiorem semper adhuc experti sunt fortunam.* En nouam Scyllam! sed illi haec inania est, ex scopo suo, a me detorto, pessime deducta. Pulchra dignaque hypercritico haec est responsio, quae nec imperitis quidem, nedum eruditis satis faciat.

XXI. Quam autem illius artem nullus lectorum demirari detestarique satis possit, haec est, quod, ita verbis suis captus, ne suum errorem fateri cogatur, me reum faciat, suumque scopum a me detortum esse criminetur. Quis scopus auctoris huius fuerit, vel ex hac Synopsi libri II. capituli IV. patet: *Vetustissimae Hungarorum sedes, ex quibus a Patzinacitis propulsi, transmissio Danubio, confedere prope Seruiam. Inde arma victricia in Morauiam Sirmiensem tulere.* Quomodo hunc ego scopum detorsi, quum ex hoc systemate contendendi, Hungaros, a Patzinacitis propulso, transmissio Danubio, prius in Maesia confedissem, quam
in

in Pannoniam Sauiam ac Morauiam Sirmiensem arma tulissent? sed clarius subiinde hunc scopum suum his verbis expressit. a) *Ita dubitare non licet, Hungaros, quum familias remque omnem familiarem a Patzinacitis perditam viderent, ius in armis portantes, Danubium superasse, et fortunam meliorem tempusque opportunum operientes, incertis fere sedibus, prope tamen Pannoniam egisse. An, si supra Sauum Danubium traiecerunt, prope Pannoniam, et non in ipsa Pannonia potius, egerunt? Quis non videt, inane hoc effugium esse? Ita dum se vult aduersarius explicare, se magis implicat. Et tamen quam audacter sententiam ita pronunciat: b) *Mibi quidem, quod hic argutaris, nihil prorsus subactum esse videtur. Mihi vero nihil ad rem esse videtur, quicquid de Suatoplugo, Hungaris, dum in Pannoniam transirent, arma non opponente, hic adfertur. Nec enim ego, viuente Suatoplugo, Hungaros in Pannoniam transisse trado; nec Turotzium, quem fontem historiae domesticae cum aliis facio, semper sequendum esse vel censui, vel censeo. Reicio certe fabulam de Hungaris, equo regnum a Suatoplugo mercantibus, ut eam Turotzius refert; eique verisimiliorum anonymi de Salano narrationem sufficio. Cur igitur ex Turotzio, quasi, quicquid ille narrat, adoptarem, oppugnor? c) Quis iam terat hunc aduersarii, suis hic telis penitus obruti, plausum ac inanem triumphum: d) *Vide, quam facile omnes*
tui**

---

a) *Moran. p. 196.* b) *Hypercr. p. 34.* c) *Ib. p. 35.*
d) *Ibid. p. 36.*

tui fumi difflati sunt , vel modico ex historia lumine accenso? Quantus iste fumus ?

XXII. Antilogias, quas ille hic commisit, in me translaturus, contemtim quaerit, *an potuerim tantam vim ingenio meo inferre, ut in animum inducerem existimare, annalistae egressum et meum ingressum idem notare? Quis unquam hoc existimavit? Adduxeram in historia ducum p. 102. testimonium annalistae Metensis, qui Hungarorum e Scythicis regnis egressum figit ad an. 889. subiunxi, hunc et alios auctores non tam primum ex Asia egressum, quam primum in Hungariam ingressum, cuius epocham magis sibi cognitam, quam illius, utpote remotioris, habere praeferant, consignasse videri.* Huius coniecturae verisimilem causam hanc reddidi, quod iidem plura, quae pluribus annis Hungari gesserant, sub una serie repraesentent. Certe non eodem anno 889. Hungari et Scythiam deseruerunt, et Pannoniorum ac Auarum solitudines pererrarunt, et Carantanorum, Marahensium ac Bulgarum fines percursarunt. Quae tamen omnia simul iidem scriptores ad eundem annum referunt. Ex his patet, me iustam causam habuisse, haec in plures annos digerendi; nec ingressum et egressum confudisse, sed potius distinxisse; vanum igitur aduersarii commentum fuisse, dum haec idem notare me finxit existimasse. Deinde quaerit: *Vnguariniae et Munkatsui sunt illae Pannonum et Auarum solitudines, ad quas annalista Hungaros ingressos dixit? Ibi quidem, ubi nas aduersarius contulit, non fuisse, iam ostendi; nondum ille, hic vel in vicinis locis eas non fuisse,*

fe, docuit. Denique testimonium annalistsae Me-
 tensis adduxi, non vt Hungarorum Vnguarinum,
 sed in Hungariam ingressum ex eo verisimiliter de-
 fingerem ad an. 889. Vnguarinum autem non ex an-
 nalista laudato, sed ex anonymo consignavi. Hunc
 cum aliis conciliaturus, rursus per coniecturam
 ita scripsi: a) *Videntur Hungari, postquam Kro-
 uiam, Lodomeriam, Haliciam tributis subiecissent,
 ita plagas Vngenses insedisse, vt veterem Cumanor-
 rum sedem etiam in sua potestate retinuerint, et
 aditu semel in Hungariam aperto, hic quidem Al-
 mus vel Arpadus, illic Elendus, alibi d. x. alius
 Hungarorum partii praefuerit.* Quum aduersarius
 huic coniecturae nondum meliorem opposuerit;
 alios a me Hungaros Vnguarini, alios in Moldauia
 vel Valachia collocari dum videt, non miretur,
 neque meipsum oblitum mei criminetur. b)

XXIII. Magis ille potest eorum oblitus dici,
 quae hunc in modum per coniecturam, a se num-
 quam discussam, scripsi, quum quaerit: c) *Qua
 via, quo itinere, qua de causa Vnguarino Hun-
 garos ad Moldauiam per tot flumina et montes trans-
 tulisti?* Nihil horum in meo systemate, quod ex
 conciliatis anonymi Constantinique testimoniis pro-
 cuderam, necesse fuit facere. Postquam enim
 Hungaros non tantum Vngenses plagas, sed ve-
 terem etiam Cumanorum sedem occupasse statui;
 his Patzinacitarum impetu primum in Lebedia,
 tum etiam in Ateicusu victis ac in fugam actis,
 Arpadus quoque, cum parte Hungarorum magis
 ad

---

a) *Hist. Duc.* p. 109. b) *Hyperc.* p. 37. c) *Ibid.* p. 38.

ad occidentem disiunctus, securiorem sibi locum quaesiturus, in insulam Tsepel se recepit. Constantino certe satisfieri potest, quamuis Arpadus pugnae cladique, quam in Atelcufu Patzinacitae Hungaris intulerunt, non interfuerit; audita tamen hac suorum clade, Patzinacitis victos persequentibus, et ipse fugerit ac in securiorem locum se subduxerit. Quid igitur obstat, quominus Hungari non *cum Arpado*, quod ille scribit; a) sed post Arpadum *fugientes, ad Arpadum* se contulerint? Illi vero, qui paullo prius ab Arpado, post felicem trans Danubium expeditionem, ad domos familiasque suas in Moldauia visendas abiuerant, audita clade, fugientium globo permisti, rursus ad Arpadum, iam et ipsum in fugam impullum, *reuerterint*. Hos ego Hungaros, non illos, quos Patzinacitae vicerunt, ad Arpadum fuisse *reuerfos* asserui. Sed aduersarius haec omnia miscet ac vltro confundit, vt voculam *ergo* mordacius traducere possit. Hungaris, ex Moldauia fugientibus, partim rapacissima flumina, partim Gladi, nondum subacti, copias obiicit. b) Quasi vero vel illa flumina traiectu tam difficilia, quam Danubius; vel Gladus tam potens, quam Suatoplugus, tot tantisque prouinciis ab aduersario donatus, fuisset; vel aliam Hungari viam per Tuhutumi Menumorotique terras inire non potuissent.

XXIV. Aduersarius quidem, Hungaros post hanc cladem magnam Morauiam ingressos fuisse, bene dixit; sed male censuit, eosdem illico Mo-

ra-

---

a) *Ibid.* p. 32. b) *Ibid.* p. 40.

rauiam ingressos esse. Nam, vt alias e chronologia lumen ad dissipandas has eius tenebras accendimus, clades ista Hungarorum ad annum 895. ingressus in Pannoniam ad annum 896. defigi debet. Quum autem dicit, *Hungaros e Moldauia ad insulam Tsepel, hoc est, e patria ad patriam fugisse*; verum hoc sensu dicit, quod utrobique iam Hungari habitauerint; non item, quod qui nunc illic, prius istic habitauerint. Atque hic tandem particulam ergo, saepius repetitam, ex meis verbis male relatis peius vsurpatam, dimittit. Pueros olim suum obliquum habes toties ingeminasse memini. Non minus inique me traducit, quod his Constantini verbis: *Turcae profligati, fugientes et terram ad sedes collocandas quaerentes, magnam Morauiam ingressi*, hanc explicationem: *non multo post, interseruerim: quam ait, a) non ratione, non loco, ad inducendam solummodo historiae patriae confusionem inferram esse.* Non ad inducendam historiae confusionem, sed ad indicandam rei gestae veritatem, me hanc explicationem inseruisse, discere poterat ex iis, quae mox anno sequenti, seu 896. scripseram ad hanc quaestionem: *Quando Pannoniam primum inuaserunt?* Tam hic, quam alibi testimonio Constantini docui, Hungaros regionem Suatoplugi filiorum ante annum 896. non occupasse; eosdem a Patzinacitis cladem vltimam anno 895. accepisse. Postquam igitur ex ipso Constantino hanc chronologiam erui, non habui rationem iustamque caussam, infertis
his

---

a) *Ibid.* p. 41.

his vocibus: *non multo post*, hanc eius sententiam explicandi: *Turcae profligati, fugientes et terram ad sedes collocandas quaerentes*, non multo post *magnam Morauiam ingressi, incolas eius expulerunt?* Non licuit Constantinum ex ipso Constantino sic explicare, vt lectores intelligerent, Hungaros non illico, non eodem anno, quo cladem a Patzinacitis acceperunt, sed sequenti, proinde *non multo post*, magnam Morauiam ingressos fuisse? An igitur has voces *non ratione, non loco, ad inducendam solummodo historiae patriae confusionem inserui?*

XXV. Mox aduersarius calumniandi causa fingit, a) *insulam Tsepel fuisse illam terram, quam ad sedes collocandas Hungari quaesuerunt. At numquam ego finxi, Hungaros quaesuisse terram, quam habebant, quum iam ante cladem Moldauicam omnes oras, Tibiscò, Grano, Moraua comprehensas, Hungari sibi subiecerint. In hac illi terra, iam sua, post cladem Moldauicam tantisper conqueuerunt, seque simul omnes tam illi, qui iam antea hic erant, quam illi, qui post cladem Moldauicam fugerant, constrinxerunt, donec terram ampliozem ad sedes collocandas quaesiuissent, nec multo post, ortis inter Suatoplugi filios dissidiis, magnam Morauiam ingressi fuissent. Estne hoc historiae patriae confusionem inducere, quum anonymus, scriptor historiae patriae, cum Porphyrogenito tam belle conciliatur? Et tamen insanire dicor? velut abusus ingenio, quod mihi DEVS dedit, abusus fortuna, quam mihi regius fauor concessit, indignissime traducor? An potest aequus*

C

le.

a) *Ibid. p. 42.*

lector sine horrore grauissimam hanc eius criminationem legere: *O superiorum et terrestrium supræ me arbiter DEVS! adeone potuisse insanire hominem, sollertissimo a te præditum ingenio, ea cumulatam fortuna, ut plures, quam videnos annos (septem) soli historiae patriae praelegendae in vniuersitate Hungarica operam daret? Vos, praefides scientiarum, per meum latus hic petimini, qui me, hominem insanum, in vniuersitate Hungarica videnos quidem annos, sed in sola historia patriae praelegenda septem annos tolerastis, iuuentutique Hungaricae tam male consulistis. Dum primus iste humanitatis professor insanire me criminatur; nolim quidem ego par pari reddere; si tamen lectores curatius obseruauerint, quomodo quadrata rotundis misceat et omnia confundat, ut insanum me faciat; vereor, ne hanc eandem illi notam appingant.*

XXVI. In historia ducum plura Constantini loca recito p. 176. quibus eandem ille cladem, a Patzinacitis illatam, narrat. Et iam prius ostendi, p. 166. eiusdem cladis, quam Patzinacitaz Turcis intulerunt, pluribus locis ita Constantinum meminisse, ut alibi quidem modum, alibi tempus actæ rei nos doceat; idemque bellum diuersis capitibus ab eo describi, combinatis omnibus adiunctis, appareat. Quid ille? Licet, repetita particula tunc, indicauerim, ad eandem cladem haec omnia Constantini loca me referre; quasi tamen aliam tertiam Constantini sententia cladem intellexissem, ita conuiciatur: a) *Nae tu potens rerum es, qui Moldauiam*

uiam tam cito in insulam Tsepel transtulisti; iuxta et immisericors, qui Hungaros, iam a locis Aelcufu fugatos et ad quiescendum in insulam Tsepel transpositos, hic rursus in fugam is actum! Lectores iudicent, vter insanire videatur, an, qui haec nec eminus sensit et scripsit; an, qui sine causa haec eidem appingit. Iudicent, an ipse maiore risu dignus non sit, quam anonymus Belae notarius, ex quo de fabris accitis, de Glado, postquam Hungari victi cum victoribus et integris se coniunxissent, subacto quaedam narraui? Iudicent, an haec tanti momenti negocia fuerint, vt ab iis, eo iudice, a) fieri breui tempore non potuerint, quos equorum pernecitate scriptores eius temporis incredibilia locorum interualla peragrasse testantur? An sano consilio rursus ad Simeonem Bulgarorum regem, ad Gladum, ad insulam Tsepel redeatur, vt insaniae nota mihi rursus inuratur? b) Hui, exclamat, formidandum archistrategum, qui vnus anni spatio integras gentes excidisti, excisas ad vitam reuocasti, et cum iisdem regiones, quae passibus peragrari non poterant, vincendo deleuisti, ac tandem equis defessis stabula aedificasti. Quas ego gentes excidi? quas ad vitam reuocaui? Scripsi, quod Porphyrogenitus in haec verba scripsit: *Quumque ad bellicam expeditionem abiissent Turcae; contra eos Patzinacitae, cum Simeone profecti, familias ipsorum omnino perdidit, hinc misere pulsus, qui ad regionis istius custodiam relictus erant.* Dixine vel ego, vel Constantinus,

hic *integras gentes excisas*? Reuocarine debebant ad vitam vel isti, quos *ad regionis custodiam relictos* fuisse Constantinus perhibet; si tantum *pulsi*, non item caesi fuerant, vel illi, qui tunc *ad bellicam expeditionem abiuerant*? Quis vero *regiones*, quae pernicibus equis percurrebantur, *deletas* dixit? An idem est, percurrere regiones et delere? Quis *stabula defessis equis* aedificauit? An non idem, qui hinc aurigalia scomata saepius postea deponit? *O veritas historiae!* quam ego potiori iure possum exclamare? *Tene* tanta figmenta, ne dicam mendacia, *constituere* possunt? Hiccine veritatis studio tenetur, qui vel vna hac pagina tot absurdas res comminiscitur, vt in famam alterius impudentius grassetur! Quis non miretur, illum quaerere, a) *cur Hungaros, Moldauiam a Patzinacitis exactos, non recta per Danubium in hanc Morauiam (inferiorem Pannoniam) duxerim?* An non enim per illum id mihi, si voluissem, non licuisset, qui iam supra statuit, *Hungaros, a Patzinacitis propulsos, transmissis Danubio, consedis- se prope Seruiam; inde arma victricia in Morauiam Sirmiensem tulisse?* Quum igitur aduersarius ipse iam prius contenderit, Hungaros prius in Seruia consedis- se, quam in Morauiam Sirmiensem transi- uissent; quid est, quod nunc Hungaros *recta per Danubium in hanc Morauiam Sirmiensem* duci velit? Nempe Constantinus, ab illo prius non obseruatus, a me vero iam explicatus, id non finit. Nam si Hungari post cladem Moldauiam in Mae-
siam

---

a) *Ibid.* p. 46

siam se conculissent; Maesiam ad eius vsque tempora retinuissent, secundum haec eius verba: *Quam in hodiernam vsque diem incolunt.* Ad stabula denique, quae mirus architectus in suo cerebro fessis equis aedificauit, a me quidem nusquam commemorata, sed ab eo toties commemoranda, ut magnas in stabulis delicias habere videatur, iterum reuersus, simul me, simul anonymum ita perstringit: *An, ut anonymum Belae notarium sequutus, tot antilogiis historiam collutares, et prius stabula equis fessis aedificares?* Quum antilogiae, toties incassum iactatae, penitus euauerint; mansisses potius, *Caeciliane, domi.*

C A P V T II.

XXVII. **O**stenurus aduersarius, Morauiam suise protensam etiam in Maesiam, utitur testimonio Constantini, quem ait, *a) auctorem esse, Morauiam magnam inter rudera pontis Traiani, interque Sirmium et Belogradum inchoasse.* Ut appareret, Constantinum sententiae huius auctorem non esse, promiseram ego, *b) plenius me relaturum omnia, quibus opus esset.* Hic ille cauillatur, *c) earems me lectoribus imposuisse.* Testes ego huius rei lectorum oculos constituo. Videant, an non plenius ego, quam ille, Constantini verba retulerim. Quia vero me relaturum ea promiseram, *quibus opus esset;* nec ad id opus erat Constantini libro de cerimoniais aulae Byzantinae, cuius sententiam aduersarius non hic, sed quinta post

post pagina refert ; an eam hic non recitando, lectoribus imposui? Ceterum, quisquis eam inspexerit ; videbit, id, quod aduersarius vult, ex illa non sequi, scilicet, *vt Seruiam, ita Morauiam in Maesiam includi.* Quis enim dixerit, Maesiae populos illos omnes includi, qui sic ibi recensentur : *Ad archontem Chrobatiae, Serbolorum, Zaclumorum, Canali Trabunorum, Diocleae, Moraviae sic scribitur?* Nec ille porro his Constantini verbis ad suum systema probandum utitur ; sed illis, quae saepe iam alias ex cap. 38. retulimus. At enim nihil agit ; nisi prius ostenderit, Hungaros *solum* Morauiam occupasse. Quod quidem numquam ostendet, repugnantibus his inter cetera Constantini verbis : *Et habitant quidem trans Danubium Turci, in terra Moraviae, atque ETIAM ULTERIVS, inter Danubium et Sabam fluuios. C.42.* Non igitur, ubicumque Hungari post cladem, a Patzinacitis acceptam, habitarunt, ibi fuit *Magna Morauia*, quod ille vult. a) Dicit quidem Constantinus, *Hungaros in magna Morauia habitasse* ; sed non dicit, huius in Morauia habitationis antiqua monumenta vestigiaque superesse, scilicet pontem Traiani, Sirmium, Belgradum : quae quidem supersunt, sed habitationis Hungarorum monumenta non sunt : nec dicit a ponte Traiani Morauiam, sed Turciam inchoare, quas duas regiones pro synonymis aduersarius accipit.

XXVIII. Quum solidissimum argumentum meum ex Constantino petatum, aduersarius refellere non

po-

---

a) *ibid.* p. 48.

potuisset; satis habuit mihi dicere: a) *Sic tu — distortissime certe cogitasti. — Itaque tua quidem sententia illud Constantini: Inde magna Moravia, idem est, ac deinde, seu post Sirmium. Ita. Vbi autem post Sirmium? Respondes in conspectu operis: inter Granum et Bohemiam. Etiam. At non exclusi Pannoniam; immo his verbis in historia ducum inclusi p. 322. Quia Constantinus adiungit Srmio Moraviam magnam; liquet, per eam intelligi Pannoniam, olim Suatoplugo subiectam. Nunc iam risum tenearis, amici, quem is de me ciere voluit. Conspectus operis mei proponit capita, capitibus eius opposita, quorum ille primum sic exhibet: Moravia vetus per Maesias atque Pannonias fusa fuit. Meum ita habet: Moravia vetus in Maesia non fuit. An hic ex Pannonia Moraviam exclusi? Vtri melius igitur illud congruit: b) *Altitudines montes parturiuerunt?* Sed nempe his conuiciis argumenti defectus suppleri debuit. Non minus se ridendum exhibet, quum illas particulas non solum ridiculum effugium vocat, meque sugillat, quod, postquam eas adieci, nullo modo firmauerim. Videat, obsecro, lector aequus paginam 30. examinis; et miretur, id ab eo dici posse, qui hanc Constantini sententiam: *Et habitant quidem trans Danubium Turci in terra Moraviae, atque etiam ulterius*, apud me legerit ac citauerit. Miretur, illum has particulas: *Atque etiam ulterius*, in quibus maxima vis est, prius omisisse, nunc dissimulare, quasi iparticulae non*

---

a) *Ibid.* p. 49. b) *Ibid.* p. 50.

*solum illis nullo modo firmarentur. Miretur eius ef-
fugium, dum Constantini scopum, velut a me
prius ignoratum, exponit a) ac modestissime tan-
dem ita concludit: b) Deinceps, siquem scriptorem
pro te allegaveris; ita critice eum legere memento.
Nempe critice Constantinum legere numquam po-
terero; nisi Moraviam in parte Maesiae et Pannoniae
stetisse, concessero. Hanc crism, fateor, me non-
dum didicisse, nec discere tamdiu posse, donec
huius Constantini sententiae meminero: *Habitant
quidem trans Danubium Turcae; quum neque Mae-
sia, neque Pannonia Constantino trans Danubium
fuerit; donec item hae voces: atque etiam ulte-
rius, ex eadem sententia deletae fuerint. Hac
crisi tam subtili destitutus, nonnisi fuitiles quaestio-
nes de Timotianis illi mouere videor, c) quae,
qualis sim criticus, plenissima in luce ponunt. Etiam
quaestio de legatis Arnulfi, per hostilem hanc re-
gionem in Bulgariam ex Pannonia Sauiam traducen-
dis, negociosi cuiusdam in nihilo triconis est; d)
Solatio tamen mihi debet esse, quod multos eru-
ditos viros in hac quaestione tituloque negociosi tri-
conis socios habeam, qui quinquaginta
vias in Bulgariam non viderunt, nec 400. milli-
bus armatorum ad omnes fines ditionum obsiden-
dos opus esse censuerunt, quum in regnis bene
constitutis pauci custodes ad limites custodiendos
et peregrinos arcendos sufficiant.**

XXIX.

---

a) *Ibid.* p. 51. b) *Ibid.* p. 52. c) *Ibid.* p. 53. d)
Ibid. p. 54.

XXIX. Post leuiiores has reprehensiones, grauius iterum accusor, a) quod ad euidenciam occultandam e tenebris Peripateticis distinciones petierim, & alios Turcis, alios Morauis terminos obiecerim. Nimis illum torquet Peripatetica haec Constantini distincio: *Atque etiam ulterius*, quae non solis Morauiae limitibus Hungaros constringit. Ideo Peripateticam illam distincionem, qua Hungari non solam Morauiam occupasse dicuntur, omittendam ratus, hanc Constantini sententiam c. 42. *Et habitant quidem trans Danubium Turci in terra Morauiae; atque etiam ulterius, inter Danubium et Sabam fluuios*; ita retulit in situ Morauiae p. 13 *Et habitant quidem Turcae in terra Morauiae intra Danubium et Sabam fluuios*. Ita Constantinum critice, lector, legere memento: quae tibi contraria fuerint, omitto.

XXX. Hinc ad Schwartzium, accuratissimum Constantini interpretem, confugit, b) meque, quod illum male correxerim, ita carpit: c) *Non te pudet, rem, quum alterum malae fidei sugillas, tam sublesta fide agere? Calumnia haec est non ferenda*. Quid enim sublesta fide hic egi? Nonne duorum Constantini locorum Schwartzius meminit? alterius, vbi *Chrobotos ad montes Turcis* obicit; alterius, vbi *Turcis orientem versus Bulgaros confines* facit. Montes, ad quos Chroboti Turcis obiacent, infra Belgradum per Seruiam ad Bulgariam vsque Schwartzius porrigit, et sic Bulgaros Turcis ad orientem confines facit. Id autem ex
men-

---

a) *Ibid.* p. 55. b) *Ibid.* p. 56. c) *Ibid.* p. 57.

mente Constantini non esse, his eiusdem verbis: *Vbi eos Ister -- separat*, ostendi. Quid *sublesta fide* hic actum? Quid Schwartzio *rotunde* contrarium assertum? An vsquam dixi, Schwartzium ex eodem Constantini loco hos limites definiuisse? An non eiusdem verba, quibus *ex alio loco* se limites versus orientem depromsisse scribit, integre retuli! *Quapropter*, inquit, *alio Constantinus loco Bulgaros Turcis ad orientem collocat*. An hic est *sublesta fides*? An *alterius egregii scriptoris verba fallaciter immutavi*? Quomodo grauissimam hanc calumniam, his aduersarii verbis in me iactam, comericus sum? *Abiice iam, quaeso te, tuum insectum trasonisandi studium, et viros bonos, veri studiosos, insectari desine*. Veri studiosos numquam insectatus fui; veritatis tamen hostes insectari numquam desinam; nec vllis ab hoc studio conuiciis auocari me sinam. Nec est, cur pro RR. D. Salagio, per cuius latus hic petor, a) respondeam. Ipse pro se, si velit, facile respondebit.

XXXI. Hic tandem aduersarius rationem reddit, cur ex testimonio Constantini has voces: *Atque etiam ulterius*, omiserit. *Hic enim*, inquit, *b) loci mihi ostendendum sumsi, Morauiam in Pannonia Sauia steterisse. Huic scopo verba: Atque etiam ulterius, non conducebant. Vtique non conducebant, sed officiebant potius et luce clarius conficiebant, Morauiam in Pannonia Sauia non steterisse. Quid enim est, habitasse Turcos trans Danubium in terra Moraviae, atque etiam ulterius intra Da-*

nu-

---

a) *Ibid.* p. 58. b) *Ibid.* p. 59.

rubium et Sabam fluuios; quam Pannoniam Sauiam ultra Morauiam fuisse; Morauiam in Pannonia Sauiam non stetitisse? Nunc tandem assequor vim illius praecepti: Deinceps; si quem scriptorem pro te allegaueris, ita critice eum legere memento. Omit- tendae nimirum erunt voces, quae contra me faciunt. Hem! quam facilis mihi via panditur ad caussam, quantumuis desperatam, testimonio scrip- torum, sic allegatorum, omissis nempe vocibus, contra me facientibus, propugnandam! sed nem- pe haec verba Constantini minime omnium, postquam tot alia silentio praeteriui, commemorare debuissem.

a) Multa quidem silentio praeteriui, quae non erant necessaria; sed iam etiam illa praeterire dis- sco, quae mihi fuerint contraria. At at iisdem illis Constantini verbis erroris conuincor, quo ne- gabam, *Morauiam magnam etiam in Dacia fuisse. Constantinus enim dixit: Habitant trans Danubium Turci in terra Morauiae. — Vbi autem Turci ha- bitabant trans Danubium?* quaerit aduersarius; et respondet his Constantini verbis: *In locis, quae cognomina nunc habent a fluminibus transcurentibus. Eorum primum Timeses est, alterum Tutes, terti- um Moreses, quartum Crisus, quintum Titzia. Con- cludit: Ergo terra, his fluminibus comprehensa, fuit terra Morauiae. Iam vero terra, his flumini- bus interluta, fuit Dacia, hodiernae Transsilvaniae respondens (Nondum sciui, Titzam, seu Tibiscum, hodiernam Transsiluaniam interluere) Quid? vr- get, Tamen tu Morauiam in Dacia non vidisti?*

Cer-

Certe non vidi; curque non viderim, mox rationem reddam; si prius responsum mihi fuerit; quomodo, *se habitabant trans Danubium Turci in terra Moraviae*; Maesia, qui Constantino cis Danubium erat, in terra Moraviae fuerit, in qua Turci habitauerint? Si mihi responsum fuerit, Constantinum, licet hic de *sola* Moravia Transdanubiana loquatur, non tamen illam solam pro habitatione Turcarum assignasse; dicam et ego, Constantinum, licet Moraviam pro habitatione Turcarum assignet, non tamen illam *solam* assignare; proinde non, ubicumque Turcos habitasse dicit, ibi fuisse Moraviam innuit. Illud dicendi fundamentum ex his Constantini verbis aduersarius erueret vult: *Atque etiam ulterius*; e quibus contendit, *ad Sauum fuisse Moraviam*. At enim, sicut iam ostendimus, verbis illis Moraviam intra Sauum et Danubium non constitui; ita Moraviam in Daciam extendi non posse, verba haec ostendunt: *Uteriora vero, quae omnia Turcis habitantur, cognomina nunc habent*. — Quasi diceret; uteriora haec loca habitationis Turcarum non Moraviae nomine veniunt; sed a fluminibus transcurrentibus appellationem trahunt. Et vero haec loca Hungarici iuris fuisse prius, quam sibi magnam Moraviam Hungari subiecissent; inde patet, quod, postquam a Patzinacis victi fuissent anno 895. non nisi sequenti magnam Moraviam occupauerint, ut ex Constantino iam ostendimus. Debebant igitur interim medio quodam loco inter Patzinacitas, a quibus pulsi sunt, et Moraviam, quam nondum ingressi, consistere. Medius ille locus respondebat terris, quas

a laudatis fluuiis cognominatas Constantinus asserit; quasque prius iam ab Hungaris occupatas fuisse, Belae notarius in sua historia tradit.

XXXII. Sed ad ingenium aduersarius redit, neque huic capiti finem imponere potuit, quin vsitato iam more calumnias in me iaceret. Ac primum quidem queritur, a) quod *propter Daciam ita in illum baccharus fuerim, tamquam ius aliquod in illum habuissem.* Obsecro lectores, Libri I. caput II. quo de Dacia tracto, quum admodum breue sit, percurrere velint. Videbunt, ne verbo quidem in illum me fuisse bacchatum. Argumentorum dumtaxat illius infirmitatem ostendi; nec vllum mihi ius in ipsum arrogauit, sed in argumenta tantum illius, quae quamprimum publici iuris facta sunt, mei quoque iuris euaserunt. Queritur deinde, me petitem ex Constantino *argumentum generoso transsaltasse silentio.* Ad primum ex Constantino locum in examine meo p. 55. respondi: *Non illum Morauiae sed Turcae limites -- discriminare.* Alterum, in quo nihil ponderis erat, breuitatis causa non attigi. Nec enim hanc mihi legem vllus imponere potest, vt omnes alterius quisquillas transcribam. Excuiat, qui volet, locum illum, et eruat inde, si potest, hanc aduersarii sententiam: *Constantinus terras, Belgrado oppositas, -- Morauiae nomine insignit.* Quare putidum conuicium est, dum mihi seu malam fidem, seu turpem oppositorum argumentorum dissimulationem exprobrat. Conferat aequus lector

---

a) *Ibid.* p. 61.

Et or illius Hypercriticon cum examine meo; videbit, magnam partem argumentorum meorum ab eo dissimulari, qui me huius dissimulationis imsimulat.

C A P V T III.

XXXIII. **T**antam initio huius capitis fiduciam aduersarius in his Constantini verbis: *Uteriora vero, quae omnia Turcis habitantur, cognomina nunc habent a fluminibus transcurrentibus* -- collocat, ut iis, ubi magna Morauia fuerit, affatim ostendi; meam autem historiam ducum penitus mactari, pronunciet. a) Magnae quidem minae; sed, quae, licet aerem verberent, meae tamen historiae ducum nullum vulnus inferent. Primus certe passus ad hoc infligendum male figitur, quum Turcia cum Morauia confunditur. Nec opus hic esse video, cum taedio tam meo, quam lectorum, argumenta repetere, quibus Turciam non iisdem limitibus constrictam fuisse, quibus Morauiam, saepius ostendi. Non potui sine risu legere limitum occidentalium, his Constantini verbis expressorum: *Ad occidentem Franci*, hanc expositionem: b) *Nihil certius; Hungaros enim, in memoratis a Constantino locis degentes, ab occidente Tirza, seu Tibiscus, includebat Daciae.* Nouus hic seu Daciae, seu Hungariae limes, a Constantino numquam memoratus, quo

a) *Ibid.* p. 62. b) *Ibid.* p. 63.

quo tandem argumento statuitur? An, quod Hungari Titzam accoluerint? Atqui Timesem etiam accoluerunt. Si hic igitur fluuius orientalis limes propterea haberi non potest; cur Tibiscus occidentalis limes haberi debet? Et tamen *nihil*, inquit, *certius*. Ex hac tanta certitudine fluunt cetera, quae de Belo - Chrobatis adiiciuntur. Bene quidem Constantinus hos *ultra Turciam prope Franciam incolere docet*; at *Turciam seu Hungariam ea tempestate a parte occidentis amne Tibisco abscissam fuisse*, necquicquam aduersarius nos *vidisse*, perhibet. a) Non minus arbitrarium et violentum est, quod subiicitur, *hanc regionem Alborum Croatarum dictam etiam fuisse Constantino Franciam*; propterea, quod, eodem teste, *versus Franciam commorabantur*, -- et *parebant Othoni magno regi Franciae*. Quid nomine Franciae Constantinus acceperit; ex his ipsius verbis intelligimus C. 25. *Germanos, qui iam Franci vocantur*. Item C. 30. *Otto magnus rex Franciae, quae et Saxonia*. Germanos igitur, ad quos occidentis imperium, a Francis instauratum, transit, per Francos illos, quos Turcis ad occidentem confines facit, accipiendos esse, luculente patet. Quid aduersarius? Francos in Belo - Chrobatos conuertit, quos ad Tibiscum vsque nouus geographus porrigit, vt noui hi Franci Turcis ad occidentem confines esse possint. Tum ex principiis adeo certis cogit, nec ad Granum vsque fluuium Morauiam, nec per Tibiscanas oras Bulgariam fuisse

pro-

---

a) *Ibid.* p. 64.

protenſam ; ac denique decretoriam ſententiam in haec verba pronunciat : a) *Ruat itaque , neceſſe eſt , tuum regnum Bulgaricum , et iuxta cum eo tomus hiftoriae ducum , ut ex his patet , ex meris umbris conflatus.* Nimirum leuera haec eſt ſententia ; quum nec illi parti hiftoriae ducum parcat , quae nec de Moravia , nec de Bulgaria tractat. Cur vero totus ille tomus *ex meris umbris conflatus eſt* ? Quia , ſi Moraviam ad Granum uſque porrigimus ; ſi Bulgariam per Tibiſcanas oras protendimus ; Croatiae non erunt Franci ; nec enim poterunt ad Tibiſcum extendi , qui Turciae limes occidentalis , omnibus adhuc ignotus , a nouo hoc geographo conſtituitur. An noua haec ſententia non ſit *ex meris umbris conflata* , iudicio lectorum ſubſterno.

XXXIV. Sed enim Belo - Chrobati non tantum in Francos , ſed etiam in Bohemos tranſmutari debent , ut Auares , ultra Tibiſcum a Carolo reiectos , infeſtare poſſint. Aduerſarius igitur Bohemos , quos ad Granum antea , iam ad Tibiſcum fl. protendit. Nam inquit , b) *quum Caganus , Auarum princeps , e Dacia Carnuntum verſus transferri ab imperatore petierit , et quidem propter Bohemanorum infeſtationem ; in coſſeſſo eſt , Bohemos vicinos Daciae atque adeo Tibiſco fuiſſe : alioquin in Auares per totam Moraviam eis eundem fuiſſet.* Immo per totam Belo - Chrobatiam ; iam ut ſupra definiuit , c) *a Tibiſco uſque ad hodiernant Bohemiam ſua habebant Albi Croatiae.* Iam video , Bulgaris , quos anonymus Tibiſco circumfundit ;
inde

---

a) *Ibid.* p. 65. b) *Ibid.* p. 66. c) *Ib.* p. 63.

inde fugiendum esse, postquam illuc admirandus hic geographus et Chrobatos, et Bohemos induxit. *Intellexisti te metipsum, quum haec scriberes?* Potiori iure hoc ex illo, quam is ex me, quae- rere possum; quum Eginhardus non dicat, Caganum illum ex Dacia mutationem petiisse, nec omnes Auares ex Pannonia submotos esse, nec sit absurdum, ex vna parte Pannoniae superioris ad aliam securiorem transferri velle. Et quia Bohemi citius et facilius ad infestandos Auares, in superiore Pannonia relictos, per Austriam aut Morauiam, quam ad Auares alios, vltra Tibiscum propulso, per Albam Croatiae, a Tibisco vsque ad bodiarnam Bohemiam porrectam, irrumperere poterant; nonne merito possum hanc eidem exclamationem aptare: a) *Hui sapientem criticum, immo hypercriticum, cui talia commenta pro lubidine, sine teste, domi nascuntur!* Cur vero criminetur, extra rhombum me saltasse, non video. Cur enim in situ Moraviae p. 107. dicit, *Eginhardum Pannoniae superiori ex aduersa Danubii ripa opponere Bohemos?* Nonne propterea, quod reuersus exercitus dicatur per Boemos iter suum relegisse? Quum igitur hoc iter explicui; non extra rhombum saltavi. Veteres autem Bohemos oppositam Danubio ripam tetigisse, nondum est certum, ad Tibiscum vsque protensos non fuisse, certissimum, vt paullo post vberius videbimus.

XXXV. Merito mirabar, aduersarium ab anonymo Belae notario, quem alias odio Vatiniano

D

per-

---

a) *Ibid.* p. 67.

persequitur, auxilium emendicasse; docuique, Morauos ab eo cum Bohemis confundi, ceterorum patriae scriptorum exemplo, qui regionem illam, etiam postquam Morauia dicta fuit, Bohemiam dixerunt. Frustra proinde gloriatur: a) *anonymum pro se contra me, suum adoratorem, testimonium dicere.* Frustra calumniatur, me huius scriptoris adoratorem esse, cuius omnem narrationem ac opinionem meam me facere nolle, iam in examine meo praefatus sum. Frustra criminatur, *meras me falsimonias scripsisse, me turpissime lectoribus imposuisse,* quum aiebam, anonymum Bohemos pro Morauis accepisse; quum eum tunc morem obtinuisse, ex aliis patriae scriptoribus ostenderim. Miror autem, a me hominem alias sagacem in glaciem inductum fuisse; quum argumento meo conuictus, in examine proposito p. 62. *Bohemiam*, non ad Granum, vt prius, sed *ad Tibiscum usque protendit*, oblitus, se paullo prius *Albis Croatis* hanc regionem assignasse. Quid iam liberalissimus iste regionum distributor, qui ditio- nem Ottonis imp. ad Tibiscum usque porrexit, b) in terra Iazigum Metanastarum Morauis possidendum relinquet? Ego Bulgaricum regnum, scriptoribus Graecis et Germanis non ignotum, in eodem loco, quo Belae notarius illud collocauit, relinquo, licet illud aduersarius tam Belo-Chrobat- tis, quam Bohemanis asseruerit ac demum Ottoni donum dederit.

XXXVI.

---

a) *Ibid.* p. 68. b) *Ibid.* p. 64.

XXXVI. Ostensus aduersarius, a) in terris, Nitriae circumfusis, nullam fuisse Morauiam, utitur vel potius abutitur fragmentis quibusdam litterarum pontificiarum, quibus ad Morauiae ducem datis, innuitur, in inferioris Pannoniae atque Maesiae regionibus, quarum prouinciae sunt Auaria atque Morauia, septem episcopatus extitisse, Romanorum quoque Gepidarumque aetate. Hinc concludit in situ Morauiae p. 75. intra ambitum septem illorum episcopatum Morauiam collocandam esse. Ad haec in examine meo p. 46. reposui, epistolam Eugenii II. inscriptam fuisse non tantum Moymaro, sed ante hunc etiam Turundo: non tantum ducibus et optimatibus Morauiae, sed imprimis Hunniae, quae et Auaria dicitur. -- An igitur, quaerebam, ex fide harum litterarum intra septem illorum episcopatum ambitum sola Morauia, non item Auaria stetit? -- Dicit Eugenius, subiiciebam, in Auaria Morauiaque, Romanorum et Gepidarum aetate, septem episcopatus fuisse, sed non dicit, Auariam et Morauiam ultra Romanorum et Gepidarum terram limites suos non extendisse. -- Quaerebam igitur: Quid opus erat ostendere, neque Romanos, neque Gepidas in hodierna Morauia rerum potitos fuisse? Respondet aduersarius per id, quod erat in quaestione: b) Id peropus fuisse; si Morauia vetus intra limites Romanorum Gepidarumque continebatur. Atqui nec ex Eugenii litteris, nec aliis argumentis ostensum est, Morauiam veterem ultra limites Romanorum Gepidarumque non procurrisse, vel limites

---

a) Ibid. p. 69. b) Ibid.

Gepidiae Danubium numquam excessisse. Nondum igitur intelligo, cur quaeri non potuerit: *Quid opus fuerit* -- Nec illud intelligo, cur cetera, quae hic depromseram, *extra rhombum esse* dicantur. a) Dixeram enim, *non exacte Gepidarum limites illum designasse*: quod Procopii testimonio docui, qui perhibet, illos olim *Sirmium Daciamque omnem obrinuisse*. Hinc conseqebatur, septem episcopatus, in ditione Romanorum Gepidarumque comprehensos, *sola Pannonia Maesiaque coarctari non posse*; quum *omnis Dacia*, quam Gepidas olim obtinuisse, Procopius testatur, *extra Pannoniam ac Maesiam sita fuerit*. Sed nempe hoc, quia nimis illum premit, *extra rhombum est*. Nec similitudines in historia patitur, quibus tamen ipse quoque frequenter utitur. Sed enim, quod illi, non per illum mihi, licet. *Extra rhombum, verborum aucupium, mala fides*, vitatae sunt aduersarii responsiones, quoties grauius premitur.

XXXVII. Quae, scribit, *ad epistolam Boioariae episcoporum reposuisti; malam fidem tuam et admirandum verborum aucupium arguunt*. Ut nunc vidimus, *extra rhombum non fuisse, quod extra rhombum esse iactabatur*; ita, num hic verborum aucupium et mala fides inueniatur, exploremus. Inprimis mala fide *peior* mihi tribuitur in hac argumentatione, quam ex eius verbis in exam. p. 40. ita confeci: *Episcopi venerunt in Pannoniam; inde transfuerunt in Morauiam; ergo Morauia in Pannoniarum et Maesiarum finibus stetit*. Hanc ar-

---

a) Ibid. p. 70.

argumentationem ego non refero, tamquam ab aduersario his verbis expressam, sed tamquam ex eius verbis a me deductam, vt indicaui, haec subiungendo: *Per figuram interrogationis hic sensus regi tollique non potest.* Si propter ratiocinium, ex alterius verbis elicatum, alter malae fidei potest postulari; quid dicendum de meo hoc aduersario, qui mihi hanc argutationem appegit: a) *Anonymi Slauorum historia ante Nestorem fortasse exstitit: anonymus hic fortasse Nestori praeluxit: anonymus hic multa peccat: ergo Nestor multa peccat.* Sed illi licuit, sine verborum aucupio notaque malae fidei ridiculam hanc argutationem ex suis, non meis verbis effingere; mihi non licet vliam argumentationem ex eius verbis eruere. Nam, licet haec propositio: *Inde transfuerunt in Morauiam*, apud eum his verbis expressa, non reperiatur; an non tamen eadem his illius verbis in situ Morauiae p. 53. continetur: *Venerunt tres commemorati episcopi in Pannoniam; porro venerunt iidem episcopi -- in terram Morauorum: quid? dubium adhuc esse potest Morauiam in Pannoniarum et Maesiarum finibus stetisse?* Vix ouum ouo similius, quam mea huic argumentationi; cur igitur de mala fide postulor? Haec, inquit, b) *propositio: Inde transfuerunt in Morauiam, apud me nusquam gentium reperitur. Atqui huic aequiualeat: Porro venerunt iidem episcopi -- in terram Morauorum. Maesiam in praemissis syllogismi, quem illius verbis retuli, nec ego, nec lectores, quos tam curto*

---

a) *Ibid. p. XII.* b) *Ibid. p. 71.*

visu natura non donauit, vt de me cauillatur, videre vel potuerunt, vel poterunt, etiamsi centies illum legerint et relegerint. Porro me iubet a) *inspicere libri sui p. 53. l. 10. et erubescere*. Inspexi; nec tamen erubui; quum linea 10. syllogismum, a me productum, non ingrediatur. Nam ego, toties proclamatus Peripateticus, exponendis vitiis syllogismi quondam affuetus, quum Maesiam, quam in praemissis non videram, in conclusione viderim; non mirari hanc artem syllogisticam non potui. Quare vitio mihi dari non debet, quod ad castra Peripateticorum toties transiream, et distinctionibus inde depromptis litteras pontificias nihil aduersario prodesse doceam.

XXXVIII. Post haec aduersarius altiore tono me doli postulat, quod in examine p. 42. haec scripserim: *Quum id praecipue mihi propositum sit, vt ostendam, Suatoplugi Morauiam in Maesias falsam non fuisse; parum ea morer, quae de Nitria disseris. Optassem tamen, vt ea monumenta scriptorum excitasses, quibus doceatur, Goras dum, episcopum Nitriae, Graecum fuisse; quum constet, Graecos sui ritus admodum tenaces esse. Ille, nescio, quem dolum in candido hoc voto meo suspicatus, O plenum doli desiderium! exclamat, nonne te id docui, adductis fide dignissimis testibus p. 60. lit. c. b) Et ausus es indere lectoribus tuis contrariam de me opinionem? Meum absque dolo desiderium erat, vt ea monumenta scriptorum excitasses; non, vt eos scriptores tantum citasses: quos*

---

a) Ibid. p. 72. b) Ibid. p. 73.

quos quum ego tunc prae manibus non habuerim; in examen vocare non potui: difficultatem dumtaxat opposui de Graeco ritu repudiato. Postquam autem monumentis illorum scriptorum, incertum, qua de causa, non excitatis, anonymi de conuersione Carantanorum, ad sententiam hanc de Nitria confirmandam, verba producta sunt; haec in examen me vocaturum promisi. Quumque promissis ita steterim, vt alia quoque huius anonymi verba produxerim et excusserim; nescio, cur dicar, *magno promissor hiatu hic verba dedisse.* Nusquam ego promiseram, argumenta, quae de Nitria producuntur, in examen me vocaturum. Immo palam initio statim professus sum, me *parum ea morari, quae de Nitria differis;* quum id praecipue propositum mihi fuerit, vt ostenderem, Suatoplugi Morauiam in Maesias fusam non fuisse. Verba scriptoris anonymi de conu. Carantanorum in examen ideo vocaueram, vt ostenderem, huius testimonio male Morauiam in Maesiam transferri. Cum hac autem quaestione coniunctam fuisse suam de Nitria sententiam, aduersarius ipse his verbis in situ Morauiae p. 6. fatetur: *Admirifice hanc de Nitria sententiam anonymus conuersionis Carantanorum scriptor.* An autem hoc telum ex aduersarii manibus non excusserim; lectores ipsos iudices constituo. Legant in examine meo paginas 42. 43. 44. 45. Videbunt illic, anonymum de conu. Carant. adeo non fauere sententiae de Nitria Morauiaque Maesiae, vt eam potius euertat. Videbunt, *proiectas aliquot de Moymaro, de Raibodo, de Priuina propositiones, in*

medio non esse relictas, ac aduersarium tot difficultatibus fuisse constrictum, ut, quum ex iis explicare se se non potuisset; ad conuicia, vetularum arma, confugerit. Videbunt, me *cum promissis fidem non deseruisse; examen argumentorum de Maesia*, de qua potissimum agebatur, instituisse; neque *thrasonice*, sed optimo iure *gloriarum* fuisse, me, quae de Maesiis ex anonymo laudato depromebantur, *argumenta refellisse*.

XXXIX. Mirum vero, post tot calumnias in me iactas, primum hunc *humanitatis* professorem ita sibi moderari, ut me, quem alias *amentem et insanum* fecerat, hic *stultum* aperte non dicat, tritum carmen ita referendo: *a) Hoc faciunt - quos gloria vexat inanis*. Quis tantam moderationem non suspiciat? Quantum autem ipse sit auersus a gloria; hoc eius epiphonema docet: *Haec, ut vides, mea est, sed non de nibilo gloria*. Nempe putat, argumenta sua de Nitria, quod ea tunc non refellerim, *pro confessis* esse habenda. Atqui causas alias non refellendi habui: nempe, quod de Maesia potissimum sollicitus fuerim; quod testimonia citata prae manibus non habuerim; quod, quum praecipue RR. Salagius eo loco laecessitus fuerit; eum pro se respondurum esse, non dubitauerim. Quod quum ab eo factum non fuerit; nunc ad ea, quibus potissimum aduersarius gloriatur, respondebo. Huc pertinebat iam tunc illa quaestio: an illud: *supra Danubium*, ad Moyumarum, an ad Priuinam et Radbodum referatur; quam

---

a) *Ibid.*, p. 74.

quam aduersarius *ad imponendum lectoribus* fuisse motam calumniatur. a) Ab illo quidem non quaerebatur: cuius ea portio fuerit *supra Danubium*; a me tamen quaeri debebat, vt suo loco Nitria relinqueretur. Nitrauam quidem in dioecesi Salisburgensi stetit, non item, hanc ex parte septentrionis Danubio finitam fuisse, probatum est: quod erat praecipuum aduersarii fundamentum. Nec enim propterea, quod *iurisdictio praesulum Salisburgensium Pannoniam inferiorem, Carantaniam vicinosque Slauos complexa fuerit*, inferri potest, eam *Danubium nequaquam excessisse*. Immo hoc ipso, quod vicini Slau, quos ditio Priuinae, Salisburgensi dioecesi comprehensa, complectebatur, *ultra Danubium* sita fuerit; Salisburgensis quoque dioecesis limites *ultra Danubium* extendebantur, vt ex hac anonymi sententia liquet: *Priuinae quondam Adalramus archiepiscopus ultra Danubium in sua proprietate, loco vocato Nitraua, consecrauit ecclesiam*. Quam violente voces: *ultra Danubium*, per verba: *cis Danubium*, aduersarius explicet, b) nemo non videt. Haec tanta vis anonymi verbis infertur, vt Nitraua non *trans Danubium*, vbi hodie Hungarica Nitria stat; sed in Maesia, quae huic anonymo *cis Danubium* erat, constituatur. Ad confirmandam hanc explicationem adducitur testimonium Porphyrogeniti, qui dicitur perhibere, *Morauiam magnam prope ruderam pontis Traiani inchoasse*. Sed haec de Turcia, non de Morauia, Constantinum perhibere, iam alias ostendi.

XL.

---

a) *Ibid.* p. 75. b) *Ibid.* p. 76.

XL. Post haec ego rursus grauter accusor, a) quod me *Niriam hanc*, de qua sermo, non morari dixerim. Cur tunc id non fecerim, iam caussas attuli. Nulla vero mihi necessitas fuit, ostendendi, has voces: *ultra Danubium*, idem significare, ac: *trans Danubium*, hoc enim, quisquis Latinum idioma nouit, intellexit. Quare non video, cur me primus hic *humanitatis* professor his laudibus oneret: *Instar serpentis, sinuosa volumina torquentis, misces omnia, ut me obscuritatis compertum reddas, quasi tecum Peripateticorum tenebras coluiffem.* Felix aetas, quae hunc e Peripateticorum tenebris liberauit! An non tamen aliquid tenebrarum habeat illius explicatio, qua vult persuadere, voces: *ultra Danubium*, idem ac: *cis Danubium*, significare; an non tunc *instar serpentis, sinuosa volumina torquentis, misceat omnia*, beneuolus lector aestimet. Haec, inquit, b) *verba*: *ultra Danubium*, *anonymo non significant idem ac: trans Danubium; sed significant idem ac: supra Danubium.* — Quia ipse *anonymus suum illud: ultra Danubium, explicat alio loco per voces: supra Danubium.* Hoc autem loco voces: *supra Danubium*, non sunt idem ac: *trans Danubium*, quia *vocabulum: Supra, opponitur voci: inferior.* Intelligis iam, lector, ex clarissima hac explicacione, quae nihil ex Peripateticis tenebris admixtum habere potest, voces has: *ultra Danubium*, idem significare quod *supra Danubium*, seu *cis Danubium*? Iamne scis, Nitrauam, quae fuit *ultra Da-*

---

a) *Ibid.* p. 77. b) *Ibid.* p. 78.

Danubium, scriptori Salisburgensi fuisse *cis Danubium* et in *Maesia*? Iamne capis, quomodo *Priuina*, qui ditionem *ultra Danubium* habuit, *exsulatus a Moimaro*, duce *Marauorum supra Danubium*, hoc ipso quod *ultra Danubium et supra Danubium* prius habitauerit; in *Maesia*, quae *cis Danubium* erat, habitauerit? Quanta haec lux est! ad quam *Peripateticorum umbrae* dispareant, est necesse.

XLI. *Postremo*, vrget aduersarius, a) *iter Priuinae describis*; sed, quod omnium maxime necessarium fuit, an illam fugam ab *Nitria Hungarica in Maesiam adornauerit*, *altrissime taces*. Omnium minime necessarium fuit quaerere, an *Priuina fugam ab Nitria Hungarica in Maesiam adornauerit*; quando clarissimis verbis anonymus de conu. *Carrant. asserit*, illum *ad Ratbodum* venisse, qui non *Maesiae*, sed *inferiori Pannoniae* praefuit. Scio, cur ille de *Maesia* tantopere sollicitus sit. Vt enim *Priuinae ditionem ac Nitrauiam in Maesiam transferret*; verbis anonymi laudati sic abutitur in situ *Morauiae* p. 64. *Dicit enim anonymus, Priuinam, Morauia electum, fluiuium Sauum transisse et in Pannoniam inferiorem venisse*. Si hoc anonymus dicit; si *Priuina*, *Morauia* depulsus ac in *Pannoniam inferiorem* iturus, *Sauum* transire debuit; dici quoque potest, *Morauiam* illam, ex qua *Priuina* pulsus est, in *Maesia* fuisse. Sed, vbi hoc anonymus dicit? Si nusquam dicit; an non merito dicere iocarique poteram *examinis* p. 145. *Si Priuina, dum in Pannoniam inferiorem e Morauia profectus*

---

a) *Ibid.* p. 77.

Etus est, Sauum transisse non dicitur; me non mouente, quius obseruabit, quale sit hoc argumentum, e Sauo fluuio haustum, an solidum, an liquidum, an commenticium? — An non merito quaerere poteram: Ut quid tam aperte, tam audacter anonymi verbis ad firmandas imaginationes tuas abuteris! Quaerit ille, num haec ostenderim; subiicitque, non ratione, sed scientio me hoc ostendisse. Nescio profecto, quid cum eiusmodi homine sit agendum, qui, quod ignorare non potest, factum negat. Estne hoc silentium, quum ex anonymi verbis argumentum a Sauo trajecto ducitur, et recitatis anonymi verbis, Sauus trajectus, quum Priuina Pannoniam inferiorem ex Maesia petiisse dicitur, non inuenitur? Estne hoc veritati studere, quum id anonymo, quod non habet, appingitur: ac inde, tamquam id haberet, argumentum ducitur? Nihil aduersarius habuit, quod his opponeret, praeter conuicia, ad quae toties maiore cum strepitu verborum recurrit, quoties magis stringitur et argumentis ad respondendum destituitur.

XLII. At hic tandem non tantum conuiciis, sed etiam argumentis respondet. Videamus, quomodo? *Hic, inquit, a) princeps (Priuina) possidebat Nitriam. Nullus id negat. Haec Nitria fuit vobis trans Sauum. Id negatum refutatumque iam est. Hac assumptione collapsa, totum responsum collabitur. Infirmitas argumenti rursus innuitur per nouum conuicium, quod numquam deest, quoties argumentum deest. Quum haec verba re-*
ci-

---

a) *Ibid.* p. 78.

citassem exam. p. 42. *Ratbodus suscepit defensionem termini*; per parenthesis adieci: *Pannonici*; neue quis hanc anonymi vocem esse putaret; eandem non tantum parenthesis clausi, sed etiam distinctis litteris expressi. Quid ille? *Hanc*, inquit, *vocem, apud scriptorem conuersionis Carantanorum nullibi occurrentem, more tuo, ex arcanis criticae tuae, anonymo assuisti.* Haec arcana, quibus obscuriora scriptorum loca per adiectionem vocum aliquarum, cum sententia tamen auctoris ipsius non confusarum, explicantur, criticae meae propria non sunt, omnibus scriptoribus communia sunt, aduersario quoque non ignota sunt: apud quem anonymus alter, nempe Belae notarius, sic explicatur in situ Moraviae p. 108. *Tunc temporis factus est (scilicet Nitriae) dux Bohemorum Zubur.* Plura hanc in rem exempla passim apud illum occurrunt. Sed, nempe, quod illi licet, vt saepe iam obseruauimus, mihi per eum non licet. Videamus autem, quomodo me corrugat: *Non Pannonici*, scribit, *sed comitem termini ditiorum Ludouici, quae tunc ultra Sauum ea ex parte cum Pannonia procurebant.* Ergo tamen *Pannonici.* Quid est vitilitigatio? quid aucupium verborum, quod mihi toties obiicitur; si hoc non est? sed enim hoc aucupio verborum aduersarius hic opus habuit, vt Ratbodum vltra Sauum transferret, ne hunc Priuina, quum ad illum iuerit, traicere debeat. *Itaque, subiicit, Priuinae, ad Ratbodum fugienti, Sauus nequaquam traiciendus fuit; alioquin nec anonymus istud memorat.* Optime. Sed quomodo haec cum argumento, quod
 ex

ex anonymi verbis elicatum iactabatur, conciliabuntur: *Dicit anonymus* (quod tamen hic iam non memorat) *Priuinam, Moravia eiectum, fluvium Sauum transisse et in Pannoniam inferiorem venisse?* Si hoc anonymus non dixit, quod prius dixisse dicebatur, eritne solidum, an commenticium argumentum, quod ex eo, quod non dixit, eliciebatur? Hi sunt ingenii mei partus, quos primus hic *humanitatis* professor ita derisit: *Verbosi quidem sunt: gloriae et iactantiae pleni sunt: nodosi sunt: sale carent: inde adeo barbaros credebam; sed video, tuos esse.* Haec sunt argumenta, quibus, constrictus, apud imperitos fucum facere conabatur; apud eruditos rerumque gnaros risum et sibilum merebitur. Et tamen hic, veluti victor, ita gloriatur: *a) En argumentum, - e Sauo haustum, non liquidum, non commenticium, sed verbis anonymi confertum, et ita intritum, ut nullum tuo simile ingenium, etsi per omnia triuia Scomata conquirit, illi sit excedendo.* Iis, qui rem intelligunt, addere nihil opus est, ut iustam sententiam ferre possint. Illi vero, quibus alter Priuinæ transitus ad Ratbodum, quem per Sauum instituit, fucum facere posset, ea, quae iam alias exam. p. 45. de hoc transitu scripseram, consulere velint.

XLIII. Si tam bonis auibus *de Moymaro*, quam de Priuina, quod aduersarius innuit, ago, salua res est. Et certe, quia Moravia, cui Moymarus praefuit, et ex qua Priuina pulsus fuit, eadem erat; sicut aduersarius Priuinam, ita nec
Moy-

---

a) *Ibid.* p. 79.

Moymarum, ex ea Morauia, quam in Maesia condiderat, bene deduxit. Sed hic iterum iniuriae cum iniuria maiore postulor. *Nam imprimis, inquit, in Nestorem iniuriose sane et plane extra rhombum more tuo debaccharis.* Videamus, an extra rhombum, an iniuriose. Postquam aduersarius de Moymaro haec in situ Morauiae p. 73. scripsisset: *Quid? quod indubium sit, Moimarum earum fuisse partium dominum, quibus subinde praefuit Rastices, Moimari nepos. — Rasticem hunc in Morauia Ilyrici, Pannonis adstra, rerum potitum fuisse, inuicto argumento ostendi supra: quum inuictum hoc argumentum supra quaesiuisssem, in testimonium Nestoris ibidem incidi p. 6. Quum igitur argumentum illud infirmum, non inuictum fuisse docuisssem; an extra rhombum saltavi? Quam iniuriam eidem intuli; quum argumentum, ex illo male detortum, eneruauit? Videatur examinis p. 46. Nullum ibi scoma legetur, de quo hic aduersarius queritur ac liberaliter in me remetitur. Agnuit ille, sibi testimonium Nestorianum non fauere; quare non iam Nestorem, sed *annales Francifuldenses inuictum hoc argumentum suppeditasse*, scribit. At quomodo hic inuictum illud argumentum dicitur; quod *in situ Mor. p. 31. non obscurum esse tantum innuitur?* Et certe non minus illud Morauiae hodiernae, quam Maesiae congruit, vt consideranti patebit. Deberem igitur mirari, tot me conuiciis ab hoc primo *humanitatis* professore propterea laceffi, nisi iam experientia doctus essem, inopiam argumentorum id genus supplementis ab illo solere sarciri. Quare, quum sequentes quoque pa-*

ginae huiusmodi conuiciis perstrepant; ea vas vacuum et argumentorum defectum indicant.

XLIV. Inprimis indignatur similitudini, a) quam ex historia domestica produxi, miraturque, b) *me tam annosum historicum, profiteri ausum, S. Stephani iuribus obnoxiam fuisse prius Transsilvaniam, quam eam bello in ius suum transtulisset, id est, reduxisset.* Id vero discere poterat ex argumentis, in historia mea productis: quae quum non attigerit, nedum refellerit; nouam hic disputationem non ingrediar. *Oras Nitrienses auitas fuisse Suatoplugi,* docent historiae domesticae, quibus tamdiu fides derogari non potest, quamdiu testimoniis certioribus earum auctoritas elisa non fuerit. Odit aduersarius similitudines in historiis, quibus tamen ipse quoque saepius utitur. Sed plus illi semper licuit, quam mihi, quem non multo prius aspere redarguit propter insertam anonymo vocem *Pannonici*; quamuis et virgulis, et litteris ab anonymi verbis illam distinxerim. Hoc idem ille sine piaculo, quod mihi prohibuit, hic facit, verbis meis vocem *Transsiluanam* inferendo. Subinde *lectores aequos appellat,* c) quibus et ego lubens arbitrium huius litis defero.

XLV. Tacere tamen non possum, quum fidem meam iterum iterumque vellicat: et quia hic rursus altiore tono calumniatur; certissimum indicium est, illum argumentis meis nimium premi; nec habere quicquam, quod iis opponat, praeter conuicia, quibus omnem paginam inficit, *Primo,*
in.

---

a) *Ibid.* p. 80. b) *Ibid.* p. 81. c) *Ibid.* p. 82.

inquit, a) quae egomet mihi obieceram; haec tu, nudis amplificata verbis, mihi quoque obiicis. Nihilne praeterea? Quis illum legit sibi chronologicas difficultates obiecisse, quas ego non semel eisdem obiicio? Quae ego, pergit, obiectis reposui; illa subtrahet. Quae sunt illa, quae vel subtrahui, vel contrariis argumentis non elisi? Vidimus, illum ad annales Bertinianos, reiectis Fuldensibus, et ad chronicon Herueldense Hildesheimenseque confugisse. Num haec ego testimonia subtrahui? num ea cum annalibus Fuldensibus conciliari posse non ostendi? Quis vero non miretur illum quaerere, b) qui sint eruditi illi, qui per Douinam Diuinum, ad confluentem Moravae Danubiique situm, intellexerint; postquam ipse scripsit in situ Moraviae p. 110. Douinam multorum opinione oppido Diuinio, ad confluentem Moravae et Danubii sito, respondere? Cur igitur quaerit, quod scit? Tabula haec est, quam naufragans arripit. Quum ipse multos huius opinionis nouerit; sufficiat mihi duos, Belium et Praium, nominare, quorum quidem loca, quum ruri nunc agam, nec eorum opera prae manibus habeam, citare non possum; eos tamen eiusdem esse sententiae memini.

XLVI. Cur errorem annalibus Fuldensibus aduersarius adfinxerit; non in intimo cordis repositum, sed in libro palam expressum fuit. Certe, si verum sit, quod Fuldenses habent; Radislaum, Moraviae regem, trans Danubium fuisse dominatum; praecipuum argumentum pro Moravia per

E

Mae-

---

a) Ibid. p. 83. b) Ibid. p. 84.

Maesiae partem fundenda corruet. Ex eo, quod in exam. p. 66. dixerim, *ex legibus sanae criticae pluribus et aequè vetustis testibus plus esse credendum, quam uni*, hypercriticus noster infert, *mihi sanam criticam esse prorsus ignotam*; nec tamen docet, hoc principium esse contra sanam criticam, iuxta quod scripsi, quum *chronicorum auctores idem prorsus breuiter affirmant, quod vberius annalista Fuldenfis narrat; annalium potius Bertinianorum, quam Fuldensium fidem in dubium esse reuocandam.* Texit deinde longum catalogum auctorum, quos annalibus Fuldensibus contrarios esse putat, non probat: ac tandem epiphonemate calumnioso, sibi iam vsitato, me *fraudentum hominem* facit, a) sed non ostendit. Hoc fuit fortissimum argumentum, ideo pro fine reseruatam, postquam infirmiora, seu minora conuicia, praecesserunt. Postquam errorem, a se commissum, in annalibus Francofuldiensibus citatis aduersarius agnoscit; quum huic errori, quicquid in chronologiam ab illo peccatum esse, primo loco dixeram, innitatur; illud non dictum intelligatur. Quis tamen non mireretur, eum, qui prior errauit, ac alterius errori causam dedit, tantopere huic insultare: *Hui*, inquit, b) *criticum!* -- *Hui ingenium!* Huic tanto plausui causam ego propterea dedi, quod fontem, quem non habebam, non consuluerim, aduersarioque, male citanti, fidem adhibuerim. Estne hoc delictum tanto triumpho dignum? Sed manet alter ab eodem aduersario de Suatoplugo
com-

---

a) *Ibid.* p. 85. b) *Ibid.* p. 86.

commisus error chronologicus, ab illo tamen, hic tantopere plaudente, fidelissimo silentio transmissus ac ita dissimulatus, ut audacissime rursus ita triumphet: a) *Videsne iam accensum lumen ex chronologia, quam manifeste nobis dat tuam in his rebus, quas examinandas suscepisti, scientiam? Quis umquam profligatus miles ita sine fronte triumphauit?*

XLVII. Erroris item me conuincere conatur, quod cum RR. Salagio tres Slauicae gentis principes recensuerim. *Quare, quaerit, hoc loco iam quatuor memoras, nempe Moymarum, huius filium, deinde Rasticem nepotem, postremo Suatoplugum? At at, quis Moymari filium inter Slauicae gentis principes reuulit? Estne prorsus idem, filium principis et gentis principem esse? Vbi autem mansit, vrget, quintus, toties iam memoratus Priuina. Vbi mansit, cur ultra non quaeritur, Hezilo filius, Brazlaud nepos eiusdem Priuinae? Fueruntne hi totius gentis Slauicae principes? - Annalista Bertinianus nec in locis, ab aduersario nunc excitatis, affirmat, Ludouicum in marcham Vinidorum reipsa penetrasse; nec Ratislaum bello petiitum, nedum victum. In nouis quidem testimoniis Rasticus vel Resticius Vinidorum regulus dicitur; an tamen hic Rasticus, Vinidorum regulus, idem cum Ratislao, Marahaniae principe, fuerit; an hic in marcha Vinidorum rerum potitus, incertum manet. Non igitur video, quorsum haec aduersarii calumnia pertineat: Grandiore tui ipsius idea te*

---

a) *Ibid. p. 87.*

impleuisti; quam ut argumentis tam euidentibus loci quidpiam relinquant? Quae sunt argumenta tam euidentia, quibus Ratislaus, Marahaniae princeps, in marcha Vinidorum et rerum potitus, et a Ludouico victus fuisse doceatur? Quid igitur obstat, quominus idem ille Ratislaus a Ludouico Diuinii non tantum obsessus, sed etiam ad obsides dandos coactus fuisse dicatur? Nam Ratislao Suatoplucum suffici non posse, quod aduersarius innuit, ex chronologia docui. Suatoplucus enim, qui post Rasticem, in monasterium anno 870. detrusus, Morauis praesse coepit, sex annis prius, quam Morauis praefuisset, a Ludouico rege bello peti non potuit. Bellum enim illud, quo haec acta sunt, etiam annalista Bertinianus figit ad annum 864. Nondum igitur princeps ante laudatum annum 870. nec bellum ante sex annos gerere, nec in Ratislao latere potuit.

XLVIII. Aduersarius, Nestorem defensus, hanc propositionem praeiicit: *a) Qui adhuc Nestorem legerunt; nullus omnium fidem ei atque auctoritatem abrogauit.* Si haec eo sensu dicuntur, quod, quicquid Nestor scripsit, verum ac indubitate credendum sit; tantum Nestori tribuitur, quantum nulli scriptori, praeterquam diuinitus inspirato, tributum adhuc legi. Si vero haec dos infallibilitatis illi non tribuatur, propterea, quod in quibusdam errauerit, omnem eius auctoritatem deruere nec ego vel volui, vel volo. *Quis te docuit, vrget ille, b) fidem scriptoris vellicare, quem*

quem nec legere, nec intelligere potuisti? Quum ignorantiam linguarum aduersarius mihi saepius obiciat; nouerit, plures me iam libros, non tantum Graecos et Gallicos, sed et Germanicos, illustrandae historiae seruituros, in Latinum idioma transtulisse; Slaucos item, si qui tales forent, eo facilius possem, quo promptius hac lingua, quam ceteris, praeter Latinam et Hungaricam, vtor. Atque hinc ille responsum ad inuidiosam illam interrogationem desumat. Nestorem enim vtraque lingua potuissem intelligere; si potuissem illum habere. Quod igitur *non nisi particulas quasdam, in Latinum traductas; apud scriptores forte occurrentes, legerim*; id non ob ignorantiam idiomatis, sed propter libri defectum accidit. Quis autem vnumquam hanc vel sibi, vel aliis legem tulit, ut numquam vtilis vel adhibere, vel refellere possit relictis ab aliis sententias auctorum, quorum opera non habet? Ergone nullus testimonio S. Augustini ceterorumque sacrorum et profanorum scriptorum vti possit, nisi qui bibliothecam, tantis voluminibus instructam, vel ipse suam habuerit, vel alienam consulere potuerit? Haec adhuc lex ignota scriptoribus erat. Sensus quidem scriptorum non ex vno verbo, sed ex antecedentibus et consequentibus propositionibus eruendus est; sed id plerumque fit, ut id genus antecedentes et consequentes propositiones in citationibus non omitantur.

XLIX. Aliam autem legem, ab aduersario per interrogationem ita propositam: *An, si vna in re aberrauit scriptor; iam vbique erroneus est?*

ambabus vlnis amplector. Nec mihi poterat haec quaestio poni, qui iam in examinis praefatione haec scripsi: *Si propter aberrationes nonnullas historicus aliquis explodi repudiarique penitus debeat; omnis historia profana finem breui habebit.* Quare nec ego Nestorem vmquam reiiciendum propterea censui, quod illum aberrasse nonnumquam ostenderit. Quae deinceps ab aduersario generatim dicuntur, conuicia, non argumenta sunt; nec igitur vlllo responso digna. Miror autem, illum quaerere, a) *quid in dubitationem trabam;* quando clarissimis hisce verbis errorem circa Sirmiensem episcopatum in exam. p. 16. proposui: *Peccat, quum ab Hezilone Methodium ad episcopatum Sirmiensem prouectum fuisse tradit.* Id aduersarius, vt plus cauillari possit, ad episcopatum *Pannoniensem* trahit, quem adeo non negaui Methodio, vt eum etiam testimonio Ioannis VIII. confirmauerim. Quorsum igitur haec cauillatio: b) *Ioannes papa et Nestor vnus sunt?* Subinde Nestorem, Russiae scriptorem, a Maesia non longe dissum fuisse, sic ostendit: *Quasi illi monachi, qui Slavicas litteras, ex Cyrilli et Methodii ore hausas, ad alium aliquem, hic ad Nestorem transmiserunt, non sine eum litteris Slavicis vitam quoque et sincera acta magistri Methodii edocere eum potuissent.* Si haec ego scripisssem; quanto cum sibilo, quem alias expertus sum, inferretur: *Potuissent, igitur edocuerunt?* Sed hoc mihi non licet. Iam igitur, beneuole lector, intelligis, Nestorem, dum in Ruf.

---

a) *Ibid.* p. 90. b) *Ibid.* p. 91.

Ruffia scripsit, *non longe diffitum a Maesia fuisse, quod erat in quaestione. Quia vero R.R. Salagii verbis et auctoritate sum vsus; ita demum me carpit: Critice, non Nestor ex Salagio, sed Salagius ex Nestore corrigendus erat. Quasi nempe Salagium ipsum, qui 9. Saeculis integerrimis ab re distabat, non autem testes synchronos, ab illo laudatos, cum Nestore contendiissem.*

L. Sed tandem Nestorem per suum errorem ab errore liberat, dum ait: *a) Nestor ipse non dicit Methodium episcopum Sirmiensem: dicit tantum, quod papa Ioannes VII. dicebat, episcopum Pannoniensem; a me, quod Nestor alibi etiam Methodium Andronici successorem appellat, Methodius pro Pannoniensi dictus est Sirmiensis. Ingenui hominis est, errorem recantare. Sed lector honestus existimet, an ingenui hominis sit, alteri, post suum errorem agnitum, tam scurriliter insultare: b) Quum tamen addidissim, Methodium sedem D. Andronici tenuisse; tuus totus scrupulus ad hanc sedem rediit. Aues nimirum scire: an illa sella lignea, in qua fessus Andronicus animum suum deponebat, post tot secula superfuerit, ut idem officium Methodio praestare potuerit. Cultissimam hanc calumniam clarius subinde his verbis explicat: c) Ut naris es non obesae, tota quaestio, quam mouebas, circa illam ligneam sellam, quam primum Andronicus, deinde Methodius posteriore corporis parte occupasse se rebatur, versabatur. Hoc est dignissimum tua patella operculum. Dignum publico primoque profes-*

fessore *humanitatis* argumentum, ad quod in ganeis stabulisque responsum quaerat. Ita humanissimus hic scriptor errorem, quem e lingua Germanica, qua tantopere gloriatur, in Latinam vertendo Nestorem, commisit, excusat, ut alium, a quo propterea traduci debuisset, foede traducat. Subiicit, a) me de Nestore hallucinatum esse, quum illum confundere tres Slavorum principes dixi. Contendit enim, a tribus Slavorum principibus missam legationem pro fidei et litterarum doctoribus; quum iidem ad singulos horum trium principum profecti sint. At enim, illos Slavos hanc legationem adornasse, Nestor tradit, qui ad Danubium inter Bulgaros degebant. Estne hoc, quod aduersarius contendit, b) suis testibus comprobatum, Slavis, qui Bulgaris ad Danubium immixti fuerant, tres illos principes, immo saltem vnum eorum, praefuisse? Quum Nestor perhibeat, Cyrillum linguae Bulgaricae condiscendae causa reuersum esse; si Cyrillus et Methodius, ut iterum aduersarius vult, c) ad Moravos, conuersis iam Chazaris et Bulgaris, venit; quid opus erat, conuersis iam Bulgaris, Bulgaricam linguam condiscere? Sed est illi hoc verba, non rem captare.

LI. Ex legatione, quam Ratislaus, Moraviae princeps, ad Michaellem imp. pro fidei doctoribus adornauit, nouum argumentum aduersarius ad Morauiam in Maesiam immittendam eruit. Nam, inquit, d) si Ratislai ditiones Vago et Moraua flumi-

---

a) Ibid. p. 95. b) Ibid. p. 96. c) Ibid. p. 97. d) Ibid. p. 98.

minibus cum aduersariis constringamus; qua tandem via, quod in terra Chazarorum agebatur, huic innotuisse dicemus? Responsum illud, quo paullo prius aduersarius Rusliam a Maesia non longe distitam effecit, cur huc aptari non posset? Monachi, qui forte Cyrillo Methodioque suam operam in conuertendis Chazaris iunxerunt, alios etiam Slauos conuersuri, Ratislaum acta horum apostolorum edocere potuerunt. Sed haec est tantum coniectura? sicut illa. Certe nec ea, quae de Ratislao vel etiam Photio deinceps adferuntur, a) ultra coniecturam assurgunt. Argumentum, ex Porphyrogenito peti- tum, an firmitus sit, videamus. Ad archontem, inquit ille, Chrobotiae, Serblorum, Zachlumorum, Canali Trabunorum, Diocleae, Morabiae sic scribitur. — Quaerit iam aduersarius: b) Quomodo archon Morabiae inter principes Chrobotiae, Serblorum &c. collocatur, qui nihil terrarum inter terras horum principum, atque adeo in Maesia, possidebat? Quaero vicissim ego: quomodo archon Chrobotiae hos inter principes collocatur, qui nihil terrarum in Maesia possidebat! Sicut igitur Chroboti, sic Morabi mandatum ab imperatoribus orientalibus accipere potuerunt; licet Maesiam non incoluerint. Quod ex annalibus Francofuldensibus narratur, peraeque potest aptari Ratislao, licet ditiones illius ibi constituamus, vbi reipsa fuerunt, vt iam alias dixi. Moraui non tantum Margenses olim, sed etiam Marhenses et saepius Marahenses dicebantur. Non minus igitur

a

---

a) Ibid. p. 99. 100. b) Ibid. p. 101.

a) *Maro*, qui hodie Morauae, fluuio Morauiae, respondet, quam a Margo, quod aduersarius vult, a) sic appellari poterant. Neutra coniectura magni ponderis est: et tamen, quod hoc argumentum, a notatione nominis depromptum, non magni fecerim; arguit ille, b) me *pingui Minerua rhetoricatum esse*. Certe, quaecumque vestigia Morauorum in Maesia putat aduersarius esse; cumulatius adsunt in Morauia hodierna, cuius castrum illud Moroua fuit, vbi Henricus IV, cum Andrea I. Hung. rege, conuenit. De his autem Morauis, vltra Danubium sitis, plura iam testimonia veterum vidimus: ad quos etiam Iuuauen- sium praefulum iurisdictionem fuisse porrectam, ex anonymo de conu. Carant. ostendimus. Quare pergo non tantum dubitare; sed ausim etiam negare, *Morauorum nomen in Maesia natum esse*.

C A P V T IV.

LII. **Q**uum anonymum Belae notarium aduersarius incipit oppugnare; vix illi verba sufficiunt ad varianda conuicia, quibus me, defensorem eius, onerat. *Hoc*, inquit, c) *repones inter illa tua macerrima prolubia, quae ex acre verberato capere soles*. Mox ait, d) *anonymi oracula a me adorari*; de quo tamen sensa mea contraria non semel prodidi, non tantum in exam. p. 15.

---

a) *Ibid.* p. 102. b) *Ibid.* p. 103. c) *Ibid.* p. 104. d) *Ibid.* p. 105.

15. sed etiam in prolegomenis historiae ducum, ubi plures illius aberrationes indico. Estne hoc, eius oracula adorare? Estne, genuflexo fidem adhibere anonymo? Mox alia conuiciorum genera primus iste humanitatis professor sic accumulatur: a) *Andabatarum more inuehebaris in me. — Hic te quidem militem, sed non nisi manipularium, probasti: quamquam non tu hic manipulum feni in peritica; sed in cornu habuisti. — Haecine sunt argumenta, quibus auctoritas anonymi tollitur? Meusne his, an ita calumniantis honor diminuitur? Petit aduersarius, ut ostendam unicum fontem, quo noster anonymus fuerit usus. Ille quidem nullum nominatim prodidit; generatim tamen dixit, secundum traditiones diuersorum historiographorum se scripturum. Mendacii nondum conuinci potuit; cur illi non credam? Ostende, pergit, scriptorem coaetuum aut vicinum egressui Hungarorum e Scythia et egressui eorum in Pannoniam. Iam alias ostendi Reginonem et annalistam Mentensem, ita scribentem: Anno dom. incarn. 889. gens Vngarorum, a Scythicis regnis - egressa est. -- Et primo quidem Pannoniorum et Auarum solitudines pererrantes -- Anonymus vero huius egressus ita meminit: Anno dom. incarn. 884. sicut in annalibus continetur chronicis, septem principales personae, qui betumoger vocantur, egressi sunt de terra Scythica versus occidentem. Iste perhibet egressos e Scythia Hungaros an. 884. illi 889. sed facile conciliari possunt; si dicamus, anonymum*
con-

consignasse tempus, quo Hungari mouerunt e Scythia; hos autem annum illum, quo uenerunt in hoc regnum. Nec enim isti tam facile poterant annum, quo Hungari mouerunt, quam quo huc uenerunt, nosse. Quinquennium autem illud, quod inter illorum egressum e terris Scythicis et ingressum in has terras intercessit, itineri tam longinquo facile tribui potest. Quis alius patriorum scriptorum cum exteris, coaeuis vel supparibus, tam bene conciliari potest? Ceteri Hungaros aduenisse tradunt anno 744. an rectius? an coaeuis scriptoribus conformius? Quis seu Graecorum, seu Latinorum egressum Hungarorum ad seculum VIII. cum Turotzio; quis non ad seculum IX. cum anonymo nostro defixit? *Ostende scriptorem talem, urget aduersarius, qui uel remote et quasi in similitudine ostendat aliquid eorum, quae anonymus scriba de expilatis Russis, de castris per plagas Tibiscanas prolati, mutatis, translatis commemorat. Intellexistine haec? Intellexi. Latine sunt scripta. Vult nempe hic auctor, ut plures habeamus, qui peraeque Hungarorum historiam fufe descripserint, quorum testimonio haec eadem probari possint. Quum igitur in aliis, qui rem compendio scripserunt, tanta non legamus; illum, qui plus scripsit, isto iubente, relicere debemus. Quae critica hoc docet? *In multis quidem, ut olim in prolegomenis scripseram, unicus hic testis est; id tamen assensum nostrum morari minime debet. Quod enim unicus sit; imputandum est paupertati nostrae iacturaeque multorum codicum, quos Tartarica rabies hausit. Ut tamen aduersarii uotis aliquatenus**

respondeam; audiat, quod Ossostouitius et ex illo Coralouitius apud Bayerum in haec verba refert: a) *Poloucios Hungari, ab Hugro fluuio Pannoniam versus tendentes, ad Tanaim fuderunt.* Audiat chronica Slauorum auctoris incerti, quae Lindebrosius in hunc modum edidit: b) *Ruita a Danis Ostragard, id est, in oriente posita, affluens omnibus bonis, vocatur. Dicitur etiam Clunigard, eo quod sedes Hunnorum primo ibi fuit. Huius metropolis Chue, seu Kiouia.* Nestor quoque scribit, c) *Vgros A. C. 898. per Kouiensem prouinciam profectos, aliquamdiu non longe ab vrbe Kiouia ad Borysthenem consedisse.* Haec remote et quasi in similitudine fortassis aduersario satisfacient: qui tamen dubitat, an anonymus sub ullo Bela vixerit. Hoc dubium in amico responso iam sustulisse videor. Nec anonymum ante hoc seculum ignotum fuisse, patet ex iis, quae Kerchelichius ex archidiacono de Guerche saepius adfert.

LIII. Ad contemptum anonymo nostro conciliandum, quam male sententiam eiusdem aduersarius detorserit, in examine p. 36. iam ostendi. Hanc iniuriam maiore cumulat iniuria, dum illum *Marsiam* et *hebetem* appellat; d) mihi vero Soarium rursus exprobrat: et perperam affingit e) vocis *anathema* deriuationem ab *atok* Hungarico. Qua quidem in re fidem eius lector aequus, si meum examen p. 39. legerit, palpare poterit. Alibi vero, p. 78. non *prudentiam* solum, sed et

602-

---

a) Coll. Petrop. T. X. p. 413. b) Ibid. n. 395. c) Coll. RR. T. I. p. 14. d) Hypercr. p. 107. e) Ibid. p. 108.

consilium, quod donum esse Spiritus S. non negabit, a me nominatum leget. Denique, num anonymus ex meis responsis debeat fide omni exui, quod ille nimis generose promittit, mox intelliget. Quia scripseram in examine p. 14. *solan vetustatem ad fidem faciendam non sufficere*; cauillatus, nihil esse, quod anonymo Belae notario fidem conciliet, praeter vetustatem, concludit: a) *Mendax igitur tua etiam sententia sit anonymus, oportet*. Cur vero nihil illi, praeter vetustatem, fidem conciliet, hanc rationem reddit: *Nullas tabulas Hungarorum e Scythia egressui et ingressui in Patnoniam coaeuas habuit; quippe quum litterae apud Hungaros ad tempora D. Stephani non vigerint: Quid hinc sequitur? nimis multum, adeoque nihil*. Sic enim nihil eorum sciremus, quae nostri maiores ante tempora S. Stephani gesserunt. Mendaces igitur erunt omnes, qui de rebus illis aliquid scripserint, quum earum nullas tabulas Hungarorum coaeuas habeant. Id solum de rebus illis scire possumus, quod in tabulis exterorum coaeuis breuiter et obiter consignatum legerimus. Cetera, quae patrii scriptores de vetustis illis temporibus referunt, mera mendacia sunt. En, quantam aduersarius stragem sua praecoce sententia historiis infert! Si vero posteriorum scriptorum historias, e traditionibus hausas, non esse mera mendacia dicat; iam anonymo, praeter vetustatem, etiam alia fidem conciliare debent. Vidimus, illum supra cum Reginone, qui sub exitum Hungarorum

vi-

---

a) *Ibid.* p. 109.

vixit, consentire, nec vllum e posterioribus patriae historiae scriptoribus ita cum illo conciliari posse. Fit igitur credibile, quod ait, *ex annalibus chronicis* ea se habere. Quomodo vero haec chronica compilari potuerint, in prolegomenis ita coniectavi: *Certum est, a Geisa religionis caussa viros litteratos in Hungariam pellectos esse. Geisa rerum apud Hungaros potius est A. C. 972. Recens igitur memoria rerum, ab Hungaris primis, qui has terras 80. circiter annis prius occupauerant, gestarum, haberi litterisque consignari per viros illos litteratos poterat. -- Constat ex aliarum regionum historiis, monachos res sui temporis diligenter connotasse; res etiam anterioris aetatis indagasse litterisque mandasse? num id solos Hungariae coenobitas neglexisse putabimus? - Vix est credibile, tot coenobiorum (a S. Stephano subinde conditorum) incolas posteritatis adeo parum curiosos fuisse, vt ad exemplum eorum monasteriorum, e quibus hae coloniae ductae sunt, chronica non tantum ordinis, sed etiam neophytae gentis, cuius beneficio viuebant, non consignauerint. Et vero huiusmodi chronica Hungaros etiam Turotziium habuisse, colligitur ex decreto Sigismundi. -- Veterioribus certe chronicis anonymum, quam Turotziium vsum fuisse, multa docent. Num, vt de chronologia nihil iam dicamus, inter alia, nec Turotzius, nec vllus alius, Abae regis aliud nomen memoriae prodidit, quem ante nostrum anonymum in lucem productum ignorauimus *Samuelem* quoque dictum fuisse; nec numum Hungaricum, nomine *Samuhelis* regis insignitum, ad vllum regem nostrum referre certo*

potuimus. Et hunc auctorem, cui tantum debemus, e manibus nostris ad mandatum aduersarii dimittemus? - Iamne mea sententia mendax anonymus?

LIV. Alia regula vult aduersarius anonymo fidem omnem adimere, quam ex Praianis verbis ita statuit: *Standum est auctoritate scriptoris domestici, quum ea narrat, quae alii quoque domestici scriptores referunt, et vetustis ac aetati Hungarorum aut coenis, aut supparibus scriptoribus contraria non adferunt, et ceteroquin cum antiquis annalibus conciliari possunt.* Hanc regulam esse verissimam contendit ex contraria hac regula: a) *Non est standum auctoritate scriptoris domestici, quum ea narrat, quae alii &c.* Quum posterior haec regula sit aperte falsa; priorem esse veram contendit. Totum hoc admitti potest, adhibita tamen illa Peripateticorum, eidem exosorum, distinctione: *Etiam. C. Tantum N.* Seu concedo, *standum esse (tunc etiam) auctoritate scriptoris domestici, quum ea narrat, quae alii.* Sed nego, *standum esse (tunc tantum) auctoritate scriptoris domestici, quum ea narrat, quae alii.* Adeoque hoc argumentum aduersarii rursus nimis multum adeoque nihil probat. Hinc enim sequeretur, numquam illum vbi discipulo suo credere debere, quum id narraret, quod alii discipuli non narrarent. Credit quidem Petro, quando Paullus idem affirmat; si tamen hic idem non affirmet; an propterea Petro soli numquam credet? Vbi sunt hic illi laquei, de quibus ita lo-

---

a) *Ibid.* p. 110.

quitur: *Ex his laqueis quum te expedire non posses; more vetularum ad scomata abiivisti? Nonne hunc dumtaxat sensum regulae huius etiam prius oppugnaui? Numquam ille censuit, ita de Cl. Praio scribebam exam. p. 87. TUNC DUMTAXAT standum esse, cet. Sicut igitur nunc, ita tunc ex laqueis his, pessime structis, me iam expediui. De scomatis deinde queritur; sed enim argumenta pro scomatis, vt alias, accipere videtur. Hoc ita se habere, lectores facile videbunt. Queritur etiam, se sugillari, quod suae regulae Praii verba de numero ducum praeiecerit. Non sugillatur, quod praeiecerit; sed, quod pessime detorsit. Indignatur postea, a) quod has ego voces, ad explicandam eius regulam, addiderim: *Tunc dumtaxat.* Haec verba pro verbis illius venditata non esse, typus ipse distinctus ostendit: et alioquin, quum aliquot ante lineis regulam eius retuli; haec verba non addidi. Fingit igitur a me factum, quod factum non est, vt ceu primus *humanitatis* professor ita calumniari possit: *Palpasne iam hic calidissimum tuum mendacium? ubi fides? non te pudet, tam aperte adsuere verba, quae totum sensum mutant?* Consencio. Vocetur hoc calidissimum mendacium, si verba haec ita sensum illius mutant, vti meum haec illius mutant: b) *Quum prius anathema ab Atok Hungarico deriuass.* Nec enim illic ego vocis *anathema* deriuationem, sed significationem Hungaricam expressi. An, quum dico: *mendax* Hungarice significat *hezug*; vocem *mendax**

F

dax

---

a) *Ibid. p. 111.* b) *Ibid. p. 108.*

dax ab *haxug* deriuo? Iam vero quis sensus illius regulae fuerit; patet ex iis, quae his verbis aduersarius ipse subiungit in situ Morau p. 145. *Fert anonymus ea, quae alii domestici, rebus etiam ita ferentibus, non commemorarunt; exteri vero profusus ignorarunt.* Innuic igitur, non esse standum illius auctoritate propterea, quod ea narret, quae alii non narrant. Quis igitur non videt, illi regulae hunc sensum subesse: *TUNC DUM TAXAT standum esse*, cet. Secus enim illa regula non posset anonymus oppugnari, quod ea referat, *quae alii domestici non commemorarunt.* Vbi iam hic *calidissimum illud mendacium? ubi fides sublesta?*

LV. Hanc calumniam repetit et sublesta mihi fidem rursus obiicit, quod haec eius verba non retulerim: *Et vetustis ac aetati Hungarorum aut coeuis aut supparibus scriptoribus contraria non adferunt, et ceteroquin cum antiquorum annalibus conciliari possunt.* Atqui haec omnia, ne littera quidem omissa, cum eiusdem regula, fideliter exam. p. 87. retuli. Testes lectorum oculos appello. Quod subinde non retulerim; causa fuit, quod nulla necessitas eadem repetendi fuerit, ut facile quivis obseruare poterit. Effugia haec sunt, quibus argumentorum meorum vim eludere vult. Idcirco rursus conuiciis, armis in argumentorum inopia sibi iam vsitatis, ad obmotas difficultates ita respondet: a) *Addis, quod vis: demis, quod vis: quid igitur mirum; si arguteris, ut vis? Quam acri dolore ardebunt illi omnes tui alumni, quibus*
vl-

---

a) *Ibid.* p. 111.

ultra vicenos annos historiam Hungariae praelegisti; quam nunc, inspectis veris fontibus, clarissime intuebuntur, illam unam fuisse arcanam criticam tuam, ut tua addas, sua demas scriptoribus verba. Merito dolebunt, sibi pro Iunone nubem obtrusam. Illi vero solidiori fundamento nituntur, quam ut hoc verborum strepitu moueantur ac circumagantur. Norunt illi, quod in praefatione historiae ducum legerunt, vera scribentibus non opus esse conuiciis, certissimis pauperatis indiciis, ad quae tuum solum recurritur; quum mala causa solidioribus fulcris destituitur. Cum alias praeusta sudes ab ingenua hominum societate, tum a rep. litteraria, lege musarum, proscribi debent; ubi hastam clypeumque pugnantibus non odium, sed veritatis studium offerre; victoriae gustum comitas Christiana coercere debet. Norunt haec, et ex me saepius audiuerunt, vas vacuum magis sonare. Quamprimum igitur tantum verborum contumeliosorum strepitum exceperint; suspectam aduersarii causam habebunt, et animum ad argumenta discutienda diligentius applicabunt. Vbi vero nihil, post magnum incendium, praeter fauillas et cineres dolosos, inuenerint; nouis ignibus in tantum obrectatorem exardescunt.

LVI. Subinde dissimulat aduersarius, quasi non intellexisset argumenta mea, quibus illum Praianis verbis abusum fuisse docui. *His ego, scribit, a) nihil addidi, nihil demsi.* Nec ego quicquam horum obieci, sed, quod aduersarius verba Pra-

---

a) Ibid. p. 112.

iana pessime detorserit; quasi standum non esset auctoritate scriptoris domestici, quum ea narrat, quae non referunt alii scriptores domestici. Quod perinde est, ac si diceretur: numquam vni, quicumquam referenti, credendum est; nisi plures idem referant. Calumniatur postea, me nunc turpiter a regula Praiana resilire, quum in exam. p. 96. scribam: *Numquam omnem ego Praii sententiam adoptavi.* Atqui huius rei testem ipsum aduersarium habeo, qui plura refert in situ Mōrau. p. 144 quam ego retulerim et adoptarim. Quærit deinde: *Cur itaque ad totam illam Praii orationem nos prius remisisti?* Numquam ad totam remisi. *Cur, vrget, nunc saltem non indicus, quid adoptes?* Ter iam indicaui (*Hist. duc. p. 35. 74. Exam. p. 85.*) Nondumne satis? *Cur te pudor, ita rursus calumniatur, a prodenda illa regula conceptis tuis verbis retrahit?* Naeniae! Nec pudor, nec labor me retrahit, quominus iam ter illam conceptis verbis prodiderim. Tam miris ille modis et artibus a cognoscenda veritate lectores auertere conatur; sed catis et cautis non imponet. Quia vero particularem litem Cl. Praii cum Timone non adoptaueram; idcirco, quae de numero ducum ille huic regulae praeiecit, omisi. Postquam autem hypothese[m] ad thesim ille reuocauit, ac ex particulari casu generalem et vniuersalem regulam efformauit; hanc adoptavi. *Grande peccatum, subiicit, a) peccasti contra logicam.* An etiam contra rhetoricam? Amicae sibi sunt haec
 scien-

---

a) *Ibid. p. 113.*

scientiae; nec alterutra peccatum indulget, quod altera prohibet. Sed rursus ad conuicia recurritur, in quibus nihil vel ex logica, vel ex rhetorica depromptum inuenitur. Quis tamen interea non suspiciat ingenium aduersarii, qui, postquam regula, tam acriter defensa, se penitus inuolutum, ut euoluere se porro non posset, vidit; affirmat, se non alio fine regulam illam adduxisse, *quam ut aduersarium suis armis peteret*. Atqui non eodem modo fuit aduersarius illis armis vsus; non igitur ille *suis armis* fuit petitus. *Intellexit' hoc iam?* Clarissime. Sed, quum negat sua corollaria sua esse, quis risum teneat? *sunt*, inquit, *eius regulae, quam vniuersalem effinxisti*. Cur ergo huic etiam *particularis casus* fuit praemissus? *Illam igitur, quum impugnas, te impugnas*. Itane? Doctae meae regula, non esse credendum vni, quum plures idem non dicunt? Cetera hinc fluunt.

LVII. Etsi regulam hanc numquam arctauerim, dilatauerim, distinxerim; ut tamen id aduersarius ostenderet; regulam suam, iam alias a me castigatam, rursus exhibet, a) triumphumque sibi post hominum memoriam gloriosissimum adornaturus, hos apparatus praemittit; b) *Itaque ex adiectis tuis verbis verum est, scriptoris domestici auctoritatem valere in silentio exterorum; si contraria veteribus non narret*. Verum. Quomodo potest, pergit, *contraria veteribus narrare, quando veteres silent?* Nullo modo. *An, si aliquid vides; non vides, rem aliquam silere et illi contrarium nar-*

---

a) *Ibid.* p. 114. b) *Ibid.* p. 115.

rare, prorsus pugnancia esse? Video quidem, si rem aliquam iidem silere contrariumque narrare dicantur, id prorsus pugnare. Sed, si sint alii, qui sileant, alii, qui contrarium narrent, id inter se pugnare non video. Fieri namque potest, ut domestici ceteri, quod vnus refert, sileant, exteri contrarium narrent, ut nemo non videt. Estne hic gladius hebes? Sed, inquit, inferius paullo plane teipsum conficis. Videamus, an gladii vibrandi tam imperitus sim. Olegi, scribit, expeditiones, in Graecos susceptas, a Graecis non silentio praetermitti, sed contrario prorsus modo referri narras. Ita. In regula autem generali requiris silentium exterorum. Non requiro; sed permitto. Quis non videt, quantum ista differant? Exemplo rem illustremus. Scribit anonymus, Abanum regem aliter Samuelem fuisse vocatum. Id fide dignum esse censeo, licet alii de hoc sileant. Non tamen hoc silentium ita requiro, ut id fide dignum esse non censerem; licet idem alii quoque referrent. In idem recidit, quod aduersarius ita subiungit: Hic in Graecis, respectu Russorum exteris, iam non silentium, sed contrariam relationem desiderat. Quamquam hic Graeci, respectu Russorum, non possint dici penitus exteri, quum bellum illud tam a Russis, quam a Graecis gestum fuerit et commune scriptoribus vtriusque gentis euaserit. Ex his iam apparet, perperam aduersarium ita colligere: Tua itaque regula requirit silentium et requirit non silentium. Perperam his mihi verbis illudere: Iste rursus est tuus gladius. Nonne vides, quam hebes sit? Video perperam obtrusum ac in officina sycophantarum effabricatum.

LVIII. Ex eadem officina prodiuit calumnia, qua dicor, a) *imprudenter lectoribus imponere*; quum dico *Olegi expeditiones a Graecis silentio non praetermitti*; sed *contrario modo narrari*. Quomodo, quaerit, *contrario modo narrantur*, quae ne *narrantur quidem*? Difficultatibus, a me propositis, eo tandem adactus est aduersarius, ut ea hic retractet, quae his verbis in situ Morau, p. 149. contenderat: *Adde, quod expeditionem Rufforum naualem, in Graecos susceptam, de qua Nestor, non solum unanimi consensu annales Ruffici celebrant; sed Graeci quoque, in quos suscepta est, inuunt, ut non diffitetur Cl. Katona, licet in anno expeditionis et in numero nauium minime conueniant. Quo loco rursus stabilitur auctoritas Nestoris, ea de Graecis referentis, quae Graeci ipsi, posthabito gentis suae opprobrio, victi veritate, memoriae posterorum prodidere. Nunc tamen ille, siue memoriae lapsu, siue calumniandi pruritu, siue difficultatibus pressus, negat, quod antea verbis adeo claris affirmauit. Et velut ignarus, ubi quae Graecorum veterum scriptorum de Olegi expeditionibus scripserint; urget, cur locum non excitem, quem et ego iam excitaueram, et ille prius inspexerat. Nam, subiicit, duplex illa Rufforum expeditio, quam p. 97. describis, te ipso teste, non potuit ab Olego suscipi; nec in tempora Olegi tutoris incidit. Ita certe. Sed hoc ipsum Nestoris auctoritatem conficit, qui veterioribus Graecis scriptoribus contraria scribit. Contraria, pergit, non sunt, quae*

---

a) *Ibid.* p. 116.

*ab diuersis ducibus et diuersis temporibus gesta nar-
rantur. Ita quidem, si diuersae res a diuersis
ducibus et diuersis temporibus gestae vere narren-
tur. At si res eadem a diuersis ducibus et diuer-
sis temporibus gesta male narretur, vt hic fit, con-
traria sunt: scriptoris vel ignorantiam, vel fidem
malam arguunt. Itaque, concludit, Olegi expe-
ditiones in Graecos adeo a Graecis scriptoribus con-
trario modo non referuntur, vt ne mentio illarum
vlla apud Graecos occurrat. Si haec lector aequus
cum illis aduersarii verbis, quae paullo prius ex-
citauit, contenderit; risum vix iterum tenebit. Si
vero gloriose triumphantem illum, qui meis ar-
mis victus, quod antea concessit, modo negat,
audiuerit, ab effuso cachinno temperare sibi vix
poterit. Io triumphhe! Ita sibi tubam inflat. Dum
genus hominum stabit: si omnia rustica scomata in
auxilium aduocaueris; nunquam ostendes, Olegi ex-
peditiones contrario modo a Graecis scriptoribus re-
ferri. Scomata non sunt arma mea, sine quibus
iam ostendi (Hist. duc. p. 78. Exam. p. 98.) Rus-
sorum in Graecos expeditiones non Russis, vt
Nestor narrat, sed Graecis gloriosas fuisse; nec
iis temporibus, quibus Olegus rem Russicam pro-
curabat, congruere; Nestorem igitur non tantum
in narratione contraria successus, sed etiam in
consignatione temporis errare. In historia ducum,
inquit, a) - tibi Graeci tacent. Itane vero? ta-
cent illi, de quibus p. 75. ita scripsi: Ego vero,
rem diligentius scrutatus, narrationem Nestoris cum
Grae-*

---

a) Ibid. p. 117.

Graecis scriptoribus - reperio non consentire ? Tacent omnino de Nestoris commentis, quae huic expeditioni Russorum assuit; sed de hac expeditione non tacent, quam contrario modo referunt, ut in examine scripseram, ac aduersarius quoque loco supra producto fassus fuerat. An igitur *meo me gladio confeci ?* Quis non illum potius suo se gladio consecisse dicat, qui quod tam clare prius asseruit, tam aperte nunc negat? Et tamen iste rursus ita sibi triumphum occinit: *Io triumphe! Erit hoc mihi ad posteros gloriosum, te, tot annorum in vniuersitate professorem, tot tomorum scriptorem, tam arrogantem meae personae contemptorem, tuo tibi gladio ictus immedicabiles infixisse. Io triumphe!* Iam tuba haec gloriosa tertium insonat. Quis umquam poeta thraasonem gloriosius triumphantem exhibuit? Sed tamen, post tot triumphos, quasi poenitudine facti vel fastus non nihil tactus, de Nestore iam moderatius sentit; nec illum *ab omni prorsus errore eximium* esse pronunciat.

LIX. Ille quidem nunc primo Nestorem ab erroribus eximium non fuisse fatetur; ego vero dum aberrationes anonymi palam agnoui, quin illum propterea penitus reiiciendum existimauerim. Id tamen ille vult, dum contendit, *a) nullos fontes anonymo fuisse.* Potui quidem ego, quum id ille negasset, interrogare: *An scribenti adfuerit?* non item ille mihi, quum idem affirmassem, eandem quaestionem ponere potuit. Nam ille causam

---

a) *Ibid.* p. 118.

sam id negandi non habuit; affirmandi contra causam ego habui, quum et anonymo, hoc asserenti, crediderim; et vnde hos fontes habere potuerit, iam indicauerim; et, quod reipsa hos fontes habuerit, inde docuerim, quod magis, quam alii patriae historici, cum scriptoribus synchronis aut supparibus conciliari possit. Miratur aduersarius, a) *Tartaros anonymi fontes ita sicasse, vt ne gutta quidem ex illis ulli veritatis amanti scriptori visa fuerit.* Plures non tantum guttas, sed etiam riuos ex iis fontibus ad alios scriptores deriuatos fuisse, exam. p. 86. iam ostendi. *Anonymum clade Tartarica anteriorem fuisse, partim in prolegomenis, partim in amico responso p. 28. nuper ex diplomate Belae III. docui. Non per immensam imaginandi vim, vt aduersarius cauillatur, b) sed per verisimillimam coniecturam in historia ducum p. 74. innui, et de Kiouientes ab Hungaris affectos esse. Celeberrimi quidem Fischeri testimonium, quod non sit vetustum, aduersarius reiicit; c) non est tamen existimandum, virum eruditum, historiarum et antiquitatum professorem publicum, id sine testibus velut ex digitis suis exfluxisse. Licet nec vox *marca* fuerit in fontibus anonymi reperta; non est tamen dicendus d) *corrupisse fontes, adiciendo vocem ex suo.* Nec enim vlla necessitas eidem imponi potuit, ne pro vetere vocem aliam, aeuo suo iam vsitatam, poneret, ac pro *semilibra* *marcam* exprimeret. Quum autem*

mar-

---

a) *Ibid.* p. 119. b) *Ibid.* p. 120. c) *Ibid.* p. 121. d) *Ibid.* p. 122.

marca leuioris ponderis vnum, grauioris quatuor florenos, secundum hodiernum ius Hungaricum, aequet; dicebam 2000. *marcarum argenti* - duo vel ad summum octo millia flor. aequasse. His aduersarius subiicit, a) *me pessime rationem subduxisse*; petitque *libram argenti*, pro qua velit 8. florenos remittere. Videtur scilicet ignorare, valorem monetarum variasse, nec hic florenos hodiernis similes, sed aureos, vnde Germanicum et Slauiicum nomen floreni hodieque retinent, intelligendos esse. Post haec vrget, b) *vnde sciam, anonymi marcam fuisse marcam grauis ponderis?* Hoc me scire nusquam dixi. *Nec significaciones terminorum mutauit*; quum nihil de valore marcae definiuerim, sed duplicem dumtaxat sensum huius vocis insinuauerim, quin opus fuerit mentionem *homagialis* etiam marcae facere, cuius hic aduersarius meminit, vt calumnias accumulare possit. Qualis et haec est: *Hoc nempe deerat ad cumulum tuae eruditionis, vt ad marcam iudicialem, hoc seculo inuentam, exigas pondus tributi, seculo 9. ab Russis Almo depensi.* Exigone? Nonne diserte professus sum; *ex hoc valore tantum coniecturam fieri posse?* Suntne coniecturae *demonstrationes*, quae mihi per nouam calumniam obiiciuntur?

LX. In numero florenorum 14372. pro 7200 certissimus est error; non tamen satis certum, an oscitantiae typhotetarum; an meae sit adscribendus. Id quidem certum, ignorantiae nec meae, nec magistri mei tribuendum esse, vt aduersarius
cauil-

---

a) *Ibid. p. 123.* b) *Ibid. p. 124.*

cauillatur. Qui tamen error caussam aduersarii maioribus difficultatibus inuoluit, vt patet. a) Cauillabatur ille prius, *ultra videnos annos historiam Hungariae me praelegisse*. Hoc studium fuit indutum sub exitum anni 1777. Desiit mecum in vniuersitate sub exitum anni 1784. Quo iam animo ferret aduersarius; si, quod ex septenis videnos annos et *ultra* fecerit, illi sic insultarem: *Magisterne te tam male instituit in arithmetica; an tu tam male didicisti?* Neutrum ego dicerem; sed oscitantiae potius errorem hunc adscriberem. *Lodomeriam*, vt obiicit, *ciuitatem fuisse*, non negaui, dum *non vnus ciuitatis, sed adstae simul regionis* limitibus contineri ditionem ducis Lodomeriensis scripsi. Cur igitur *huius pudendae proteruitiae* reum me facit primus hic *humanitatis* professor? Quod obiter, *urbem Romam exhaustam et ad vnum Capitolium redactam fuisse*, dixerim; criticam meam accusat: quasi vero, quod clarum erat, *argumentis euinci* debuisset. Leuia haec esse, quum alia non adsint, nemo non videt. Nec minus illud leue, quod de camelis obiicit; b) quasi hi *nascerentur, ubicumque expressis verbis non negat eos nasci Plinius*. Cui hoc vel in mentem venire potuit? Quis vero non suspiciat ingenium aduersarii, iocumque hunc subtilissimum: c) *Palato tuo tamen cucurbitae hae arident; an propter affinitatem quandam? sed desinamus iocari*. Non est iocus, esse malignum. Sed iam in fine non ioco dicor, *ad vnguem Hecubam expressisse*. Si mea bene-

---

a) Ibid. p. 125. b) Ibid. p. 126. c) Ib. p. 127.

neuolus lector et illius dicta legerit, facile definiat, vtri melius appellatio *Hecubae* conueniat. An, inquam, *Hecubam* non exprimat, qui toties figmentum suum deriuatae vocis *anathema* ab *átok* recoquit; qui toties illud in cerebro suo natum commentum repetit: a) *Hungari cum Arpade ad Arpadem - fugerunt, et ibi stabula equis defessis aedificauerunt?* An, quod ille de *cucurbita*, non potiore iure de *stabulis*, quae toties reuisit, illi posset regeri? An bene hic oppositionem fingat: *Hungarorum vna pars per Moldauiam et Valachiam cum clade in Pannoniam descendit: et Hungarorum altera pars per Lodomeriam, Munkatsinum, per continuas victorias in Pannoniam intrauit?* An qui sic anonymum exposuit: *Quod, ut in hostico, hic non satis hae copiae salutis securae esse viderentur; paullo post circumdedit eas muris arcis Vngensis, id prae metu factum esse non innuat?* An igitur illud prae metu figmentum meum fuerit? an propterea humanissimam hanc eius censuram commertus fuerim: b) *Potuistine ita cerebrum tuum verberare?* An, licet vocabulum omnes vel praecipui nec apud aduersarium, nec apud anonymum reperiatur; sensus tamen, qui his vocibus respondeat, reperiatur? An anonymi sensum expresserit, qui ludicre quaesuerit, quomodo hominum numerum prope innumerum moenibus arcis Vngensis concluderit? An in septem castris Turotzii principium criticum anonymi protegendi fundauerim? An ex legibus humanitatis imperiti ingenii effugia et mendacia

---

a) *Ibid.* p. 128. b) *Ibid.* p. 129.

cia mihi rursus obiiciantur? An Cumani Ruthenique nusquam locum habere potuerint; si *Munkatzi* et *Vnguarini* non manserunt? Haec nulla refutatione, sed tantum lectione meorum et illius dictorum indigent.

LXI. *De fontibus anonymi*, quos iterum requirit aduersarius, a) saepe iam responsa dedimus. Si fontes, quos ille pro Nestore per *potuerunt* assignauit, cum iis, quos pro hoc anonymo nos assignauimus, contendantur; potiores isti fideque digniores illis cuius videbuntur. De voce *tornamentum* idem, quod de *marca*, respondemus, anonymum illam ad aevi sui morem vsurpasse. De vetularum armis, non a me, sed ab aduersario saepius adhibitis, ac eius argumentis nec dissimulatis, nec *turpissima fide corruptis*, aequi lectores iudicium ferent. Quia vero me rursum *extra rhombum* agere more suo calumniatur; b) qua veritate hoc nitatur, videamus. Status quaestionis erat, *an anonymus ipse semet et fide, et omni in historiis auctoritate exuat*, vt aduersarius in situ Moraviae p. 127. his verbis innuit. *Solam eius narrationem cum coaeuis monumentis et secum ipsa contendam, vt hac inexpugnabili pugna expugnatus a se ipso anonymus ipse semet et fide, et omni in historiis auctoritate exuat*. Vt hoc euincat; primum illi vitio dat, quod narret, *Attilam, fugatis Romanis, Pannonias occupasse; regiam suam sedem Budae fixisse; urbem hanc eapropter fortissimis muris circumdeditse*. Quum igitur de Pannonia,

---

a) *Ibid.* p. 130. b) *Ibid.* p. 131.

nia, de hac Attilae regia breuiter egi; num *extra rhombum* egi? Sed enim eius argumenta *sublesto silentio transiui*. Non sublesto, sed destinato consilio transiui, ne sine necessitate longius euagari cogerer; quum, etiamsi de his anonymus male scripsisset; non sequeretur, quod in quaestione fuit, anonymum *omni se fide exuisse*. Haec enim argumenta, quibus aduersarius id euincere voluit, exam, p. 81. ita conclusi: *Etiamsi tandem euicisses, illum de fugatis ex Pannonia Romanis Attilaeque regia Budae constituta male scripsisset; rectene sequeretur, illum semet et fide, et omni in historiis auctoritate exuisse? Omnesne, qui prorsus eadem cum anonymo trahunt, omnem sibi fidem et in historiis auctoritatem adimunt? Omnesne, licet eos semel errasse doceres, semper errare, recte dicere posses?* Haec erant mea, non *extra rhombum*, vt apparet, dicta. Quid ille? *scripsine*, quaerit, ego *istud hoc loco?* Anonymum hac de causa reieci? Vtrunque, qui caecus non est, apud eum inueniet. Ad probandam certe hanc propositionem suam: *Anonymus ipse semet et fide, et omni in historiis auctoritate exiit*, hanc de Pannoniis et Attilae regia dissertationem adornauit. Haec quum ita se habeant; quis iam non miretur vel indigne- tur, hunc primum *humanitatis* professorem in me sine causa his tam contumeliosis verbis detonare: *Per ego te omnia quaeso oroque, amice Katona, ne pergas tam impudenter et praesumptive mentiri in omni folio. Aetas tibi fere acta est. Tu quasi nihil unquam de decori, de disputandi et refutandi ratione audisses, dicta mea vni loco demis, alteri addis,*
miscet,

misces, quadras, rotundas. An hoc tot annorum curriculo, bone professor, didicisti? Crede, modo hoc tuo scribendi ignotos fortasse fallas; at notis eris derisui. Vnde tanta conuicia sum commeritus? Iudicent aequi lectores, an eius dicta suo loco non retulerim. Sed simul iudicent, an iste decori, disputandi et futandique rationem obseruauerit.

LXII. Ut aduersarius omnem anonymo fidem adimat; illum cum Porphyrogenito contendit, ac in situ Morauiae p. 138. primum illi hoc obiicit: *Anonymus Arpadem, filium Ami; Constantinus filium Salmutzis facit.* Ad hoc ego, miratus argumenti leuitatem, exam. p. 82. subieci: *Digna haec est difficultas, ob quam anonymus omni fide destituatur;* tum argumentum hoc refutaui. Hoc aduersarius aegerrime tulit, ac anonymum se fide propter hanc constructionem non exuisse, contendit. a) Non igitur hoc commemorandum inter cetera fuit, quibus anonymo fidem tollere voluit. Ex his alterum istud erat: *Anonymus in serie ducum primum Vgegum; Constantinus Lebediam ponit.* Ego, recitatis anonymi verbis, quibus seriem ducum texit, quaerebam: *Vbi hic Vgeus ponitur?* Quid ille? Mihi primum aucupium verborum, quasi hic non de te, sed de verbis ageretur, exprobrat. Tum errorem suum, modo prorsus inexpectato, palliat. *Vgegum ego dixi ducem, inquit, b) sicut filios regum in Ungaria nominare moris fuit duces.* Atqui quaerebatur, non, quem ipse, sed quem *anonymus in serie ducum primum*

---

a) *Ibid.* p. 132. b) *Ibid.* p. 133.

num posuerit. Et tamen, postquam apud anonymum, quum *de serie ducum* non agebat, Vgegum reperisset, quasi hoc ignorassem, mihi suum errorem affricat. Nec per illum licuit mihi Magogum, *de cuius genere*, secundum anonymum, Vgek fuit, huius Vgeki progeniorem vocare; nam inquit, a) *progenior Latina callentibus auum notat*. Non est hoc verborum aucupium, quod mihi toties exprobrat? Idem *Oscam* mihi linguam idemtidem obiicit. Qui sanius de mea quantulacumque latinitate iudicium ferunt, operam mihi suam obtulerunt, ad longum barbararum vocum catalogum ex opere cultissimi huius Latini texendum, quibus etiam obsoletae voces *antid ac*, *ingentior* &c. in quibus ille peculiarem elegantiam collocat, addi poterunt. Qui *Latine*, subiicit, *mediocriter intelligit*: si tamen cum hac notitia legat iuramentum Hungarorum, quo sese *Almo* subiecerunt; clare cognoscat, *Hungaros Almo iura maiestatica detulisse*. Licet *Latine mediocriter* intelligere mihi videar; non tamen intelligo, quomodo cum iuribus maiestaticis conciliari possit hoc iuramentum: *Vt isti, principales personae, qui sua libera voluntate Almam sibi dominum elegerant, quod ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino priuarentur*. Quare haec oppositio frustra iactatur: b) *Hungari ante Arpadem habuerunt principem, iuribus maiestaticis praeditum; et Hungari non habuerunt principem, iuribus maiestaticis praeditum ante Arpadem*. Nec ista sibi oppo-

G

nun-

---

a) *Ibid.* p- 134. b) *Ibid.* p, 135.

nuntur: Hungari libera voluntate elegerunt sibi principem, iuribus maiestaticis non praeditum; et Hungari, a Chazarorum chagano adacti, acceperunt principem, iuribus maiestaticis praeditum. Cetera hinc fluunt, quae iam alias tam in hist. duc. p. 38. 39. 130. quam in exam. p. 83. dissoluta sunt. Ex his et illud falsum esse cognoscetur: a) Arpadus, antequam Ungari Vnguarimum vidissent, suprema principis potestate fuit exornatus. Illud autem vere dici potest: Anno, electo duci, iurarunt Hungari obedientiam; superiorem itaque suum, non tamen maiestaticis iuribus praeditum, in eo venerabantur. Nec enim omnis superior, cui iuratur obedientia, semper maiestaticis iuribus praeditus est. Hoc iterum sensu dissolvitur apprens haec oppositio: b) Fuit itaque Arpadus primus Hungarorum princeps, et non fuit primus.

LXIII. Postquam nullum aduersarius solidum argumentum adferre potuit; stabulis iterum in insula Tsepel visitatis, oppositiones novas committitur, quasi prius Arpadus princeps summus fuisset creatus, quam Vnguarini mancam potestatem accepisset. Alium rerum ordinem lectores in historia ducum p. 126. seqq. inuenient; ubi simul umbras de Salmutze dissipatas legent. Vltimum a conuiciis argumentum, hoc etiam loco, more iam usitato, ducitur. Exam. p. 85. dixeram ego, sub eiusdem iurisiurandi formula posse et maiorem, et minorem potestatem concedi. Quis enim dicat, omnes reges eandem in omni regno potestata-

---

a) Ibid. p. 136. b) Ibid. p. 137.

statem habere; licet obedientiam illis in omni re-
 gno subditi iurent? Ille tamen cum admiratione
 quaerit: a) *Itane vero? et quidem etiamsi nulla
 praecisione mentali vitur iurans? Vel iam hac pri-
 mos Vngaros vsos fuisse, ex historiis eruisti? Quid
 hoc ad rem? Cur praecisio mentalis istic memora-
 tur; nisi calumniandi gratia? Facitne haec ad eam
 quaestionem definiendam: an sub eiusdem iuris-
 iurandi formula possit et maior, et minor potestas
 concedi? Quis hic calumniandi pruritus? Hic idem
 facit, vt anathematis obliuisci nondum possit, quod
 ab Atok Vngarico deriuari rursus comminiscitur,
 ac ita demum primus iste humanitatis professor
 conuiciatur: *Iam video, nihil esse, quod cerebro
 tuo non conscias; sed ratio tibi exarscit ubique.*
 Sublestam fidem, sine caussa per summam calu-
 mnam mihi saepius obiectam, semper adhuc dilui.
 Tot calumniis aduersarius nondum fatigatus, eam-
 dem mihi rursus obiicit. Refert anonymus Cap.
 X. *duces Ruthenorum, scilicet de Kyeu et Sudal, vt
 ne de sedibus suis expellerentur, filios suos in obsides
 dedisse Almo duci.* Difficultatem aduersarius mo-
 uit de solo duce Susdaliae, de quo hoc responsum
 exam. p. 103. dedi: *Si iam tunc, quum Hungari
 Susdaliam praetergressi sunt, obsides ea de caussa de-
 dit, ne de sedibus suis expelleretur; totum dilem-
 ma tuum - corruit.* Cur hic sublestae fidei postu-
 lor? Miretur aequus lector. *Nam, inquit, b)
 primo anonymus non habet: expelleretur; sed: ex-
 pellerentur.* Quum anonymi sententiam retuli;*

---

a) *Ibid.* p. 138. b) *Ibid.* p. 139.

non aliter et ego scripsi. Sed quum de solo duce Susdaliensi quaestio fuit, qui potui scribere, *ne de sedibus suis expellerentur?* Hic aequitas lectoris sententiam ferat, an propterea tam enorme *sublestae fidei* scelus appingi mihi potuerit. *Secundo*, pergit, *verba mea*: quandoquidem Hungari pacifice propter Susdaliam transiuerunt, *subleste supprimis*. *Hoc quidem ex norma criticae tuae; sed non ex decori et veri studio*. Quid hic contra decori verique studium peccatum est? An omnis omnia semper alterius verba referre debet? An non ea dumtaxat referri solent, ex quibus argumenta depromi debent? Quod autem argumentum omissa verba subministrare possunt? Nonne tam per Lodomeriam, quam per Haliciam *Hungari pacifice transiuerunt*, et tamen obsides a ducibus acceperunt? Cur igitur peraeque dux Susdaliae, *ne sedibus suis expelleretur*, ad redimendum bellum obsides Almo iam tunc, quum *Hungari pacifice propter Susdaliam transiuerunt*, dare non potuit? An igitur *sublesta fide* verba haec suppressi, quae nihil ad rem faciebant? Quam paruo huic homini *sublesta fides* venit!

LXIV. Ad ea, quae sequuntur, iam responsum est, anonymum ordinem rerum, ab Hungaris gestarum, non semper obseruasse, quod exemplo, mox subiecto, docetur. Ad quod nihil aduersarius, praeter scomata, de quibus immerito me rursus accusat mihi que suum vitium affricat, reponit. *Tuum*, inquit, *a) responsum, etiamse*

920.

a) *Ibid.* p. 140.

nouis et non iam decies repetitis scomatibus illud exornasses; fuisset tunc, i. e. sine crisi, sine sale, sine iudicio, et ex fraudibus confutum. Pulchra refutatio! digna primo humanitatis professore! Deinde me docendi causa, quem nimio plus peregrinum et hospitem in historia Russiae videt, ex historia Russorum huc aliqua transfert. A nemine quidem me pudet discere. Ceterum superuacanea mihi videtur haec opera: qui, priusquam historiam scribere coepissem; quicquid ad illustrandas Hungarorum res in pluribus collectionis Petropolitanae tomis de rebus Russiae continebatur, diligenter excerpsti. Narratur ab aduersario Kiouiensium infelix expeditio, a) cum 200. Nauibus suscepta Constantinopolim, vt deinde dicitur; b) licet id in narratione reticeatur. Iustum igitur dubium mihi suboritur, an exacte haec Russorum historia referatur. Hoc mihi dubium nemo vitio dabit; si meminerit, qua fide mea quoque dicta saepe relata sint. Auget suspicionem, quod aduersarius ante scripserit in situ Morau. p. 150. numerum nauium alium apud Graecos, alium apud Nestorem expressum esse. Hic contra hunc in modum scribat: Ex his colliges primo, naualem expeditionem, cum 200. nauibus, in qua tu Nestorem Graecis aduersari, non lecto Nestore, dixisti, contineri in annalibus Russicis. Atqui, qui Nestorem legit, idem dixit. Cecinisti, subiicit, c) triumphum ante victoriam; quia ex ignorantia historiae Russicae confudisti expeditionem naualem Oskoldi,

---

a) *Ibid.* p. 141. b) *Ibid.* p. 142. c) *Ibid.* p. 143.

ante Olegi tempora susceptam, cum expeditione ea, quam Nestor Olego tribuit. An et quomodo confuderim, videamus. Nestor Olego tribuit expeditionem Russis gloriosam ac ingentem victoriam. Graeci meminerunt geminae Russorum expeditionis, quarum utraque Russis ignominiosa, cum ingenti clade coniuncta fuit. Quum igitur ego Nestorem Graecis contraria scribere dixi; quomodo poteram Oskaldi naualem expeditionem intelligere, quae quod infelix fuerit, Graecis contraria dici non potuit? Quicquid igitur aduersarius de Rurico, Russiae monarcha, differit; id totum mihi merito suspectum videri debet. Nec ille mihi necessitatem hanc imponere potest, a) ut ostendam ex historiis, aliquem talem ducatum fuisse in Russia, quae ad morem aetatis anonymi, priori nomine anisso, Lodomeria subinde dicta fuisset; nisi prius ostenderit, Ruricum non tantum Russiam Nigram et Albam, sed etiam Rubram, seu Rutheniam, ditione sua complexum fuisse: nec Miskinam, quem Dlugosius Ruthenici generis ducem appellat, ducem Russiae fuisse, quod ille negat. b)

LXV. Non igitur *veruecinus doctor est anonymus*, ut illum aduersarius pro sua humanitate vocat, c) *qui supponit illum alium incerti nominis ducatum, subinde Lodomeriae nomine insignitum, existisse sub aduentum Hungarorum. Nec meum consilium, quo, praeter Gebhardum, etiam Crusium illi consulendum suaseram, est veruecinum, ut hic primus humanitatis professor more suo cauilla-*
tur,

---

a) *Ibid.* p. 144. b) *Ibid.* p. 145. c) *Ibid.* p. 146.

tur, a) quem propterea ne quis *veruecum in patria crassoque sub aere natum* dicat, vereor. Nam, neque Crusius sine fontibus sua depromit; nec ullus est, ex quo discere quis non possit. Cur igitur *veruecinum* consilium meum dicitur, quum, ex quo proficere possit aduersarius, suggero? Num illum discere porro pudet?

LXVI. Dum aduersarius Bulgarorum regnum Tibisco Granoque comprehensum fuisse negauit, testimoniaque scriptorum in hanc rem promisit; dixi, promissis illum non stetisse. Nec hic a veritate me latum vnguem discessisse, responsum meum, ad eius praefationem datum, ostendit. Certe iam vidimus, veteres historicos nec magnam Bohemiam, nec magnam Croatiam ad Tibiscum vsque porrexisse, nec Suatoplugum dominatu suo Daciam, Transilvaniae respondentem, complexum fuisse. Nihil igitur hic *sollemni dolo transmissi*, quod toties laudatus primus *humanitatis* professor oggerit. b) Eadem humanitate mihi *fraudem* obiicit, cuius tamen nullum loco citato vestigium apparet. Num autem *quaesita mea p. 122. ad occultandum meum dolum* pertineant; c) an vox *omnes* ad infirmam aduersarii rationem addi debuerit; an *gesta Dagoberti* Bulgaros intra Tibiscum et Danubium egisse, non innuerint; lectores optime decernent ex iis, quae locis citatis adfero. *Bulgaros, inquit, in Dacia egisse, exultabundus probas. Estne Dacia, bone geographa, intra Tibiscum & Granum?* Nec est; nec esse

---

a) Ibid. p. 147. b) Ibid. p. 148. c) Ibid. p. 149.

dixi. Daciam tamen illam, in qua Lucius Bulgaros Francis conterminos fuisse perhibet, ultra Tibiscum fuisse, proinde Bulgaros ultra Tibiscum habitasse, certissimum est.

LXVII. Iam anachronismum, a se commissum, quomodo saluet, videamus. Incipit, ut solet, a verbis contumeliosis. *Certum est, inquit, - me ibi nihil aliud, nisi verba tua retulisse, et scriptores, quorum verba, ne sublesta fides tua pateat, subtrahenda iudicasti, recitasse.* Nihil me sublesta fide subtrahisse, sensus, ex verbis laudatorum auctorum expressus, ostendit. *Si in illis anachronismus continetur; ille tuus est, non meus.* Ita culpam suam in me reiecit. a) At in excitationis auctorum sententiis nullus est anachronismus, sed in ratiocinatione, quam ex iis aduersarius elicit. Qui dicit, Bulgaros expulsos circiter an. 628. Auarum victos an. 791. anachronismum nullum committit. At, qui Bulgaros, qui venerunt sub annum 666. iam pulsos dicit anno 630. non ego quidem illum non esse integro cerebro cum aduersario dicam, ne fortassis illum ipsum tam crudo conuicio laedam; dicam tamen, illum per oscitantiam anachronismum commisisse. Nec tamen ille suum contra chronologiam peccatum agnoscit; sed mihi, quis non miretur? illud his verbis allinit: *Fingit, inquit, Bulgaros victos in Pannonia an. 791. qui vno seculo prius ex Pannonia ab Auaribus expulsi sunt.* Quanta haec dissimulatio veri! Quamodo Bulgari sunt ab Auaribus expulsi? [Fatetur ad-

uer.

---

a) Ibid. p. 150.

uerfarius ipse *circiter an. 628*. Quando noua rursus colonia Bulgarorum inter Auares confedit? Nicephorus et Theophanes id factum referunt *sub annum 666*. Quis hos ab Auaribus pullos fuisse perhibet? Nullus. Ergone hi, qui pulsi non sunt, *uno seculo prius ex Pannonia ab Auaribus expulsi sunt*? Et tamen, qui haec asserit, audet sic insultare: *Hem te chronologum exinium!* Ita quidem iste, dum maximam cladem accipit, maximam sibi victoriam occinit. Sed *nampe chronologiam ignorasse me dicit*, a) quod *in computu marcarum calculum non bene duxerim*. Etiam si certo meus hic error esset; certe non esset error ille chronologicus, quo hic aduersarius e septem annis vicinos supputauit. Plures in mea historia calculos bene ductos legere potuisset, si mens non laeua fuisset. Sed argumentum istud, ab eo longe petitum, effugii vanitatem ostendit. Nec vllam rationem idoneam ad saluandum alium anachronismum, a se commissum, inuenit, quem Anaso fluuio hausit. Quid igitur? an erraui, *causam Bulgarorum cum Auaribus coniungendo*: quos, postquam anno 666. permistos Auaribus vidimus, separatos deinde numquam vidimus?

LXVIII. Quum in significatione vocis *diuus* nimiam difficultatem expertus fuisset; his iterum conuiciis cultissimus hic Latinus respondet: *Iam alias monui, te, Latinitate Oscum, Soario soli deditum, ciuilem et cultam rhetoricam ignorare. Videtur argumenti vim serio sensisse; quum ictum,*
iii

---

a) *Ibid. p. 151.*

in se vibratum, non esse profectum a milite, in armorum exercitiis culto, sed ab aliquo rustico tirope, cultiarum artium ignaro, primus hic humanitatis professor criminetur. a) Tum, quasi defendendis etiam aliis par esset; R.R. Ganotzii causam tuendam suscipit, et quidem ex rhetorica. Vix non - - sed. — Vocem *auus* ab anonymo proprie non accipi, similitudo vocum *proauus* et *atauus* ostendit; non igitur, ut oggeritur, b) *deserta meta*, *saltaui*, quum has voces commemoravi. Quum ego *Salankemenium* a *Salano* deriuassem; quod ille maluerit a voce Slauica *Zeleni kamen* illud deriuare; *Saxum illud Slauonicum* vocaui. Quid ad hoc decantatus primus *humanitatis* professor? *Barbarum*, inquit, *est: non esset tui ingenii partus; nisi tale esset.* Nihil humanius dici potuit. Ut autem in catenis orbis orbibus impediuit; ita hic calumnias calumnijs innexus, *ad insaniam*, inquit, *vsque debacharis.* Cur ita? Dixerat in situ *Morau. p. 172. Bulgaris adiungo Valachos, quos contra omnium veterum sensa hic noster Transiluaniae dominos sub aduentum Hungarorum nequaquam facit.* Quia hanc sententiam impune dimittere nolui; subieci: *Ex omnibus illis veteribus, qui negant, Valachos in Transiluania sub aduentum Hungarorum dominatos fuisse, saltem vnum debebas excitare.* Verum est, illum deinde dixisse. *Valachorum nomen ea tempestate ignotum fuisse orbi; prius tamen assertum non Valachorum nomen, sed dominatum in Transiluania negauit.* Hoc ille

1207

---

a) *Ibid. p. 152.* b) *Ibid. p. 153.*

non ad sanam crifem, fed ad aucupia pertinere dicit, a) quafi nihil inter nomen et dominatum interfit. Illud: qui tacent, non negant, a meo fenfu porfus detorquet, quem ita mox exprefsi: iam alias oftendimus, etiam vni deferendum efle; fi contraria veteribus non narret. Licet igitur alii taceant, quod anonymus affirmat; quia tamen tacendo non negant; anonymo deferimus. Quare, quum ille meo me gladio confoffum efle iactat; a meo fcopo penitus aberrat. Si perfuadere voluit, anonymum memittum efle; cur non oftendit; quando Tranffiluaniam Valachi fuerint ingreffi, ne re ipfa viderentur illic excreuiffe, veluti fungi? Hac de re parum ille follicitus, quum innuiffet, ante Belae IV. tempora Valachos in Tranffilvania non habuiffe; dicebam, illum non videri vidiffe vulgo notum Andreae II. decretum, Saxonibus A. C. 1224 datum, in quo mentio Blacorum idemidem iniicitur. Quid ad haec notus humanitatis professor? Tu quidem, inquit, b) quid Iuno in aurem Ioui dixerit, nofti. Sed hoc, vt pleraque, temerarium et imprudens tuum assertum efle, iam videbis. Immo vero temerarium et imprudens assertum est, in Andreae II. decreto Valachorum in Tranffilvania mentionem legiffe; cenfere tamen, eos illic ante Belae IV. tempora non habuiffe. Non fuit Andreas II. ante Belae IV. tempora? Illud autem, subiicit, quod dicis: in quo mentio Blacorum idemidem iniicitur, prorfum a vero abhorret. Vno folummodo loco, - fit mentio Blacorum. - Hoc proinde pri-

privilegium, ab Andrea II. Saxonibus datum, vel tuam ignorantiam, vel malam fidem arguit. Consulat lector laudatum decretum: et postquam ibi haec legerit: Silvam Blacorum et Bissenorum cum aquis, usus communes exercendo, cum praedictis scilicet Blacis et Bissenis - ; repetita mentio Blacorum utrius ignorantiam vel malam fidem arguat, ex aequo iustoque decernat. Erroris sui patrocini-um quaerit in catalogo Valachorum principum, e Sultzero, Peysonelo. Hisne maior fides, quam Andreae decreto, habenda? Nonne, qui hoc diceret, veruecinum consilium eidem, ut mihi prius, appingi posset?

LXIX. Non potuit hanc quaestionem finire, quin humanissime rursus criminaretur, *a) me contra viri honesti et veracis officium, ex meo solummodo cerebro, id illi affinxisse, quod Valachos Italorum colonos quondam fuisse negat. Quorsum igitur argumenta spectant, quibus non tantum Romanos e Dacia per Aurelium abductos, sed etiam Daciam a Gothis, Hunnis, Gepidis, Sarmatis, Auaribus, MARAHENSIBVS, in vastam solitudinem versam esse contenditur? Iam supra dixi, numquam me Daciam intra Tibiscum et Granum collocasse; Si tamen Bulgari, teste Lucio, trans Istrum in Dacia habitaverunt; ad Tibiscum certe, quo Dacia terminabatur, habitaverunt. Nullum Constantini locum de Marahensibus sublesto silentio praeteriui, quod mihi verbo tantum obiicitur. b) Croatarum subiectionem amicam fuisse, ceteras que*

---

a) Ibid, p. 156. b) Ibid, p. 157.

que de his et Bulgaris difficultates aduersarii dis-
solutas in examine lector inueniet. De Macedo-
nia, quia nihil praeter argumentum *negatiuum* ad-
ferebatur, quum illud anonymi testimonio con-
uellatur, nihil opus erat loqui. *Meas* igitur et *il-
lius inanias*, quas aduersarius vocat, *difflatas in-
aniter gloriatur*. Etsi vero non asseueret, a) *se*
testimoniis Turotxianis firmissimam fidem habere;
testem tamen illum adhibet, etiam quum de Sus-
dalia loquitur. Vidi certe, hic *nexum rerum po-
stulasse*, vt etiam anonymi testimonium in pari
caussa reciperetur. Non igitur ad vlla *figmenta* re-
curri; nec *peregrinus et hospes* in historia Russorum
ab humanissimo hoc viro possum *pro certo teneri*;
si Susdaliae nomen illinc eruere non possim. Satis
est mihi, patriae scriptores eius meminisse. Ad
crudiora conuicia, quae porro sequuntur, quia
nullum argumentum, nisi vetulinum, complectun-
tur, non est, cur respondeam. Non me quic-
quam illius verbis, sed illum meis asluisse; facile
quiuis obseruabit, quum apud illum; non apud
me, *Vagi* mentionem legerit. b) Ita certe hic
aduersarius omnia miscet, vt videri possit, vel
sibi praesens non fuisse, vel id praeseferre voluisse.
Hungarorum pars, dum contra Luitpoldum iuit;
non ad suos, sed ad hostes iuit. At, dum ab
Luitpoldo vinceretur, reditumque per Danubium
moliretur; ad suos, in aduersa ripa relictos, ire
conabatur.

LXX.

---

a) *Ibid.* p. 158. b) *Ibid.* p. 159.

LXX. Postquam has ille tenebras vltro meis dictis offudisset; me iam quasi ab omni ratione desertum exquisita humanitate vocat. Actum esse de veritate historiae, proclamat, a) si boni superi generi humano diutius irati fuerint, et fuerint unum aliquem mortalium in criticam meae similem prolabi. Virorum eruditorum, quos impotens animus in transuersum non egit, aliud de mea critica iudicium esse, palam constat. Ex illa discere poterat, sicut male fines archiepiscopatus Pragensis ad Vagum nostrum extendit, ita male terram, Vago Morauaque fluminibus interceptam, se Hungaris eripuisse; male cum Bonfinio Pofonium S. Stephano nomine dotis attribuisse. Promisi quidem, vt monet, b) non me responsurum illi, nisi firmiora attulerit. Respondi, non, quia firmiora hic attulit; sed quia veritatem ita miris artibus inuoluit, vt incautos lectores in errorem inducere facile potuerit. Horum iudicium esto, num in prioribus refutandis frontem perdididerim; num in his refellendis cerebrum mihi comminuerim. Ille tamen, qui me toto hoc opere tam acerbis verbis perstrinxit, vt omnis non tantum Christianae legis, sed etiam humanitatis oblitus fuisse videatur, in fine me monet, vt, si responderem, humanitatis non obliuiscerer. Optimo quidem iure hoc primus humanitatis professor monet, qui non tantum verbo, sed etiam exemplo humanitatem profiteri debet. At, postquam exemplum doctrinae non respondet; ruborem illi vel mentio humani-

ta-

---

a) *Ibid.* p. 160. b) *Ibid.* p. 161.

tatis excutere deberet. Voluit nempe noui syste-
 matis autor haberi; quod illi per meum examen
 non licuit. Hinc illae seu lacrimae, seu furiae.
 Utinam Podalirius ille, cui suam valetudinem mo-
 derandam commisit, atram ex eo bilem melius
 euexisset! Ego quidem, ne cum furente furere
 viderer; numquam illum, sed lectorem dumtaxat
 alloquendum toto hoc opere censui, satis esse ra-
 tus, quoties grauius in humanitatem peccauit,
 titulum, quem gerit, *primi professoris humanitatis*,
 in memoriam illi reuocare. Non desuerunt, qui
 mihi, responsum vt acerbius redderem, auctores
 erant. Eorum vnus illud postremum illius in me
 conuicium: *Voluisti nempe senescenti prudentiae tuae*
monumentum quodpiam erigere: erexisti; sic imi-
 tandum ac retorquendum suauit. *Voluisti nempe*
crudi crassique hominis appellationem ab omnibus
summis, mediis, infimis auferre, abstulisti. Ego
 tamen malim illi, qui me toties amentem, insa-
 num, stultum appellauit, in memoriam illa reuo-
 care, quae Christus dicenti fratri suo: *facue*, com-
 minatus est. *Matth. V. 22.*

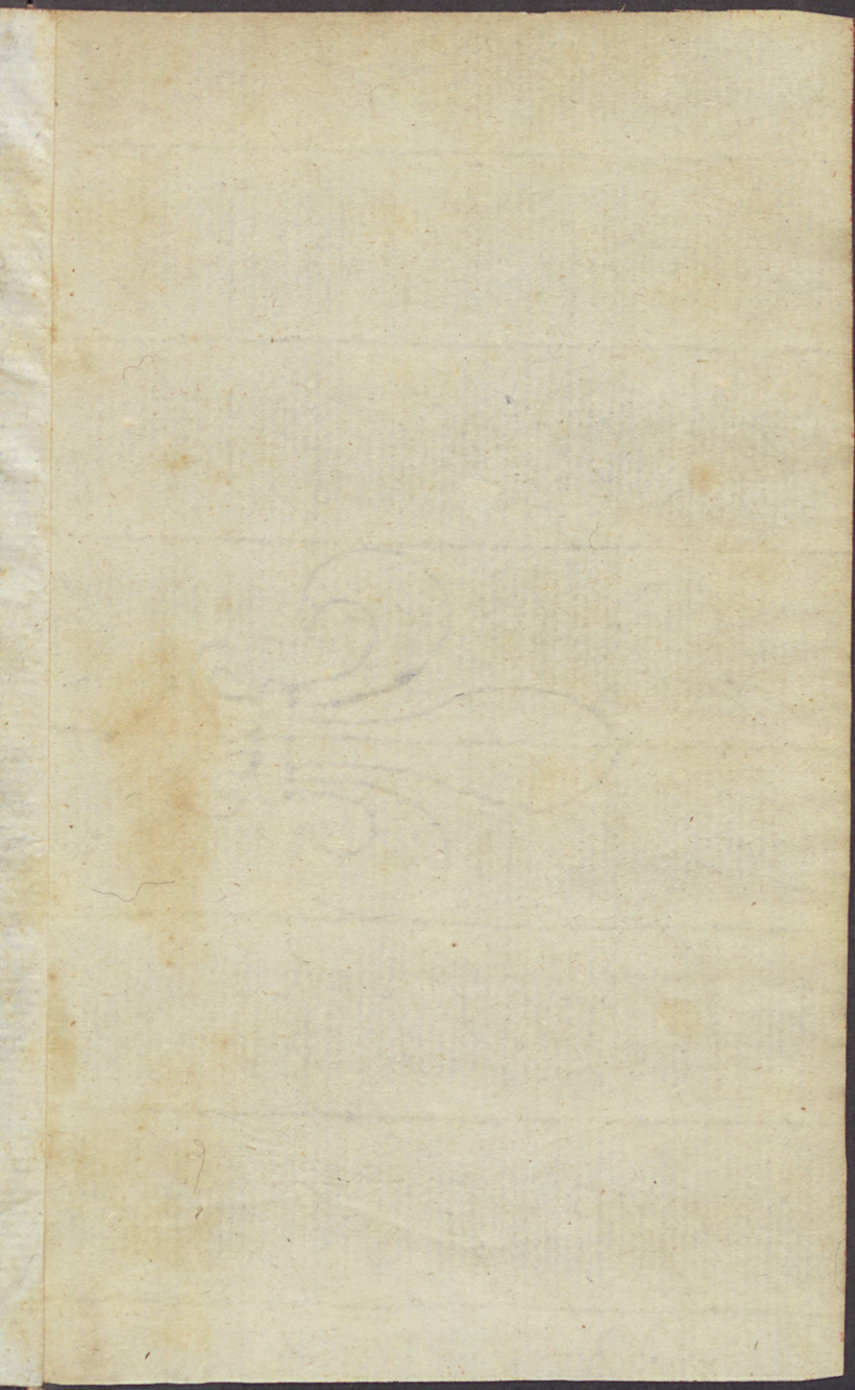
O. A. M. D. G.

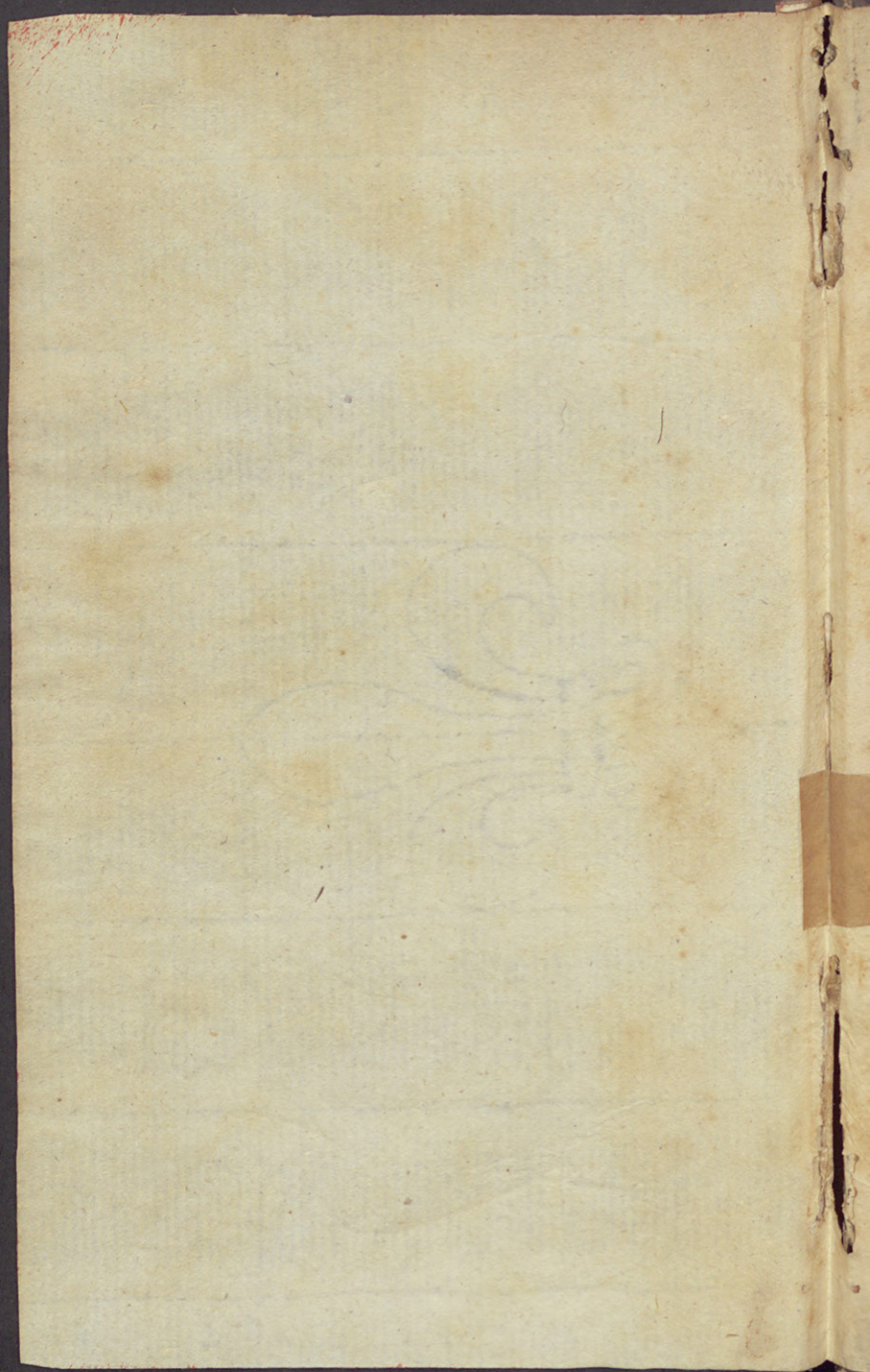

Q. 574

14437/a-15.2

14437/a-15.2
DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
Nyarapodási iratgyűjtemény.

756406

